

อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง
อำเภอองาว จังหวัดลำปาง

ประชาติธิ ใจกว้าง

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานเทศศาสตร์
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อเรื่อง

อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง
อำเภอเวียง จังหวัดลำปาง
โดย
ประชาสิทธิ์ ใจกว้าง

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ ชรรมปัญญา)

วันที่ 31 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิथा คำรงเกียรติศักดิ์)

วันที่ 31 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรัฐ บุญเชียง)

วันที่ 31 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิथा คำรงเกียรติศักดิ์)

วันที่ 31 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 31 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2552

ชื่อเรื่อง	อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง
ชื่อผู้เขียน	นายประชาติสิทธิ์ ใจกว้าง
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ ธรรมปัญญา

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งข่าวสาร เนื้อหาและวิธีการนำเสนอ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร และสื่อที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้ข้อมูลหลักคือเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 9 คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นถึงภาพรวมและความเป็นเหตุเป็นผลกันของข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศชาย 7 คน เพศหญิง 2 คน อายุอยู่ในช่วง 46-50 ปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวน 2 คนมากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีรายได้สูงสุด 200,000 บาทต่อปี ต่ำสุด 15,000 บาทต่อปี และถือครองที่ดินเป็นของตนเอง

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อมวลชนคือ จากสื่อโทรทัศน์และวิทยุ สื่อบุคคลจากเกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบล นักวิชาการ เพื่อนบ้าน และคนในครอบครัว และสื่อกลุ่มจากการฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิต เนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับจากสื่อ ทั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคลและสื่อกลุ่ม พบว่าครอบคลุมในทุกด้านคือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม โดยสื่อโทรทัศน์ใช้วิธีการนำเสนอในรูปแบบของสารคดี เกษตรและประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอำเภอและเกษตรกรตำบลนำเสนอในรูปแบบของการใช้นักวิชาการและผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สื่อวิทยุใช้การนำเสนอโดยการเล่าเรื่องราวและการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ สื่อกลุ่มนำเสนอในรูปแบบของการสาธิต การใช้คนมีชื่อเสียง นักวิชาการ ประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ทำการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปรียบเทียบการทำเกษตรแบบแสวงผลกำไรกับการทำเกษตรแบบพอเพียง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังการเปิดรับสื่อประเภทต่างๆ พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงการทำการกิจกรรมทางการเกษตร ในด้านปัจจัยการผลิต คือ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เปลี่ยนการใช้ปุ๋ยจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมักแห้งและน้ำหมักชีวภาพ ด้านกิจกรรมทางการเกษตร คือ เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน รวมทั้งมีการขุดบ่อเลี้ยงปลาและเลี้ยงสัตว์ ด้านผลลัพธ์ พบว่ารายได้ของเกษตรกรไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่เกษตรกรมีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น

สำหรับสื่อที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจในแต่ละชั้น พบว่า สื่อที่มีผลในชั้นรับความรู้ คือ สื่อโทรทัศน์ วิทยุ เกษตรอำเภอและเกษตรตำบล สื่อที่มีผลในชั้นโน้มน้าวใจ คือ บุคคลที่นับถือและเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ ในชั้นตัดสินใจ คือ ปราชญ์ชาวบ้าน การฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิต ในชั้นลงมือปฏิบัติ คือ การฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิต ในชั้นยืนยัน คือ บุคคลคนในครอบครัว

Title	Influence of Media Using for the Extension of the Philosophy of Sufficiency Economy towards Behavioral Change on Farming of Farmers in the Area of Baan Haeng District Administrative Organization, Ngao District, Lamphang Province
Author	Mr. Prachasit Jaikwang
Degree of	Master of Arts in Communications
Advisory Committee Chairperson	Dr. Udomluck Thampanya

ABSTRACT

The objectives of this qualitative study was to investigate media exposure of farmers about the philosophy of sufficiency economy, sources of news, presentation methods, behavioral change of farmers, and media effecting the decision-making process on the adoption of farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy. Main information providers were 9 farmers in the area of Baan Haeng Administrative Organization, Ngao district, Lamphang province. Data collection was done by using in-depth interview with an interview guide.

Results of the study revealed that the respondents were 7 male and 2 female and aged 46-50 years. They had 2 family members most. Most of the respondents were elementary school graduates and members of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative. They had a highest annual income of 200,000 baht and a lowest annual income of 15,000 baht. It was found that they had their own land. The respondents perceived news about farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy through television, district agriculture staff, academicians, neighbors, family members, agricultural training, and field demonstration visiting. Based on the content about the philosophy of sufficiency economy perceived by the media, it was found that the content cover all aspects: moderation, reasoning, immune, knowledge condition, and ethics. It was found that television presented agricultural documentary and experience of successful farmers who adopted the philosophy of sufficiency economy. Besides, district agriculture and sub-district agriculture staff presentation was in the form of the presentation of academicians and successful farmers who had adopted the philosophy of sufficiency economy.

Radio station presentation was in the form of story telling an interview with successful farmers, demonstration, well-known people, academicians, experience of successful farmers, and the comparison between profit-making farming and subsistence farming.

Based on behavioral change of farmers after exposure to various mass media, it was found that the farmers had an increase of knowledge on farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy. Besides, they had positive attitudes towards the philosophy. For production factors, it was found that the farmers had changed the existing rice varieties to another which was appropriate to the topographic planting area and meet the market need. Moreover, they began to use dried-compost and bio-fermented manure. For agricultural activities, it was found that the farmers changed from mono-cropping to integrated cropping as well as fish culture and animal rearing. It was found that there was not much change in income of farmers. However, they had more available time for their families.

With regards to media having an effect towards each step of decision-making of the farmers, it was found that at the knowledge perception stage were television, radio, district, agriculture staff, and sub-district agriculture staff; at the knowledge perception stage were respected person and successful farmers; at the decision stage were local scholars, training, and demonstration fields visiting; at the implementation stage were training and demonstration field visiting as well as agricultural stage; and at the confirmation stage were family members

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ อาจารย์ ดร.อุดมลักษณ์
ธรรมปัญญา ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ และ
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรัฐ บุญเชียง กรรมการที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาและกำลังใจอย่างดี
ยิ่งจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณสหทัย ดำรงเกียรติศักดิ์ หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรและบริการ
การเรียนการสอนที่ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง รวมไปถึงเจ้าหน้าที่บัณฑิต
วิทยาลัย และคณะสารสนเทศและการสื่อสาร ทุกท่านที่กรุณาอำนวยความสะดวกนานัปการ

ขอขอบคุณ คุณพ่อชื่น และคุณแม่ จันทร์เป็ง ใจกว้าง และครอบครัว ที่ให้
กำลังใจ ในการเรียน และขอขอบคุณพ่อบุญธรรมผู้ล่วงลับ (Mr.George vellacott) ผู้สนับสนุน
ทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณมิตรสหายคณะสารสนเทศและการสื่อสารสาขานิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้ร่วมกันสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร ตลอดทั้งผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องทั้งหลายที่มีได้เอื้อนามไว้ ณ ที่นี้

ประชาสิทธิ์ ใจกว้าง

มีนาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญแผนภาพ	(11)
สารบัญภาพผนวก	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตในการวิจัย	6
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
แนวคิดการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่นวัตกรรม	9
แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม	17
ทฤษฎีการเรียนรู้	20
แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	24
แนวคิดการนำเสนอผ่านสื่อ	26
แนวคิดการปรับตัวและพฤติกรรมปรับตัวของเกษตรกร	26
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
กรอบแนวคิดในการวิจัย	41
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	42
สถานที่ดำเนินการวิจัย	42
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	42
เครื่องมือในการวิจัย	44

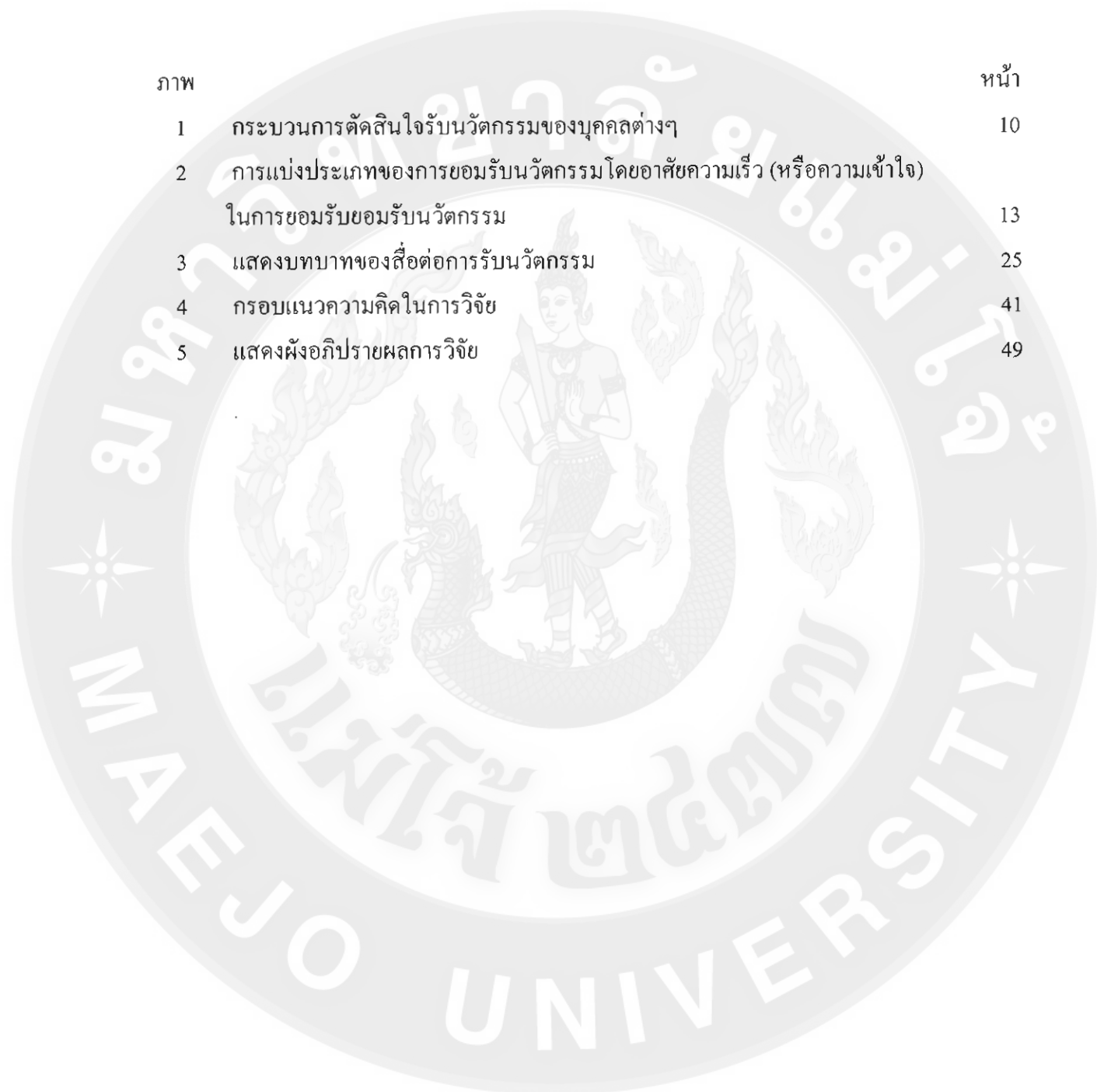
การทดสอบเครื่องมือ	45
การรวบรวมข้อมูล	45
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	47
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	48
ผังอภิปรายผลการวิจัย	49
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร	50
ตอนที่ 2 การเปิดรับและการยอมรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	53
ตอนที่ 3 แหล่งข่าวสาร เนื้อหาและวิธีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้	59
ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้	72
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	89
ปัญหาการวิจัย	89
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	90
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	90
เครื่องมือในการวิจัย	91
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	91
สรุปผลการวิจัย	92
ข้อเสนอแนะผลการวิจัย	96
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	98
เรื่องที่ควรทำวิจัย	99
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	106
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	107
ภาคผนวก ข ภาพเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลัก	115
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	125

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	การขอรับการปลูกข้าวพันธ์ใหม่ของชาวนา	12
2	ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	47
3	ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล	52
4	แหล่งข้อมูลข่าวสารและการรับความรู้ เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร	58
5	การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร	68
6	ตัวอย่างกิจกรรมทางการเกษตรที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	71
7	สื่อและกระบวนการตัดสินใจขอรับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	82
8	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	83

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมของบุคคลต่างๆ	10
2	การแบ่งประเภทของการยอมรับนวัตกรรมโดยอาศัยความเร็ว (หรือความเข้าใจ) ในการยอมรับยอมรับนวัตกรรม	13
3	แสดงบทบาทของสื่อต่อการรับนวัตกรรม	25
4	กรอบแนวความคิดในการวิจัย	41
5	แสดงผังอภิปรายผลการวิจัย	49

สารบัญภาพผนวก

ภาพ		หน้า
1	ภาพเกษตรกร นางคำ ใจจิต	116
2	ภาพเกษตรกร นายเฉลิม จันทร์ดี	117
3	ภาพเกษตรกร นายสมศรี ศิริมงคลกุล	118
4	ภาพเกษตรกร นายจันทร์ บัวแก้ว	119
5	ภาพเกษตรกร นายสมิง แก้วเทพ	120
6	ภาพเกษตรกร นางพิศ บำเพ็ญ	121
7	ภาพเกษตรกร นายรุ่ง ชาคะโชติ	122
8	ภาพเกษตรกร นายเวียง ใจกว้าง	123
9	ภาพเกษตรกร นายบัญญัติ นนทมาลย์	124

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะกระแสของยุคโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันในระบบทุนนิยม ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้าน และจะต้องยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกให้ได้อย่างเข้มแข็ง และไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) จึงได้ มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางหลักในการ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนาน กว่า 25 ปี เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้ประเทศไทยรอดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยได้รับพระราชทานพระบรม ราชาัญญาให้นำมาเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่าย และประชาชน โดยทั่วไป รวมถึงได้อัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (จิราฎุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2548: 1)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐบาล ทั้งในการพัฒนาและ บริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุก ระดับให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก

ภายนอกได้เป็นอย่างดี ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างเกิดสัมฤทธิ์ผลกับทุก ๆ ฝ่าย โดยหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท

ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจ “กรอบแนวคิด” ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา ขณะเดียวกัน ก็ต้องเข้าใจคุณลักษณะว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ปัจจุบันนี้ประเทศไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับการไหลเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ และโดยเนื้อแท้ยังมีความไม่พร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอ เห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่วิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 ที่สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง หลงระเหิงไปกับสิ่งฉาบฉวย หรือกล่าวได้ว่า ยังขาดภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ยังพึ่งพาตนเองไม่ได้ และขาดความพอดี ในเรื่องสำคัญ 5 ประการ คือ (ปรีชาฯ พินุลสรารุช, 2550: 3)

1. ขาดความพอดีด้านจิตใจ คนส่วนมากมีสภาวะจิตใจที่ไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี ไม่มีความเอื้ออาทร ไม่รู้จักประนีประนอม นึกถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว
2. ขาดความพอดีด้านสังคม ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนขาดความเข้มแข็งและที่สำคัญไม่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง
3. ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังใช้และจัดการอย่างขาดความรอบคอบ และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ อย่างไม่เป็นขั้นเป็นตอน
4. ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยี ยังไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม
5. ขาดความพอดีด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย หรือเกินฐานะของตน

ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ทุเลาเบาบางลงไปได้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ จะนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ความสำคัญของปัญหา

สภาพเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศในลักษณะทุนนิยมนั้นไม่ได้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกระดับของหน่วยสังคม โดยดำเนินการผ่านหน่วยงานต่างๆ มีการวางแผนงาน โครงการ การรณรงค์ ประชาสัมพันธ์และการจัดทำสื่อการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น และความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวก็มีความแตกต่างและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจากผลการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชน 18 จังหวัด” ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ร่วมกับ ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มตัวอย่าง 3,073 คน ใน 18 จังหวัด พบว่าคนไทยมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ชัดเจน ทำให้การนำมาประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและการขยายผลไปสู่ชุมชนด้วยประสิทธิภาพ และทุกภาคส่วนยังนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ไม่มาก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62 เห็นว่าแนวคิดนี้ใช้ได้มากในภาคการเกษตร (ทีมเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2550 ระบบออนไลน์) และจากการวิจัยของเกศรา นูรพาเดชะ (2549 ง-จ) พบว่าปัญหาหลักของการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การที่ผู้รับสารยังคงยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุในลัทธิทุนนิยม ไม่ต้องการลงทุนเพียงแก่พออยู่พอกิน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหนี้สินซึ่งเป็นภาระทำให้ต้องทำงานหนัก รวมทั้งมีภาระทางด้านครอบครัว ทำให้ไม่สามารถทำงานเลี้ยงชีพแค่พอเพียงพอกินได้

การเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประสิทธิผลนั้น จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการสื่อสารเพื่อเผยแพร่สิ่งใหม่ที่เรียกว่านวัตกรรม (innovation) นวัตกรรมในที่นี้เปรียบได้กับ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ต้องการเผยแพร่สู่เกษตรกรกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายเกิดการยอมรับไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ที่ผ่านมานหน่วยงานต่างๆ ได้มีการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่แตกต่างกัน เนื้อหาที่เผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่จะ

นำเสนอในประเด็นของหลักการ ประโยชน์ การปฏิบัติตามขั้นตอน การดำเนินการตามแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งแต่ละสื่อจะมีการเน้นรายละเอียด
และรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่าง ส่วนที่เหมือนกันก็คือภาพรวมที่มุ่งให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมี
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่การยอมรับและการนำไปปฏิบัติของ
เกษตรกรอาจมีความแตกต่างกัน เพราะตัวเกษตรกรที่เป็นผู้รับสารต่าง ๆ เหล่านี้จะมีกระบวนการ
เปิดรับ การแสวงหาข่าวสาร การรับรู้ ทัศนคติและความเข้าใจที่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา
ประสบการณ์และสภาพของสารที่ได้เปิดรับมาจากสื่อต่างๆ

ตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนประกอบอาชีพ
เกษตรกรรมโดยมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ทำสวนและทำไร่เป็นอาชีพรอง และประสบกับปัญหา
ภาวะหนี้สินเช่นเดียวกับเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งหนี้สินของเกษตรกรที่เกิดขึ้นนั้นมาจากปัจจัย
หลายอย่าง เช่น การกู้ยืมเงินมาใช้ลงทุนในการทำเกษตรที่มุ่งเน้นผลกำไร ประกอบกับปัจจัยการ
ผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมีและน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูงขึ้นมาก ทำให้ต้นทุนในการประกอบอาชีพสูงขึ้น
นอกจากนี้ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและการปลูกพืชตามกระแสนิยมมากเกินไปทำให้มีผลผลิตล้นตลาด
และขายไม่ได้ราคา จากการได้รับข้อมูลข่าวสารเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรผ่านสื่อ
ต่างๆ ทำให้เกษตรกรบางส่วนในตำบลบ้านแหงได้ปรับเปลี่ยนไปทำการเกษตรที่สอดคล้องตาม
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จ ในขณะที่เกษตรกรอีกส่วน
หนึ่งยังคงทำการทำเกษตรที่มุ่งเน้นผลกำไรเช่นเดิมเพราะยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการทำเกษตร
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเห็นการทำเกษตรแบบทุนนิยมจะทำให้มีรายได้มากกว่าการ
ทำเกษตรแบบพอเพียง

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการรับข่าวสารและการยอมรับการทำ
เกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง
อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีลักษณะอย่างไรบ้าง รวมทั้งปัจจัยการเปิดรับสื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงของเกษตรกรและอิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรเป็นอย่างไร
ทั้งนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ
ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร
2. การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

3. การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ด้านความรู้

3.2 ด้านเจตคติ

3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตร

- ด้านปัจจัยการผลิต
- ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร
- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้ประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ

1. เกษตรกรผู้สนใจได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพต่อไป
2. องค์กรบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการวางแผนในการสื่อสารเพื่อสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานที่ผลิตสื่อและเผยแพร่ สามารถใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาอิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลเฉพาะเกษตรกรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ไม่จำกัดเพศ การศึกษา และอาชีพ โดยจะดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีการทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 9 รายที่ได้รับคัดเลือก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะ ข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกรการเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง – ด้านความรู้ ด้านเจตคติ การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตรด้านปัจจัยการผลิต (input) ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร (activity) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น(output) ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

3. ขอบเขตด้านสถานที่ การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง

4. ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการศึกษาในช่วงเดือนมิถุนายน 2551 ถึง เดือนมกราคม 2552

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งครอบคลุม 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เรื่องคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ และใจคุณธรรม

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุมีผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่

ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการจำเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม

ความรอบรู้ หมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้านโดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ

ความรอบคอบ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ และหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

คุณธรรม หมายถึง คุณธรรมด้านจิตใจ และปัญญา ในการดำเนินชีวิตทุก ๆ ด้าน

อิทธิพลของการใช้สื่อ หมายถึง แรงผลักดันที่มีผลกระตุ้นต่อพฤติกรรมและเจตคติของมนุษย์อันมีผลต่อการดำรงชีวิต ซึ่งอิทธิพลต่าง ๆ นั้น มีทั้งในแง่บวกและลบ เป็นการแสดงบทบาทและการกระทำผ่านสื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดมายังประชาชน

การเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยการผลิต เช่น การเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าว การใช้ปุ๋ยและสารเคมี ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร เช่น การเปลี่ยนวิธีการปลูกพืช

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรทำนาข้าวในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง

แหล่งข่าวสาร หมายถึง ที่มาของข่าวสารประเภทต่าง ๆ จากสื่อ ประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อกลุ่ม

เนื้อหา หมายถึง สารสำคัญของข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

วิธีการนำเสนอ หมายถึง การถ่ายทอดความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทั่ววัตถุประสงค์แน่ชัดให้เกษตรกรเข้าใจในเวลาจำกัดเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความคิดได้ตรงความต้องการอย่างครบถ้วนและกระชับ

การยอมรับ หมายถึง การปรับเจตคติของเกษตรกรที่จะเชื่อถือหรือปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การทำนาคำ หมายถึง การทำนาที่มีการนำเมล็ดข้าวไปเพาะในแปลงที่เตรียมไว้ (แปลงกล้า) ให้งอกเป็นต้นกล้า แล้วถอนนำต้นกล้าไปปักลงในกระถางนาที่เตรียมเอาไว้ และมีการดูแลรักษาจนให้ผลผลิต การทำนาคำนิยมในพื้นที่ที่มีแรงงานเพียงพอ

การทำนาหว่าน หมายถึง เป็นการปลูกข้าวโดยการหว่านเมล็ดลงไปในพื้นที่เตรียมพื้นที่ไว้แล้วโดยตรง เป็นวิธีการที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากประหยัดแรงงานและเวลา

การทำนาแบบประณีต หมายถึง การปฏิบัติบำรุงต่อต้นข้าวอย่างครบวงจรตั้งแต่ การเตรียมแปลง เตรียมดิน เตรียมเทือก เตรียมเมล็ดพันธุ์ หลังจากเมล็ดงอกขึ้นมาเป็นลำต้นแล้วจะต้องปฏิบัติบำรุงด้วยสารอาหารที่ตรงกับระยะการพัฒนาอย่างแท้จริงจนกระทั่งถึงเก็บเกี่ยว

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation)
2. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม
3. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)
4. แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
5. แนวคิดการนำเสนอผ่านสื่อ
6. แนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรและพฤติกรรมการปรับตัวของเกษตรกร
7. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารเพื่อการเผยแพร่นวัตกรรม (Diffusion of Innovation)

นวัตกรรม คือ แนวคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่เข้ามาในสังคมจากเดิมที่ไม่มีมาก่อน การสื่อสารนวัตกรรมเป็นการสื่อสารที่แตกต่างจากการสื่อสารแบบอื่น เพราะการสื่อสารนวัตกรรมนี้เป็นการสื่อสารที่ต้องการจะเผยแพร่แนวความคิดใหม่หรือสิ่งใหม่ การปฏิบัติใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งดีไปยังสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ “innovation” คือ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กำลังสื่อสารเพื่อการเผยแพร่สู่เกษตรกรทำนาของตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ซึ่งแนวคิดการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่นวัตกรรม มีสาระสำคัญดังนี้

Roger (1995 อ้างถึงใน ผุสดี ทรัพย์สาร, 2546: 23) ได้ทำการวิจัยภาคสนาม และประมวลเอกสารเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องการแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นจำนวนมาก จากงานวิจัยของ Roger สามารถสรุปเป็นทฤษฎีการแพร่กระจาย ไว้ว่าหลักการของทฤษฎีนี้ การจะทำให้การสื่อสารนวัตกรรมได้ผลจะต้องเข้าใจถึงปัจจัยสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังต้องเข้าใจคุณลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรม ที่สำคัญ 5 ประการ คือ

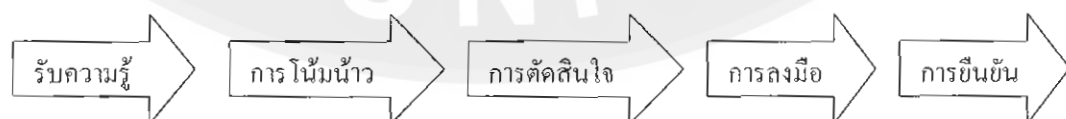
1. ความได้เปรียบเชิงเทียบ (relative advantage) คือ การที่ผู้รับนวัตกรรมคิดว่า นวัตกรรมดีกว่า มีประโยชน์มากกว่าความคิดเก่า สิ่งเก่าหรือวิธีปฏิบัติเก่าที่นวัตกรรมถูกนำมาใช้ แทน ความได้เปรียบหรือผลประโยชน์ในลักษณะของรูปธรรมไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด สิ่งที่สำคัญกว่าก็คือ การที่บุคคลเห็นว่าหรือรู้สึกว่าการนวัตกรรมเป็นสิ่งที่มีความค่า มีประโยชน์มากเพียงใด โอกาสที่นวัตกรรมนั้นจะถูกยอมรับก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

2. ความเข้ากันได้หรือไปด้วยกันได้ (compatibility) คือการที่ผู้ยอมรับนวัตกรรม รู้สึกว่านวัตกรรมนั้น ไปด้วยกันได้หรือเข้ากันได้กับค่านิยม ประสบการณ์ในอดีต และความต้องการของผู้รับความคิด วิธีปฏิบัติใหม่ที่เข้ากันกับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมในปัจจุบัน ไม่ได้จะไม่ถูกยอมรับในระยะเวลาที่รวดเร็วเหมือนกับนวัตกรรมที่เข้ากันได้กับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม

3. ความยุ่งยากหรือความสลับซับซ้อน (complexity) คือการที่ผู้รับนวัตกรรมเห็นว่าหรือรู้สึกว่าการนวัตกรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่เข้ากันได้ทันที บางอย่างก็ยุ่งยากซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ และต้องใช้เวลาจึงจะเกิดการยอมรับ นวัตกรรมที่ใช้ความเข้าใจเพียงเล็กน้อยเพื่อที่จะสามารถใช้มันได้ จะถูกยอมรับและนำไปใช้ได้รวดเร็วกว่านวัตกรรมที่เข้าใจยาก

4. ความสามารถในการที่จะนำไปทดลองใช้ได้ (trial ability) คือการที่ผู้รับนวัตกรรมสามารถนำนวัตกรรมนั้น ไปทดลองใช้ในปริมาณไม่มาก หรือการที่นวัตกรรมนั้นสามารถถูกแบ่งเป็นส่วนๆ เพื่อไปทดลองใช้ในปริมาณจำกัดได้จะถูกยอมรับได้เร็วกว่านวัตกรรมที่ไม่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วนเล็กๆ ได้

5. ความสามารถสังเกตได้ (observability) คือ สิ่งที่สามารถมองเห็นได้โดยสมาชิกภายในระบบสังคมยิ่งสมาชิกในระบบสังคมสามารถเห็นผลของนวัตกรรมได้ง่ายเพียงใด นวัตกรรมนั้นก็จะถูกยอมรับได้ง่ายเพียงนั้นหรือการที่จะตัดสินใจรับปฏิบัติจะต้องเห็นผลที่ชัดเจนและในกระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมของบุคคลต่าง ๆ จะมีกระบวนการตัดสินใจ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพ 1 กระบวนการตัดสินใจรับนวัตกรรมของบุคคลต่าง ๆ

ที่มา: วิรัช ทกิริตันกุล (2538: 184)

1. **ขั้นรับความรู้ (knowledge)** เป็นขั้นตอนที่บุคคลได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักก่อนนวัตกรรม โดยเมื่อบุคคลได้มีโอกาสพบเห็นนวัตกรรมและคุณลักษณะต่าง ๆ ของนวัตกรรม บุคคลอาจกระตือรือร้น (active) ในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาจากแหล่งสารต่าง ๆ อาทิ สื่อมวลชนผู้นำทางความคิด ในขณะที่บุคคลบางกลุ่มอาจไม่กระตือรือร้น (passive) โดยได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้วยความบังเอิญหรือเนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของผู้เผยแพร่ข่าวสาร

2. **ขั้นโน้มน้าวใจ (persuasion)** สิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลในช่วงเวลานี้ ได้แก่ การที่บุคคลเริ่มมีความคิดหรือมีการเปรียบเทียบนวัตกรรมทั้งในด้านผลดีและผลเสีย โดยในช่วงเวลานี้ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารจะต้องพยายามให้ข้อมูลเพื่อทำให้บุคคลเกิดความสนใจนวัตกรรมและมีทัศนคติที่ดีก่อนนวัตกรรม

3. **ขั้นตัดสินใจ (decision)** เป็นขั้นตอนที่บุคคลประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เช่น ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม ความคิดเห็นของตนและคนใกล้ชิดเกี่ยวกับนวัตกรรม ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้หากมีการยอมรับนวัตกรรม เป็นต้น

4. **ขั้นลงมือปฏิบัติ (implementation)** เป็นขั้นตอนที่บุคคลจะเริ่มนำนวัตกรรมที่ตนตัดสินใจรับมาใช้หรือทดลองใช้ ในขั้นนี้ข้อมูลข่าวสารจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการรับนวัตกรรม โดยเฉพาะข้อมูลที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรมต่อบุคคล ข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานที่ซึ่งสามารถเข้าถึงนวัตกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการใช้นวัตกรรม เป็นต้น โดยข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผลต่อการยืนยันใช้นวัตกรรมต่อไป

5. **ขั้นยืนยัน (confirmation)** เป็นขั้นตอนที่บุคคลมักจะแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อยืนยันความคิดว่า “ตนสมควรรับนวัตกรรมนั้นอย่างต่อเนือง” หรือ “คนสมควรปฏิบัติหรือนวัตกรรมนั้นอย่างต่อเนือง” โดยในขั้นตอนนี้ บุคคลที่เคยปฏิบัติหรือนวัตกรรมอาจเปลี่ยนใจกลับมารับนวัตกรรมนั้นในขณะเดียวกันบุคคลที่รับนวัตกรรมไปแล้ว อาจเกิดการลังเลสับสน หรือตัดสินใจยุติการรับนวัตกรรมนั้นก็ได้ หากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมในด้านไม่ดี

กล่าวโดยสรุป Roger พบว่าการสื่อสารนวัตกรรมให้ได้ผลจะต้องเข้าใจถึงปัจจัยสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังต้องเข้าใจคุณลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมที่สำคัญ 5 ประการ คือ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (relative advantage) ความเข้ากันได้หรือไปด้วยกันได้ (compatibility) ความยุ่งยากหรือความสลับซับซ้อน (complexity) ความสามารถในการนำไปทดลองใช้ได้ (trial ability) และความสามารถสังเกตได้ (observe ability) ซึ่งในกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลนั้นมีอยู่ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นความรู้ (knowledge) ขั้นโน้มน้าวใจ (persuasion) ขั้นตัดสินใจ (decision) ขั้นลงมือปฏิบัติ (implementation) และขั้นยืนยัน

(confirmation) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งตรวจสอบการยอมรับนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรทำนามว่ามีลักษณะอย่างไร และอยู่ในขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ใด

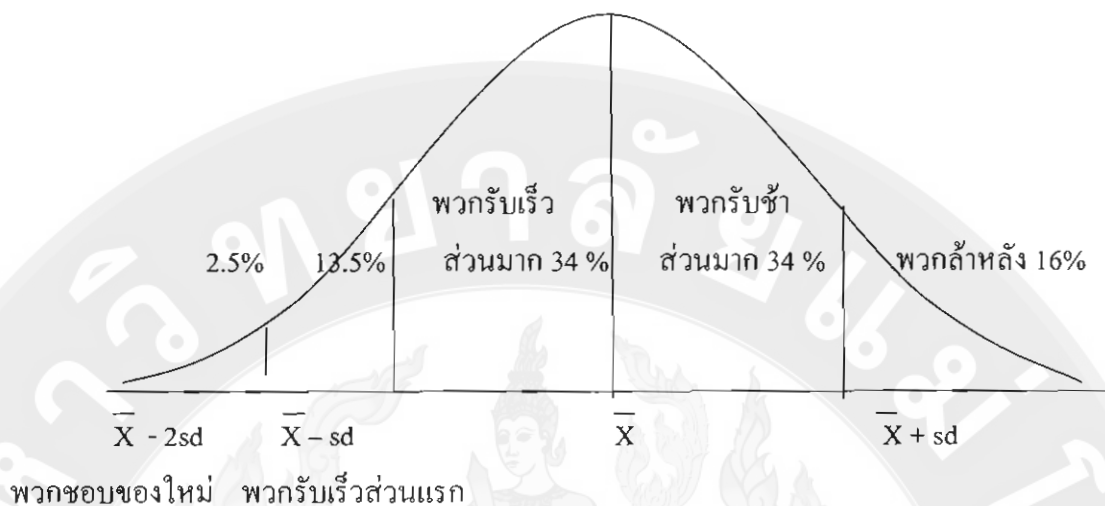
จากการทดลองวิจัยของกระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา(วีริช อภีรัตนกุล, 2538: 187) ค้นพบว่าการยอมรับในการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ของชาวนามี 5 ขั้นตอน ซึ่งขั้นที่ 2 – 5 แตกต่างจากขั้นตอนข้างต้นและได้แสดงว่ามีการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ลำดับความสำคัญของสื่อและการยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ของชาวนาในสหรัฐอเมริกา

ขั้นรับรู้	ขั้นโน้มน้าวใจ	ขั้นตัดสินใจ	ขั้นลงมือปฏิบัติ	ขั้นยืนยัน
ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ
ความสำคัญ	ความสำคัญ	ความสำคัญ	ความสำคัญ	ความสำคัญ
1. สื่อมวลชน	1. สื่อมวลชน	1. กลุ่มเพื่อนฝูง	1. กลุ่มเพื่อนฝูง	1. ประสบการณ์
2. กลุ่มเพื่อนฝูง	2. กลุ่มเพื่อนฝูง	2. หน่วยงานทางการเกษตร	2. หน่วยงานทางการเกษตร	2. ส่วนบุคคล
3. หน่วยงานทางการเกษตร	3. หน่วยงานทางการเกษตร	3. ตัวแทนจำหน่าย	3. ตัวแทนจำหน่าย	3. กลุ่มเพื่อนฝูง
4. ตัวแทนจำหน่าย	4. ตัวแทนจำหน่ายและพนักงาน	4. สื่อมวลชน	4. สื่อมวลชน	3. หน่วยงานทางการเกษตร
				4. สื่อมวลชน
				5. ตัวแทนจำหน่าย

ตามแนวคิดของ Roger (วีริช อภีรัตนกุล, 2538: 187) องค์ประกอบหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเผยแพร่ นวัตกรรม คือ การแบ่งประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรมโดยแสดงดังภาพ 2

ภาพ 2 การแบ่งประเภทของการยอมรับนวัตกรรมโดยอาศัยความเร็ว (หรือความเข้าใจ) ในการยอมรับนวัตกรรม

ที่มา: วิทยา คำรงค์เกียรติศักดิ์, 2541: 104

ความเร็ว (หรือความช้า) ในการยอมรับนวัตกรรมซึ่งวัดจากเวลาที่ยอมรับนวัตกรรมนั้นเป็นตัวแปรต่อเนื่องซึ่งสามารถมีค่าต่าง ๆ ได้หลายค่า เราสามารถแบ่งค่าต่อเนื่องเหล่านี้ โดยอาศัยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) จากระยะเวลาเฉลี่ยของการยอมรับนวัตกรรมของกลุ่มสมาชิกต่างๆ ในระบบสังคม ออกเป็นประเภทของผู้ยอมรับนวัตกรรม 5 ประเภท ดังนี้ Roger 1995 (มุสดี ทรัพย์สาร, 2546: 21)

1. พวกชอบของใหม่ (innovators) พวกนี้เป็นบุคคลประเภทแรกที่ยอมรับนวัตกรรม โดยทั่วไปมีนิสัยชอบเสี่ยงภัยและกระหายที่จะทดลองของใหม่ การชอบทดสอบทำให้พวกนี้มีลักษณะแตกต่างจากพวกอื่น ๆ ในระบบสังคม ไปสู่การมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบคนในเมือง การที่จะเป็นพวกชอบของใหม่จะต้องมีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่าง เช่น ต้องมีเงินมากพอสมควรที่จะรองรับความเสียหายที่เกิดจากการยอมรับนวัตกรรมที่ให้ประโยชน์เชิงเทียบน้อยมีความสามารถที่จะเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีสลับซับซ้อนได้ พวกชอบของใหม่เมื่อเทียบกับผู้ยอมรับนวัตกรรมใหม่อื่น ๆ จะมีการศึกษาคึกว่าเดินทางออกนอกถิ่นที่อยู่มากกว่า หรือคบค้าสมาคมกับพวกนอกท้องถิ่นมากกว่า เรียนรู้และยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่า พวกชอบของใหม่จะมีสมาชิกน้อยที่สุดภายในแต่ละระบบสังคม คือประมาณ 2.5% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดภายในระบบสังคม เราอาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่าคุณลักษณะที่เด่นที่สุดของพวกชอบของใหม่ ก็คือ การชอบเสี่ยง

2. พวกรับเร็วส่วนแรก (early adopters) พวกรับเร็วส่วนแรกเป็นพวกนำเชื่อถือ นำเคารพ มีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งและเข้ากันได้กับระบบสังคมได้มากกว่าพวกชอบของใหม่ ในขณะที่พวกชอบของใหม่มีลักษณะคล้ายกับคนนอกระบบสังคม (cosmopolite) พวกรับเร็วส่วนแรกจะมีลักษณะเป็นท้องถิ่นหรือมีลักษณะเหมือน ๆ กับคนในระบบสังคม (locative) และจะเป็นพวกที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด บุคคลอื่น ๆ ที่จะยอมรับนวัตกรรมมักไปขอความเห็นหรือข้อเสนอแนะจากพวกรับเร็วส่วนแรกก่อน กล่าวอีกนัยหนึ่งพวกนี้จะทำหน้าที่เหมือน “ผู้ตรวจสอบ” นวัตกรรมให้บุคคลอื่น ๆ ว่าควรจะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมนั้น เราอาจสรุปสั้น ๆ ได้ว่า พวกรับเร็วส่วนแรกเป็นพวกที่น่าเลื่อมใส และได้รับการเคารพจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบสังคมพวกนี้มีระดับของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเผยแพร่ นวัตกรรมขึ้นอยู่กับความร่วมมือหรือไม่ร่วมมือของบุคคลในกลุ่มนี้อย่างมาก และพวกรับเร็วส่วนแรกทราบดีว่าถ้าตนต้องการรักษาสถานะผู้นำทางความคิดในระบบสังคม ก็ต้องพยายามรักษาความเคารพและความศรัทธาที่สมาชิกอื่น ๆ ในระบบสังคมมีต่อตนไว้ให้ได้ในแต่ละระบบสังคมจะมีพวกรับเร็วส่วนแรกไม่มากนัก คือ จะมีประมาณ 13.5% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดในระบบสังคม

3. พวกรับเร็วส่วนมาก (early majority) พวกรับเร็วส่วนมากมีลักษณะรอบคอบ ระมัดระวังและจะยอมรับนวัตกรรมก่อนสมาชิกโดยเฉลี่ยในระบบสังคมเพียงนิดเดียว พวกนี้จะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือความคิดเพื่อน ๆ ในกลุ่มของพวกตนบ่อย ๆ แต่โดยทั่วไปแล้วจะมีฐานะเป็นผู้นำทางความคิดในระบบสังคมน้อยมาก พวกรับเร็วส่วนมากเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างพวกยอมรับนวัตกรรมเร็วมาก และพวกรับนวัตกรรมค่อนข้างช้าทำให้พวกนี้กลายเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญในระบบการเผยแพร่ นวัตกรรมในระบบสังคม

4. พวกรับช้าส่วนมาก (late majority) พวกรับช้าส่วนมากมักมีลักษณะเป็นพวกขี้สงสัยไม่ค่อยไวใจในนวัตกรรม การยอมรับนวัตกรรมของพวกนี้อาจเกิดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือเกิดจากแรงกดดันทางสังคมที่เพิ่มขึ้น “บังคับ” ให้ต้องยอมรับนวัตกรรม พวกนี้มีทัศนคติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงนัก โดยจะยอมรับนวัตกรรม ด้วยความสงสัยและความระมัดระวัง และจะยอมรับนวัตกรรมหลังจากที่สมาชิกส่วนมากในระบบสังคมยอมรับนวัตกรรมแล้วเท่านั้น

5. พวกล่าช้า (laggards) พวกล่าช้าเป็นพวกที่ยึดถือประเพณีที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างฝังหัว อาจเรียกพวกนี้ได้อีกอย่างหนึ่งว่าพวก “ไคโนเสาร์เต่าล้านปี” เป็นพวกสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรมและพวกที่เกือบจะไม่มีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำทางความคิดเลย พวกนี้เป็นพวกมีลักษณะ “ผูกติด” อยู่กับท้องถิ่น (locality) มากที่สุด ไม่ค่อยมีโอกาสเดินทางออกนอกถิ่น

ที่อยู่หรือติดต่อกับค่าสมาคมกับคนนอกท้องถิ่น พวกกล้าหลังเป็นพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ การตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะเป็นไปอย่างเชื่องช้ามาก จนเมื่อพวกกล้าหลังยอมรับนวัตกรรมๆ นั้นอาจกลายเป็นของล้าสมัยไปแล้ว

กล่าวโดยสรุป ผู้ยอมรับนวัตกรรมมีอยู่ 5 ประเภทคือ 1) พวกชอบของใหม่ (innovators) มีนิสัยชอบเสี่ยงภัยและกระหายที่จะทดลองของใหม่ 2) พวกรับเร็วส่วนแรก (early adopters) มีลักษณะเป็นท้องถิ่นหรือมีลักษณะเหมือน ๆ กับคนในระบบสังคม (locative) และจะเป็นพวกที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด 3) พวกรับเร็วส่วนมาก (early majority) ลักษณะรอบคอบระมัดระวังและจะยอมรับนวัตกรรมก่อนสมาชิก 4) พวกรับช้าส่วนมาก (late majority) มีลักษณะเป็นพวกขี้สงสัยไม่ค่อยไว้วางใจในนวัตกรรม ถ้าจะต้องรับมักเกิดจากสภาพบังคับทางเศรษฐกิจและสังคม และ 5) พวกกล้าหลัง (laggards) จะยึดถือประเพณีที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างฝังหัว กลายเป็นพวกสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรม แทบไม่มีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำทางความคิดเลย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดการยอมรับนวัตกรรมให้เป็นกรอบในการค้นหาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการยอมรับนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นไปในลักษณะใด

การแพร่วัตกรรม เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึง กระบวนการตัดสินใจของผู้รับสารในการยอมรับนวัตกรรมที่ถูกนำเข้ามาสู่ระบบ โดยอาศัยกระบวนการสื่อสาร ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี และนวัตกรรมจากประเทศตะวันตกสู่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเริ่มศึกษาหลังปี 1950 เป็นต้นมา ซึ่งเน้นถึงตัวผู้รับสารว่ามีกระบวนการยอมรับสารอย่างไรในขณะที่ยกก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 วงการวิชาการสื่อสาร เน้นตัวผู้ส่งสารหรือแหล่งสารมากกว่า โดยเชื่อว่า ผู้รับสารมีความคล้ายคลึงกัน และเป็นผู้ยอมรับการกระทำ (passive) มากกว่าการเป็นฝ่ายกระทำ (active) ทำให้มีการนำหลักการโฆษณาชวนเชื่อมาใช้ในทางการสื่อสาร โดยพิจารณาการสื่อสารว่าเปรียบเสมือนการฉีดวัคซีนจากภาครัฐไปสู่ประชาชน และทำให้ประชาชนนั้นเกิดการยอมรับสารสนเทศเหล่านั้นไม่แตกต่างกัน (Hypodermic Needle หรือ Theory) ซึ่งในขณะนั้นสื่อมวลชนยังมีจำนวนน้อย การติดต่อระหว่างบุคคลยังถูกจำกัดด้วยเทคโนโลยี จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนถูกโน้มน้าวได้ง่าย แต่สถานการณ์ในปัจจุบันนี้แตกต่างออกไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเหตุผล เป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมจากประเทศกล้าหลังไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่ก้าวหน้านั้น เป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย เพราะการมีส่วนร่วมทางการสื่อสารในนโยบายหรือนวัตกรรม ย่อมทำให้เกิดการยอมรับของผู้รับสารอย่างถาวรหรืออย่างแท้จริง การแพร่วัตกรรมจึงถูกนิยมนำใช้ในสังคมปรับเปลี่ยน เช่น สังคมเกษตรกรรมแบบประเทศไทย

โดยปกติแล้วกระบวนการของนวัตกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 3 ประการ คือ

1. การประดิษฐ์คิดค้น ซึ่งหมายถึงตัวนวัตกรรม โดยอาจพัฒนาขึ้นเองหรือนำเข้าจากต่างประเทศ การประดิษฐ์คิดค้นขึ้นเองสำหรับในประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วยังมีข้อจำกัดเนื่องจากทุนและเทคโนโลยีภายในประเทศเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดในด้านทุน และความเร่งด่วนในการพัฒนาทำให้ส่วนใหญ่ของการประดิษฐ์คิดค้นมีลักษณะเป็นวิชาการประยุกต์ (applied) มากกว่าการเป็นตัวองค์วิชา (body of knowledge) ส่วนการนำเข้านั้น นอกเหนือจากการซื้อเทคโนโลยีแล้ว อาจอยู่ในรูปของการช่วยเหลือจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้สิ่งที่จะต้องตระหนักก็คือ การปรับนวัตกรรมนั้นให้สอดคล้องกับสภาพในสังคมให้มากที่สุด ดังนั้นแม้ว่านวัตกรรมจะเป็นของแปลกใหม่ แต่ความแปลกใหม่ที่มีความหวามกว้างมาก ซึ่งอาจหมายถึงการค้นพบในสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือหมายถึงของใหม่ที่รับมาจากการเป็นของเก่าในที่อื่น หรือการผสมผสานของเก่าจนกลายเป็นของใหม่ ตัวอย่างเช่น การกระจายเสียงในรถประจำทาง (bus sound) ที่จรดโดยสารและวิทยุมิใช่ของใหม่ แต่การบริการวิทยุ (FM.SCA) ในรถโดยสารกลับกลายเป็นนวัตกรรม

2. การแพร่หรือการสื่อสาร เป็นขั้นตอนหลังจากที่เกิดนวัตกรรมขึ้นแล้ว และต้องการนำนวัตกรรมนั้นเข้าสู่ชุมชน เพื่อการสร้างความทันสมัยให้แก่ชุมชนนั้น ความทันสมัยสำหรับสังคมเกษตร มิได้หมายถึงการนำไปสู่นวัตกรรมตะวันตก อย่างที่มักพยายามดำเนินการในหลายครั้ง แต่หากหมายถึงการทำให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข โดยอาศัยเครื่องมือดังในหัวข้อที่หนึ่งซึ่งมิใช่ขึ้นกับพรหมลิขิตอย่างที่เคยเป็นอยู่

3. ผลพวงของการรับนวัตกรรม การแพร่่นวัตกรรมออกไปจะสำเร็จหรือไม่นั้น มิใช่ขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐบาลหรือผู้ส่งสาร แต่หากขึ้นอยู่กับชาวบ้านว่าจะยอมรับนวัตกรรมนั้นหรือไม่ ดังนั้น ผลพวงของนวัตกรรมนั้นจะต้องควบคู่กับการประเมินเสมอ การประเมินดังกล่าวได้แก่ การประเมินว่าชาวบ้านยอมรับนวัตกรรมอย่างสมัครใจหรือไม่ คุณค่าของนวัตกรรมในสายตาชาวบ้านเป็นอย่างไร และที่สำคัญก็คือ เกิดผลกระทบภายหลังของนวัตกรรมมากน้อยเพียงใด เพราะบางครั้งนวัตกรรมไม่อาจจะเห็นผลได้อย่างทันทีทันใด แต่อาจเกิดขึ้นภายหลังหรือโดยอ้อมได้ ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องรอคอย ตัวอย่างเช่น การศึกษาต่อบุคคลจะเห็นผลได้ในระยะไกล การการวางหลังสูตรหนึ่งกว่าจะเห็นผลที่ชัดเจนต่อสังคม ก็ต่อเมื่อเยาวชนกลายเป็นผู้ใหญ่ไปแล้ว (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร 2533: 96)

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการแพร่่นวัตกรรม กล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจของผู้รับสาร ในการยอมรับนวัตกรรมที่ถูกนำเข้ามาสู่ระบบ โดยอาศัยกระบวนการสื่อสาร ซึ่งกระบวนการของ

นวัตกรรมนั้นมีอยู่สามขั้นตอน กล่าวคือ 1) การประดิษฐ์คิดค้น 2) การแพร่หรือการสื่อสาร และ 3) ผลพวงของการรับนวัตกรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกคิดค้นโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และถูกเผยแพร่โดยสื่อประเภทต่าง ๆ ผู้เกษตรกรทำนา ตำบลบ้านแหง อำเภองาว โดยผู้วิจัยมุ่งตรวจสอบผลพวงของการรับนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรบ้าง

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม

ความหมายของการยอมรับนวัตกรรม

นวัตกรรม Barnett (1953 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) กล่าวถึงนวัตกรรมว่า หมายถึงแนวความคิดต่าง ๆ แบบแผนพฤติกรรมหรือสิ่งของใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากที่มีอยู่เดิม นวัตกรรมในความหมายนี้จึงครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ได้กว้างขวางไม่ว่าจะเป็นด้านที่มองเห็น สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง 5 รวมทั้งเป็นแบบแผนพฤติกรรมความประพฤติตามระบบสังคม ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์วิทยาการใหม่ ๆ และด้านที่ไม่ได้เป็นวัตถุ อันได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความนึกคิด ความศรัทธา ซึ่งเป็นเรื่องราวใหม่ที่เกิดขึ้นจากความคิด ภายในจิตใจของบุคคล

Rogers and Shoemaker (1971 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) นวัตกรรมเป็นความรู้ วัธิปฏิบัติหรือวัตถุที่ปัจเจกบุคคลรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับตนเอง ถึงแม้ว่าสิ่งดังกล่าวได้รับการนำไปใช้หรือปฏิบัติจนผ่านช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งไปแล้ว แต่ถ้ายังคงมีความรู้สึกว่าเป็น “ใหม่” ในบุคคลใดแล้วยังคงเรียกว่านวัตกรรม

Rogers and Shoemaker (1983 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) นวัตกรรมหมายถึง ความคิด วิธีการปฏิบัติหรือสิ่งของที่บุคคลหรือกลุ่มคนเห็นว่าเป็นของใหม่ นำมาใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม หรือนำมาเพื่อปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม นวัตกรรมหนึ่งอาจจะเคยใช้ในสังคมหนึ่ง ได้ผลดีมาแล้วก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอีกสังคมหนึ่งก็ยังคงจัดว่าเป็นนวัตกรรม ดังนั้นความเป็นนวัตกรรมจะถูกจำกัดด้วย เวลา สถานที่ และมีจุดเริ่มต้นที่ความพยายามในการแก้ปัญหา นั้น ๆ

จากความพยายามของนวัตกรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า นวัตกรรมหมายถึง แนวคิด เทคนิคหรือวิธีการ ที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นของใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมที่เคยมีอยู่เดิม และนำมาใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม

การยอมรับนวัตกรรม

Foster G.M. (1973 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) ได้ให้ความหมายของการยอมรับว่า หมายถึง การที่ประชาชนได้เรียนรู้โดยผ่านการศึกษาสามารถบรรยายได้โดยผ่านขั้นการรับรู้ การยอมรับจะเกิดขึ้นได้หากมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้นั้นจะได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ลองปฏิบัติ เมื่อเขาแน่ใจว่าสิ่งประดิษฐ์นั้นสามารถให้ประโยชน์อย่างแน่นอนเขาจึงกล้าลงทุนซื้อสิ่งประดิษฐ์

Roger and Shoemaker (1983 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) ได้ให้ความหมายของการยอมรับนวัตกรรม หมายถึงการตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่เพราะนวัตกรรมนั้นเป็นวิถีทางที่ดีกว่า และมีประโยชน์กว่า การยอมรับนวัตกรรมของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่ ได้สัมผัสนวัตกรรม ถูกชักจูงให้ยอมรับนวัตกรรม ตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ ปฏิบัติตามการตัดสินใจและยืนยันการปฏิบัตินั้น กระบวนการนี้อาจจะกินเวลาช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ตัวบุคคลและลักษณะของนวัตกรรม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากว่าที่บุคคลจะยอมรับวิทยาการแผนใหม่ หรือที่เรียกว่า นวัตกรรมของบุคคลจะต้องใช้เวลายาวนานอย่างมาก และที่สำคัญบุคคลจะต้องได้เห็นและรับทราบสิ่งนั้น ๆ มาก่อนบุคคลถึงจะสามารถยอมรับได้ บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาหลายปีกว่าที่เขาจะนำวิทยาการแผนใหม่มาปฏิบัติหรือมาทดลองใช้เป็นครั้งแรก และพิจารณาผลการทดลองว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับวิทยาการแผนใหม่ต่อไป

โครงสร้างการยอมรับนวัตกรรม

Roger (1962 อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ, 2548: 10) ได้แบ่งโครงสร้างการยอมรับนวัตกรรมออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ สิ่งที่มีอยู่เดิม (antecedents) กระบวนการ (process) และผล (results)

1. สิ่งที่มีอยู่เดิม (antecedents) ในส่วนนี้คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ซึ่งมีอยู่เดิมก่อนการเผยแพร่วัตกรรมแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1 คุณลักษณะของประชากร ได้แก่ ค่านิยม ทักษะสติ ความเชื่อมั่น ความสามารถทางสมอง ทักษะความคิดรวบยอด สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฯลฯ ตลอดจนการติดต่อกับโลกภายนอกและการเป็นผู้นำทางความคิด

2.2 การรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ทัศนคติของระบบสังคมในด้านความไวของการยอมรับ นับเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญและในขณะเดียวกันก็เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับได้ ประชากรที่อยู่ในชุมชนที่ทันสมัยย่อมจะมีการยอมรับเร็วกว่าประชากรที่อยู่ในชุมชนที่ไม่

ทันสมัย นอกจากนี้คุณลักษณะบางอย่างของชุมชน เช่น การตลาด ความสะดวกในการคมนาคม ความเชื่อของเพื่อนเกี่ยวกับนวัตกรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจช่วยกระตุ้นหรือหยุดยั้งอัตราการยอมรับของประชากรได้

2. กระบวนการ (process) ส่วนนี้กล่าวถึงการพัฒนาด้านความคิดตั้งแต่ประชากรได้รับรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม สนใจศึกษาประเมินและทดลอง จนถึงการยอมรับ ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้กระบวนการนี้ดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพหรือหยุดยั้งให้ช้าลง และมีผลในทางตรงกันข้ามนั้นมีหลายอย่าง เช่น

2.1 ส่วนที่เกี่ยวกับตัวประชากรเอง

2.2 แหล่งให้ความรู้ การเผยแพร่ และการยอมรับนวัตกรรมของแต่ละบุคคล

2.3 การรับรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของนวัตกรรม ได้แก่ ประโยชน์ ความซับซ้อน ความสอดคล้อง กับวิธีการที่ทำอยู่เดิมหรือแนวคิดเดิม ผลงานหรือผลผลิตที่สูงกว่าเดิม และสามารถทดลองดูได้

3. ผล (results) ได้แก่ การยอมรับหรือไม่ยอมรับหลังจากช่วงนี้แล้วบุคคลยังมีการแสวงหาข้อมูลใหม่ต่อไปอีก และอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงจากการยอมรับเป็นเลิกรับ (discontinue) หรือเปลี่ยนจากไม่ยอมรับเป็นยอมรับก็ได้หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงคือมีการกระทำต่อเนื่องอย่างเดิม

กล่าวโดยสรุป นวัตกรรม เป็นแนวความคิด แบบแผนพฤติกรรมหรือสิ่งของใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากที่มีอยู่เดิม ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมนั้นมักอยู่บนเงื่อนไขที่นวัตกรรมนั้นเป็นวิถีทางที่ดีกว่า โดยการยอมรับนวัตกรรมอยู่บนโครงสร้าง 3 ส่วนคือ 1) สิ่งที่มีอยู่เดิม (antecedents) ได้แก่คุณลักษณะของประชากร และการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม 2) กระบวนการ (process) เป็นการพัฒนาด้านความคิดตั้งแต่ประชากรได้รับรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม สนใจศึกษาประเมินและทดลอง และ 3) ผล (results) ได้แก่ การยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมใหม่

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยถือว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทย ดังนั้นการที่จะยอมรับนวัตกรรมนี้นั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสามส่วนคือคุณลักษณะของประชาชน ทั้งระดับอายุ การศึกษา สถานะทางสังคม กระบวนการสื่อสารเพื่อการเข้าถึงเกษตรกรทำนา และการตัดสินใจยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งการฝึกหัด การเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ ทางสติปัญญา ทางสังคมหรือทางอารมณ์ก็ได้และการเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกเวลาและสถานที่ จะมีการสอนหรือไม่สอนก็ได้ ซึ่งการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดั้งเดิมเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมที่มุ่งหวัง

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต มีความสำคัญนับได้ว่าเป็นหัวใจของการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเรียนรู้มีหลายรูปแบบและมีขอบข่ายกว้างมาก มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสภาพการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมที่มนุษย์เกี่ยวข้อง เรียนรู้กฎเกณฑ์ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทุกคนเกิดมาจะต้องมีการเรียนรู้ อาจจะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากบิดามารดา จากญาติพี่น้อง จากโรงเรียน ครู จากเพื่อน จากสังคม ฯลฯ

วัลลภ กันทรัพย์ (2541: 58-59) ได้อธิบายว่า การที่คนเราเรียนรู้สิ่งใดแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยจะต้องผ่านประสบการณ์ที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. สิ่งที่เราเรียนรู้นั้นมีประโยชน์ มีคุณค่า หรือมีความหมายต่อเขา ซึ่งคุณค่าหรือประโยชน์จะมีขอบเขตแตกต่างกันเป็นรายบุคคลตามวัย วุฒิภาวะ ประสบการณ์ และพื้นฐานการรับรู้
2. มีโอกาสได้เห็นตัวอย่างการลงมือปฏิบัติ คือมีผู้ปฏิบัติให้เขาได้เห็นถ้ายังพบเห็นบ่อยเท่าใดก็ยิ่งจูงใจให้เขาปฏิบัติเองได้มากขึ้นเท่านั้น ที่สำคัญคือต้องได้ประสบกับความจริงว่าผู้ปฏิบัติให้เห็นนั้นได้รับผลประโยชน์ตามที่เขารับรู้หรือเข้าใจด้วย
3. มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งระยะแรกอาจจะทำบ้างไม่ทำบ้าง หรือลองผิดลองถูกหรือทำได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ถ้าประสบการณ์ใน 2 ข้อแรกยังมีแรงจูงใจก็จะพยายามปรับปรุงไม่ย่อท้อจนสามารถทำได้

Bloom 1975 อ้างใน (อารี พันธุ์ณี, 2534: 86) ได้อธิบายว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด หมายถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ หมายถึงเมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ หมายถึงการที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วย แล้วได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจึงทำให้ความชำนาญมากขึ้น

การเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณาในแง่ของการแสดงออก แต่ให้คำนึงถึงการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ที่ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะไม่มีการแสดงออกของพฤติกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ (แบนคูรา อังโน สมโภชน์ เอี่ยมสุภายิต, 2536: 48)

เชียรศรี วิวิธศิริ(2534: 121) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เป็นนามธรรม ดังนั้นสิ่งที่จะช่วยให้เราทราบว่าบุคคลเกิดการเรียนรู้หรือไม่ สังเกตได้จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป อันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล หรือบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้ ตัวอย่างจากกฤษฎาศักดิ์ศรี (2530: 463-464) ได้อธิบายว่า การที่ครูให้เด็กไปช่วยพระทำความสะอาดศาลาวัดแล้วปล่อยให้ไปเล่นกับเพื่อน เด็กจะได้เรียนรู้หลายอย่าง เช่น ได้รู้จักสังคม รู้จักวัด การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ ทักษะในการทำงาน การเล่น เป็นต้น คนเราสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ่งที่เป็นตัวตน และไม่มีตัวตน โดยอาศัยการสื่อสารความหมายเป็นหลักตลอดจนสามารถควบคุมหรือโน้มนำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้จากสิ่งเร้าภายในและภายนอก คนเราทุกคนต่างก็พยายามเรียนรู้โลกรอบตัว และเรียนรู้วิธีที่จะทำให้ความสามารถได้รับการพัฒนาเพื่อการดำรงชีพ

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom, B.S., Taxonomy Of Educational Objectives)

ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ ได้แก่

- ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับต่ำที่สุด
- ความเข้าใจ (comprehend)
- การประยุกต์ (application)
- การวิเคราะห์ (analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้
- การสังเคราะห์ (synthesis) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้

ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้น โครงสร้างใหม่

- การประเมินค่า (evaluation) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด
- ประกอบกับการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

ทฤษฎีการเรียนรู้ Bruner's Theory of Discovery learning

การเรียนรู้โดยการค้นพบ เจอโรม เอส. บรุนเนอร์ (Bruner) นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ต้องอาศัยกระบวนการคิด ที่เรียกว่า การเรียนรู้โดยการค้นพบ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ประมวล ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร จากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยที่บุคคลจะต้องมีการสำรวจ ทำความรู้จัก เข้าใจสิ่งแวดล้อมก่อน มนุษย์ไม่สามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมทั้งหมดในชีวิต แต่เป็นการเลือกรับรู้ (selective perception) ซึ่งได้รับการผลักดันมาจากแรงจูงใจภายใน (inner motivation) ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพแวดล้อม และเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ กระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเริ่มจากการสัมผัสสิ่งแวดล้อม การเลือกรับรู้ การใส่ใจ ตลอดถึงการค้นพบ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดทั้งหมด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม (KAP)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (practice) ของผู้รับสารอันอาจมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป จากการรับสารนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงทั้งสามประเภทนี้ จะเกิดขึ้น ในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้น ก็จะไปมีผลทำให้เกิดทักษะ และขั้นสุดท้าย คือ การก่อให้เกิดการกระทำ ทฤษฎีนี้อธิบาย การสื่อสาร หรือ สื่อมวลชนว่าเป็นตัวแปรต้นที่สามารถเป็นตัวนำ การพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชนได้ ด้วยการอาศัย KAP เป็นตัวแปรตามใน การวัดความสำเร็จ ของ การสื่อสาร เพื่อการพัฒนา (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533: 118)

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญใน การนำข่าวสารต่าง ๆ ไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนในสังคมได้รับทราบ ว่า ขณะนี้ในสังคมมีปัญหาอะไร เมื่อประชาชนได้รับทราบ ข่าวสารนั้น ๆ ย่อมก่อให้เกิด ทักษะ และเกิดพฤติกรรมต่อไป ซึ่งมีลักษณะ สัมพันธ์ กันเป็นลูกโซ่เป็นที่ยอมรับกันว่า การสื่อสารมีบทบาทสำคัญ ในการดำเนิน โครงการต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การที่คนเดินเท้ามีพฤติกรรมการปฏิบัติตาม กฎจราจรได้ ก็ต้องอาศัย การสื่อสารเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ สร้างทัศนคติที่ดีและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม โดยผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องประกอบด้วย (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533: 120-121)

ความรู้ (knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมาก จะได้รับผ่านประสบการณ์ โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (S-R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ ความรู้จึงเป็นความจำ ที่

เลือกสรร ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเองความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตาม ความรู้ก็อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ได้ และผลกระทบที่ผู้รับสารเชิงความรู้ใน ทฤษฎีการสื่อสารนี้อาจปรากฏได้จากสาเหตุ 5 ประการคือ

1. การตอบข้อสงสัย (ambiguity resolution) การสื่อสารมักจะสร้างความ สับสนให้ สมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศ โดยการอาศัยสื่อทั้งหลาย เพื่อตอบ ข้อสงสัยและความสับสนของตน
2. การสร้างทัศนคติ (attitude formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคติ นั้น ส่วนมากนิยมใช้กับสารสนเทศที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการแพร่ นวัตกรรมนั้น ๆ (ในฐานะความรู้)
3. การกำหนดวาระ (agenda setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไป เพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกับภูมิหลัง ของ ปึงเจกชน และค่านิยมของสังคมแล้ว ผู้รับสารก็จะเลือกสารสนเทศนั้น
4. การพอกพูนระบบความเชื่อ (expansion of belief system) การสื่อสารสังคมมัก กระจายความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ด้านต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน จึงทำให้ผู้รับสารรับทราบระบบ ความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของตนมากขึ้นไปเรื่อย ๆ
5. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (value clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและ อุดมการณ์เป็นภาวะปกติของสังคม สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านี้ ย่อมทำให้ ประชาชน ผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นแจ่มชัดขึ้น

(Carter V. Good, 1973 อ้างใน โสภิตสุตา มงคลเกษม, 2539: 42) กล่าวว่า ความรู้เป็น ข้อเท็จจริง (facts) ความจริง (truth) เป็นข้อมูลที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมจากประสบการณ์ต่าง ๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผล บุคคลควรจะต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่ง นั้น เพื่อประกอบการตัดสินใจ นั่นก็คือ บุคคลจะต้องมีข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ต่างๆ ที่สนับสนุน และให้คำตอบข้อสงสัยที่บุคคลมีอยู่ ชี้แจงให้บุคคลเกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง รวมทั้งเกิดความตระหนัก ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ด้วย

(Burgoon, 1974) และ (River, Peterson and Jensen, 1971 อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน, 2540: 116-117) ได้กล่าวถึง การศึกษาหรือความรู้ (Knowledge) ว่าเป็นลักษณะ อีกประการหนึ่ง ที่มี อิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้น คนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระบบ การศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน จึงย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ และความต้องการ ที่ แตกต่างกันไป คนที่มีการศึกษาสูงหรือมีความรู้ดีจะได้เปรียบอย่างมากในการที่จะเป็นผู้รับสารที่ดี

เพราะคนเหล่านี้มีความรู้กว้างขวางในหลายเรื่อง มีความเข้าใจศัพทมาก และมีความเข้าใจสารได้ดี แต่คนเหล่านี้มักจะเป็น คนที่ไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ

การเกิดความรู้ไม่ว่า ระดับใดก็ตาม ย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั่นเองรวมไปถึงประสบการณ์และลักษณะทางประชากร (การศึกษา เพศ อายุ ฯลฯ) ของแต่ละคนที่เป็นผู้รับข่าวสาร ถ้าประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น มีการศึกษา มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับกฎจรรยาภก็มีโอกาสที่จะมีความรู้ในเรื่องนี้และสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ สามารถระลึกได้ รวบรวมสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎจรรยาภ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมทั้งประเมินผลได้ต่อไปและเมื่อประชาชนเกิดความรู้เกี่ยวกับกฎจรรยาภ ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม สิ่งที่เกิดตามมาก็คือทัศนคติความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ (दारवाररररर रररररर, 2542: 41)

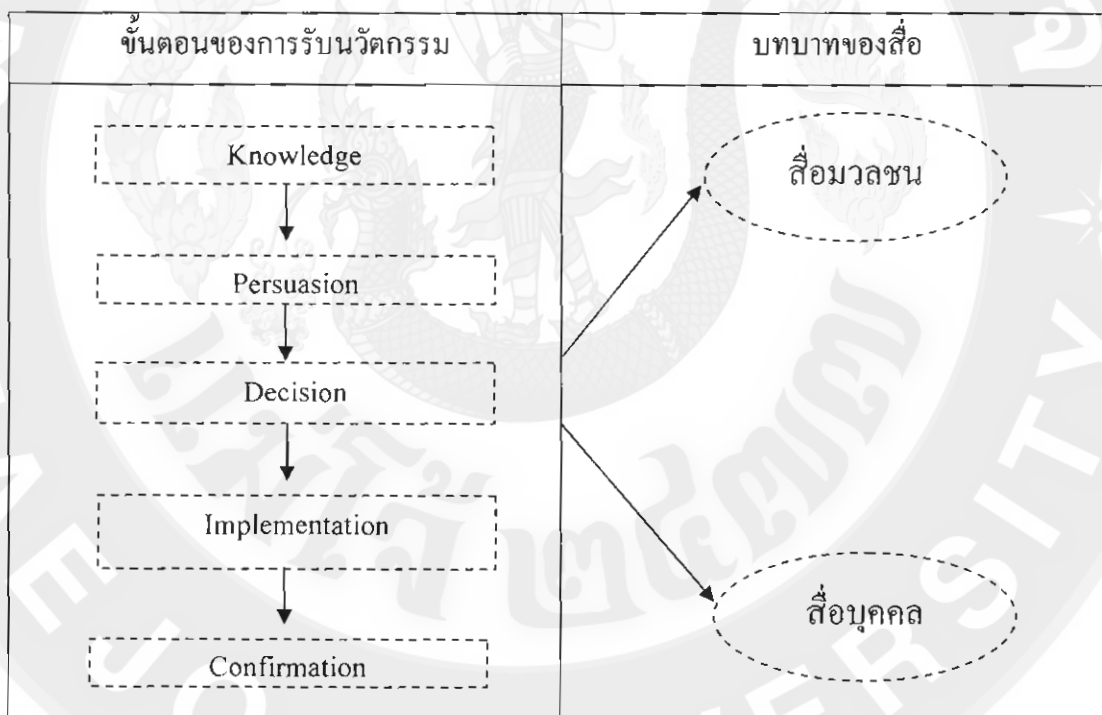
กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของมนุษย์ ซึ่งการที่มนุษย์จะเรียนรู้สิ่งใดแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยนั้นจะต้องผ่านประสบการณ์ที่สำคัญ 3 ประการคือ สิ่งที่เรียนรู้นั้นมีประโยชน์ มีคุณค่า หรือมีความหมายต่อเขา มีโอกาสได้เห็นตัวอย่าง การลงมือปฏิบัติ และมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้อาศัยอยู่ 6 ระดับ คือ ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ความเข้าใจ (comprehend) การประยุกต์ (application) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) และ การประเมินค่า (evaluation) โดยเมื่อบุคคลได้เกิดการเรียนรู้แล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงใน 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และด้านความชำนาญ ทฤษฎีการเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการอธิบายการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของเกษตรกรทำนา เพื่อตรวจสอบระดับการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละระดับว่ามีลักษณะอย่างไร โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำนา

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

พัฒนาการของแนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

Rogers 1962 (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 21) สนใจค้นคว้าและพัฒนาแนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน Rogers มีความสนใจในแนวคิดที่เรียกว่า “นวัตกรรม” (innovation) อันอาจจะหมายถึงทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น วัสดุอุปกรณ์แบบใหม่ หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งเขาสนใจว่า กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมเหล่านี้เข้าไปในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นไปได้อย่างไร ในหนังสือ Diffusion of Innovations (1962) Rogers เสนอ

ว่า ถ้าฟังก์ชันถ่ายทอดแนวคิดใหม่ ๆ จากสื่อมวลชนตรงไปยังประชาชนนั้นไม่สามารถจะรับประกันผลสำเร็จได้ หากจำเป็นต้องใช้แบบจำลองสองจังหวะ (Two - Step Flow of Information) กล่าวคือ ต้องจัดให้ข่าวสารไหลจากสื่อมวลชนไปยังกลุ่มผู้นำความคิดในชุมชน (opinion leaders) เป็นจังหวะแรก จากนั้นจึงเป็นการไหลจังหวะที่สองจากกลุ่มผู้นำความคิดไปยังมวลชนอีกทอดหนึ่ง ความจำเป็นที่ต้องแหล่งข่าวสาร 2 ชนิดนั้นก็เนื่องจากแหล่งข่าวสารแต่ละอย่างต่างทำหน้าที่ได้เฉพาะตัว เช่น สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ได้เพียงถ่ายทอดและโน้มน้าวด้วยข้อมูลเท่านั้น หากทว่าในขั้นตอนของการตัดสินใจลงมือปฏิบัติหรือการใช้นวัตกรรมนั้นต่อเนื่องไปอย่างถาวรยาวนานจำเป็นต้องอาศัยคำแนะนำ และการสนับสนุนจากสื่อบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้นำในท้องถิ่นเอง ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 แสดงบทบาทของสื่อต่อการรับนวัตกรรม
ที่มา : กาญจนา แก้วเทพ (2543:21)

กล่าวโดยสรุป ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ ในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 5 ขั้น นั้นสื่อมีอิทธิพลสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา โดยสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการเผยแพร่รณนวัตกรรมในภาพรวม ๆ ส่วนสื่อบุคคลจะช่วยยืนยันนวัตกรรมนั้นให้มีคุณค่ามาก

ยิ่งขึ้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้นอกจากศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลอีกด้วย

แนวคิดการนำเสนอผ่านสื่อ

เทคนิคการนำเสนอ

ในการนำเสนอผ่านสื่อ (presentation techniques) ประกอบด้วย 1) สินค้าเป็นพระเอก (products as a hero) 2) ใช้ผู้นำเสนอ (presenter) 3) การใช้บุคคลที่ใช้สินค้านำรับรอง (testimonial) 4) เกี่ยวหนึ่งของชีวิต (slice of life) 5) การเสนอเรื่องราวเกินจริง (dramatization) 6) ก่อนใช้ – หลังใช้ (before and after) 7) ชูจุดของปัญหา (vignette หรือ series of problem) 8) การเปรียบเทียบระหว่างสองสินค้า (comparative advertising) 9) การสาธิต (demonstration) 10) สารคดี (documentary) 11) การนำเสนอแบบฝันเพื่อง (fantasy) 12) การนำเสนอเชิงสัญลักษณ์ (symbolic) 13) วิธีการโฆษณาแบบอุปมาอุปไมย (analogy) และ 14) การนำเสนอแบบร้องรำทำเต้น (production number)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งประยุกต์แนวคิดเทคนิคการนำเสนอเพื่อใช้ศึกษาการรับสื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรทำนา ใน 8 เทคนิคหลักคือ 1) ใช้คนมีชื่อเสียง 2) ใช้ นักวิชาการ 3) ใช้ดารานักแสดง 4) ประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ทำการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) เปรียบเทียบการทำการเกษตรแบบแสวงผลกำไรกับการเกษตรแบบพอเพียง 6) ผู้ประสบความสำเร็จในการทำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 7) รูปแบบการสาธิต และ 8) สารคดีเกษตร

แนวคิดการปรับตัวและพฤติกรรมปรับตัวของเกษตรกร

เกษตรกรเป็นอาชีพที่อยู่ท่ามกลางความกดดันเป็นอย่างมาก ทั้งจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยทางด้านอิทธิพลของสถานการณ์ทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาที่ได้รับแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิวัติเขียว (Asian Development Bank, 2000) แต่กลุ่มประเทศเหล่านั้นไม่สามารถที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกับการประกอบกิจกรรมทางเกษตรของเกษตรกรได้อย่างเต็มที่ ทั้งการคมนาคม ไฟฟ้า ประปา การติดต่อสื่อสาร และที่สำคัญระบบชลประทาน ทำให้เกษตรกรในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนานั้นต้องประกอบกิจกรรมทางเกษตรแบบที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เกษตรกรไม่สามารถที่จะคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ สภาพ

เศรษฐกิจและสังคม ที่มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาย่างรวดเร็วของวิทยาการที่เกี่ยวกับการผลิตและความต้องการบริโภคสินค้าทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้น สวนทางกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง และการทำลายสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างหนักและต่อเนื่อง ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร

การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านลักษณะภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในบางช่วงเวลาเกษตรกรได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาของโลกผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในภาวะเสื่อมโทรม โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรนั้น ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศซึ่งประกอบไปด้วย อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ความชื้นในดิน อุณหภูมิ ความยาวนานของฤดูกาล ความถี่ ความรุนแรง ระยะเวลาของการเกิดปรากฏการณ์ที่ผิดปกติทางสภาพภูมิอากาศ เช่น ฝนตกหนัก การเกิดพายุลูกเห็บ การเกิดคลื่นความร้อน ความยาวนานของฤดูหนาว และสภาวะแห้งแล้ง เป็นต้น (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) ปัจจัยทางด้านสังคมประกอบไปด้วย เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ สภาพของครอบครัวและลักษณะของประชากร เงื่อนไขทางด้านการตลาด การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัจจัยทางการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วย แหล่งทุน ราคาผลผลิต ต้นทุนในการผลิต เป็นต้น (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) และการได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐบาลโดยรัฐบาลจะให้การสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร แหล่งทุนที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมมาทำการลงทุน โคนที่รัฐบาลเป็นผู้ให้การกำกับกำกับกับเกษตรกรและการให้เครดิตแก่เกษตรกรเพื่อให้สามารถกู้เงินล่วงหน้าเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง

เกษตรกรส่วนหนึ่งจึงหันมาเน้นการผลิตที่เป็นการอนุรักษ์ในทรัพยากรธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับสุขภาพของผู้บริโภคมากขึ้น การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมของเกษตรกรเพื่อให้สามารถต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ และการกีดกันทางการค้า เพื่อตอบสนองกับแรงกดดันอย่างมากมาจากปัจจัยดังที่กล่าวมา ทางออกของเกษตรกรเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสภาวะที่มีความกดดันจากรอบด้าน เกษตรกรจึงต้องมีการปรับตัว ทำให้สามารถที่จะประกอบกิจกรรมทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรมกำรปรับตัวของเกษตรกร

เกษตรกรเป็นผู้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเกษตรด้วยตนเอง โดยมีทางเลือกจากกิจกรรมทางเกษตรที่เกษตรกรทำอยู่ในปัจจุบัน (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) ในการปรับตัวของเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ใช้ ซึ่งประกอบไปด้วยการปรับตัวในระยะสั้นและการปรับตัวในระยะยาว พิจารณาจากลักษณะทางพื้นที่พบว่ามีการปรับตัวแบบอยู่ในเฉพาะที่หรือมีการปรับตัวเป็นการแพร่กระจายไปโดยทั่วไป (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) เกษตรกรมีวิธีในการปรับตัวทางการเกษตรดังนี้

1. การสร้างความหลากหลายในการผลิตผลผลิตทางการทำเกษตร ซึ่งเกษตรกรจะเปลี่ยนจากการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่เป็นเชิงเดี่ยว กลับเข้าสู่การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในแบบที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถต่อสู้กับระบบตลาดที่มีความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย การเพิ่มความเข้มในการผลิตของเกษตรกร โดยการเพิ่มรอบการผลิต การเพิ่มปุ๋ยและสารเคมีเข้าไปในกระบวนการผลิต ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรสามารถทันกับช่วงเวลาที่ต้องการทำให้เกิดกำไรแก่เกษตรกรอย่างสูงสุด
2. การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพอากาศตลาด และการพัฒนาของเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด เพื่อเป็นการลดต้นทุนและเวลาในการผลิตของเกษตรกรอีกทางหนึ่ง
3. การลดความเสี่ยงทางการตลาด ด้วยการศึกษาค้นคว้าความต้องการทางการตลาดต่อผลผลิตทางการเกษตร การเน้นคุณภาพของสินค้ามากกว่าปริมาณในการผลิตในแต่ละรอบการผลิต ซึ่งจะส่งผลทำให้สินค้าทางการเกษตรมีราคาที่ดีขึ้นกว่าสินค้าเกษตรชนิดเดียวกัน เช่น สินค้าจากโครงการหลวง เป็นต้น
4. การเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร การปรับเปลี่ยนการไถพรวนดินมาเป็นแบบการอนุรักษ์ความชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของดิน การผลิตผลผลิตที่มีความหลากหลาย
5. การลงทุนจากแหล่งเงินทุนสาธารณะเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การปรับปรุงพื้นที่เพาะปลูกให้มีความอุดมสมบูรณ์
6. การพัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยการสร้างพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเดิม สามารถที่จะเจริญเติบโตได้ดีในสภาพที่ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นที่ต้องการของตลาด
7. การลดต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรยังเป็นที่สำคัญในระดับต้นๆของเกษตรกร ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่ม

สูงขึ้น ซึ่งเกษตรกรก็จะทำการปรับตัวโดยใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทนการจ้างแรงงานคน ซึ่งจะพบในกรณีที่เกษตรกรทำการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการเกษตร เนื่องจากเครื่องจักรลงทุนครั้งเดียวมีอายุการใช้งานยาวนานและมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าแรงงานคนที่มีการอพยพไปทำงานในภาคการผลิตด้านอื่นกันมากขึ้น ในด้านปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เกษตรกรแก้ไขด้วยการนำเอาแรงงานจากเครื่องจักรมาทดแทน

8. การลดขั้นตอนในการผลิตเพื่อลดการใช้แรงงานคน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดต้นทุนในการผลิตที่สูงตามมา โดยที่เกษตรกรจะทำการเปลี่ยนวิธีการปลูกพืช เปลี่ยนพันธุ์พืช เช่น ในกรณีของชาวนาที่ทำนาด้วยวิธีการปักดำหรือเรียกว่านาดำ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีกระบวนการในการผลิตที่ต้องใช้แรงงานคนมาก ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูง ต่อมาเมื่อมีการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากแรงงานที่เคยทำงานในภาคการเกษตรได้ไปทำงานในภาคการผลิตอื่น ๆ ที่มีผลตอบแทนที่คุ้มกว่า ส่งผลให้อัตราค่าแรงในภาคการเกษตรสูงขึ้น เกษตรกรจึงเปลี่ยนวิธีการทำนามาเป็นนาหว่าน ซึ่งสามารถลดขั้นตอนของการการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานคนได้มากขึ้น เป็นต้น

9. การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นการปรับตัวอีกลักษณะหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านราคาผลผลิตที่มักตกต่ำอยู่เสมอ เมื่อผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดในปริมาณที่มาก ดังนั้นเกษตรกรจะมีการปรับช่วงเวลาในการผลิตให้มีความเหลื่อมล้ำกับช่วงเวลาการผลิตเดิม เพื่อให้สามารถที่นำผลผลิตไปขายในตลาดแล้วทำกำไรให้เกษตรกร หรืออย่างน้อยเกษตรกรก็จะไม่ประสบกับภาวะขาดทุนตามที่กล่าวไว้ในข้างต้น หากเกษตรกรไม่สามารถที่จะปรับช่วงเวลาในการผลิตในมีความเหลื่อมล้ำกับฤดูกาลผลิตเดิมได้ เกษตรกรจะมีทางเลือกในการเพิ่มพูนค่าของผลผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้กระบวนการแปรรูปผลผลิต ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าราคาผลผลิตที่มีอยู่ในท้องตลาดเวลานั้น

10. การยอมรับนวัตกรรม เป็นพฤติกรรมในการปรับตัวของเกษตรกรอย่างหนึ่ง โดยการยอมรับของเกษตรกรจะแบ่งกลุ่มได้เป็น กลุ่มผู้บุกเบิก (innovator) เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ มีสถานภาพในสังคมอยู่ในระดับสูง เป็นผู้นำทางความคิดของสังคม ไม่ยึดติดกับแนวคิดเดิม กล้าเสี่ยงมักกระตือรือร้นในการค้นหานวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นเครือข่ายกับบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้บุกเบิกเช่นเดียวกัน มีความอดทนและสามารถในการจัดการกับความเสี่ยงของความไม่แน่นอนของตัวนวัตกรรมได้เป็นอย่างดี กลุ่มผู้ยอมรับก่อน (early adopters) เป็นกลุ่มที่มีความเป็นผู้นำของระบบสังคม ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆมาก่อน คนในสังคมให้ความนับถือ สามารถอธิบายและให้ความรู้กับคนในสังคมเกี่ยวกับรูปแบบของ

นวัตกรรมใหม่ เพื่อให้คนในสังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับนวัตกรรมในอนาคต กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่ (early majority) เป็นกลุ่มที่ต้องใช้เวลาในการพิจารณาถึงผลดีและผลเสียของนวัตกรรม ซึ่งจะดูตัวอย่างจากกลุ่มผู้บุกเบิกและกลุ่มที่ยอมรับเร็ว กลุ่มผู้ยอมรับช้า (late Majority) กลุ่มนี้ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ในตัวของนวัตกรรม ซึ่งได้มีการศึกษาจากกลุ่มผู้บุกเบิก กลุ่มผู้ยอมรับและกลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่แล้วแต่ยังไม่แน่ใจในผลที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเองและที่สำคัญเป็นกลุ่มที่ไม่มี ความสนใจติดตามข่าวสารที่เข้ามาใหม่ กลุ่มผู้ยอมรับล่าช้า (laggards) เป็นกลุ่มหัวโบราณที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น แยกตัวออกจากสังคม โดยยึดแนวทางในอดีตเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม

11. การหารายได้การทำกิจกรรมจากนอกภาคการเกษตร เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการปรับตัวทางการเกษตรกรกิจกรรมที่เกษตรกรใช้ในการสร้างรายได้ประกอบด้วย การค้าขาย การรับจ้างใช้แรงงาน เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่เดินทางออกนอกพื้นที่เพื่อไปทำงานสร้างรายได้ เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรในช่วงฤดูกาลผลิตที่จะถึง และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ในช่วงที่ไม่ได้มีรายได้จากกิจกรรมทางการเกษตร การที่เกษตรกรมีการส่งบุตรหลานไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้นกว่าเกษตรกรในท้องถิ่น และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วบุตรหลานของเกษตรกรเหล่านั้นไม่ได้กลับเข้าสู่ระบบการเกษตร แต่ประกอบอาชีพภาคนอกการเกษตร แล้วส่งเงิน หรือรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพส่งกลับมาในภาคการเกษตรเพื่อให้ผู้ปกครองที่เป็นเกษตรกรอยู่นั้น ได้ใช้สำหรับเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งนับได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสร้างรายได้ของเกษตรกรที่มาจากนอกภาคการเกษตรทางหนึ่งด้วย (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์)

กล่าวโดยสรุป การปรับตัวของเกษตรกร มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านลักษณะภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาของโลกผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกษตรกรมีวิธีการปรับตัวทางการเกษตร กล่าวคือ 1) การสร้างความหลากหลายในการผลิตผลผลิตทางการทำเกษตร 2) การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพการตลาด และการพัฒนาของเทคโนโลยี 3) การลดความเสี่ยงทางการตลาด 4) การเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร 5) การลงทุนจากแหล่งเงินทุนสาธารณะ 6) การพัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น 7) การลดต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน 8) การลดขั้นตอนในการผลิตเพื่อลดการใช้แรงงานคน 9) การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม 10) การยอมรับนวัตกรรม และ 11) การหารายได้การทำกิจกรรมจากนอกภาคการเกษตร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกร มาอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังการรับรู้และมีทัศนคติเชิงบวกต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการทำนาข้าว เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้เกิดความพอประมาณ ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป มีเหตุผลในการเลือกรูปแบบการทำนาข้าว การสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงนานัปการ ภายใต้อำนาจที่มีอยู่อย่างหลากหลายที่ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ และการเงื่อนไขคุณธรรมที่เป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมของเกษตรกรให้อยู่บนพื้นฐานของความดีงาม

แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบเศรษฐกิจชี้แนะถึงการดำรงอยู่และการปฏิบัติของประชาชนในทุกด้าน ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544 อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ, 2548: 24)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มาเป็นเวลากว่า 25 ปี ซึ่งพระองค์ทรงมีกระแสพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความว่า

“...การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญขั้นสูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากจะมุ่งแต่เสริมสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดย

ไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องกันก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”

ในปีต่อ ๆ มาพระองค์ก็ทรงเน้นย้ำในเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นประจำทุกปีเนื่องในวโรกาสต่าง ๆ แต่ที่สำคัญก็คือพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 หลังจากทีประเทศได้ประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อให้พสกนิกรสามารถดำเนินชีวิตในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ได้อย่างมีความสุข โดยมีประเด็นสำคัญที่พระองค์ได้ทรงพูดถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง (self-sufficient economy) คือ

“...เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอกเพียงพอกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนรอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เองอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...” พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542 อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ, 2548: 25)

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการประมวลถ้อยแถลงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ ของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศ ก็คือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ทุกฝ่าย มีใจความว่า

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เน้นถึงการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี

ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม อย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 25)

ต่อมาได้มีนักวิชาการได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายความค่อ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้มีความยั่งยืนยิ่งขึ้น

ประเวศ วะศรี (2542 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 26) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่ได้ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหัพภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พูดยเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น เศรษฐกิจพอเพียงนั้นหมายถึง พอเพียงในอย่างน้อยอย่าง 7 ประการด้วยกัน

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก (กว่ารักษา)
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชน ที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่รูบวาบ เดี่ยวจนเดี๋ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงาน ไม่มีกินไม่มีใช้หากเป็นแบบนี้ประชาชนนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเกินไป อาจมีสุขภาพจิตเสีย และเครียด เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี เมื่อทุกอย่างพอเพียงจึงเกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติและยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ (2547 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 29) ได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายความว่าต้องทำกินเองใช้เองทั้งหมด หากแต่ทำได้เพียงหนึ่งในสี่ก็พอ แต่ก็มีจัดการที่ดีเริ่มจากการพึ่งตนเองระดับครอบครัวไปสู่ระดับชุมชน

เครือข่าย การทำงานเป็นองค์กรชุมชน เป็นสหกรณ์ และ ไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงระดับชาติ จากเศรษฐกิจพื้นฐาน ไปสู่เศรษฐกิจแบบก้าวหน้าทำธุรกิจการค้าอยู่ในโลกที่มีการแข่งขัน ได้อย่างมั่นคง

ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ตามองค์ประกอบ 3 ประการ ของระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่ยึดหลักการที่ว่า “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยการมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงคำนึงถึงการค้าจากผลผลิตส่วนเกินที่เหลือจากการบริโภคและออกสู่ตลาดเป็นผลกำไรของเกษตรกร

2. เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ

3. เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้หมายถึงแต่เพียงรายได้เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่การสร้าง ความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป (สุนทร กุลวัฒนวงศ์, 2544 อ้างใน จริญญา สุพรรณ, 2548: 30) โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยความพอดีไม่มากเกินไป ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้รอบด้าน และคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตความอดทน และความเพียรพยายาม ซึ่งจัดได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หากปฏิบัติตามอย่างจริงจังจะทำให้สังคมและประเทศชาติดำเนินไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีคุณภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (มโนญ มุขประคิษฐ์, 2548 อ้างใน จริญญา สุพรรณ, 2548: 30)

หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะแยกแยะและสามารถยึดหลักที่สำคัญได้ 5 ประการ ดังนี้

1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจฮึกเหิมต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตามมิพึงควรท้อแท้ ใ้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชดำรัส “การพัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “บุคคลต้องมีรากฐานจิตใจที่ดี มีความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยกกลในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอนและบังเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน แก่ตนเองและแผ่นดิน”

2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาท ที่ว่า “เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง สิ่งดีคือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4. พึ่งพาตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลองทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า “จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษาฯ คือเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพพื้นที่อากาศและประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กันมีลักษณะแตกต่างกันมาก”

5. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปอีกด้วย (สุเมธ คันดิเวชกุล, 2544 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 31)

กล่าวโดยสรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ทั้งในการ

พัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เน้นการพึ่งตนเองซึ่งอยู่ภายใต้หลักการ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งมีเงื่อนไขในการประสบความสำเร็จอยู่ที่ การมีความรู้และการมีคุณธรรม โดยความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้มีความสำคัญทั้งใน ระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับสังคมใหญ่ด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักการและเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด เป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษาอิทธิพลของสื่อกับการรับรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของเกษตรกรไปในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ด้านความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีในการทำให้เพียงพอต่อการบริโภคเป็นเบื้องต้น ไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไปและต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ด้านความมีเหตุผล เป็นการทำนาโดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น อย่างรอบคอบ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือการเตรียมพร้อมของเกษตรกรทำนาที่จะรับกับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้านเงื่อนไขความรู้ เป็นความรอบรู้ในการเกษตร และการดำเนิน ชีวิต มีการนำความรู้มาพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการทำนา และสุดท้าย เงื่อนไขด้านคุณธรรม เป็นคุณลักษณะของเกษตรกรที่ต้องมีความซื่อสัตย์ อดทน มีความเพียร และ ใช้สติปัญญาในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัลยา หวังวิศิษฐ์ (2526: ง-จ) การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสาร: การยอมรับวิธีการ ทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ยอมรับวิธีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่เปิดสารทั่วไปจากวิทยุ สิ่งพิมพ์ ผู้ใกล้ชิด และ เจ้าหน้าที่เกษตร โดยเปิดรับสารเกี่ยวกับวิธีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่จากสื่อบุคคลมากกว่าสื่อ อื่น ๆ

พรพิมล วรดิลล (2524: ง-จ) ศึกษาพฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับ การปลูกกาแฟของเกษตรกร กิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร พบว่า การรับข่าวสาร จากสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟแตกต่างกัน โดยสื่อมวลชนมีผลมากที่สุด รองลงมาคือสื่อเฉพาะกิจและเกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่า เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่า เกษตรกรที่มีการศึกษาดำและเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่า เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

ธิดาดาว ภักดี (2525: ง-จ) ศึกษาบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ของสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามของเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทมากที่สุดในการให้ความรู้แก่สมาชิกในการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม และสื่อบุคคลมีบทบาทมากที่สุดในการให้ความรู้ชักจูงใจสมาชิกในการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ทำให้สมาชิกตัดสินใจยอมรับการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม และยืนยันการตัดสินใจของสมาชิกในการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม

วรเชษฐ์ ชาวเหนือ (2544: ข-ค) ทำการเปรียบเทียบความเป็นไปได้ทางการเงินของการทำเกษตรเชิงพาณิชย์และเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งทัศนคติ ปัญหาและอุปสรรคของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมการปลูกข้าว พืชไร่ พืชผัก การเลี้ยงปลาและสัตว์ปีก ซึ่งมีการใช้ประโยชน์พื้นที่มากที่สุดมีความคุ้มค่าด้านการเงิน และมีค่า NPV BCR และ IRR สูงสุด ซึ่งการเกษตรเชิงพาณิชย์ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยด้านต้นทุน รายได้และระดับผลผลิตได้เหมือนกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในด้านทัศนคติ เกษตรกรส่วนมากเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการ และต้องการรับความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ด้วย

รัตนา จำปาหวอ (2544: ก) ทำการศึกษาเรื่องสภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงาน โครงการเกษตรครบวงจรตามแนวทฤษฎีใหม่ กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาการดำเนินงานโครงการมีระดับการปฏิบัติและระดับของปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ และด้านทรัพยากร/วัตถุดิบ/ปัจจัยการผลิต ส่วนข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการต้องได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเพื่อให้เกิดการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การฝึกทักษะปฏิบัติด้านอาชีพ การรู้จักใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ ผลผลิตที่เหลือจากการจำหน่าย ควรนำไปสู่การแปรรูปเพื่อการถนอมอาหาร

สมเศียร จันทร์หล้า (2544: ง) ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของชุมชนในการจัดการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลฝายหลวง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า ประชากรในชุมชนมีความเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนได้ ชุมชนมีความเป็นอิสระในการจัดการ โครงการจากภาครัฐโดย องค์การบริหารส่วนตำบลหรือภาครัฐได้นาน โขบายมาเพื่อสนับสนุนและส่งเสริม โดยให้ชุมชนเป็นผู้คิด ผู้ทำเอง ผลสำเร็จของผลงานจึงเกิดจากชุมชนโดยปัจจัยส่วนบุคคลทำให้เกิดความแตกต่างในความเป็นอิสระในการจัดการ โครงการเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ อาชีพ รายได้ เพศ และระดับการศึกษา

ชลิตดา สุขสวัสดิ์ (2547: จ) ทำการศึกษาเรื่องการสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเป็นของบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ชาวบ้าน คือ การรับข่าวสาร การถ่ายทอดข่าวสาร การสื่อสารกลับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเสนอข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน และการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น
2. ผู้นำ คือ ตัวประสาน ให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งข่าวสาร การช่วยสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจ การเรียกคนในชุมชนรวมตัวทำกิจกรรม และการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. บุคคลภายนอก เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งข่าวสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม การกระจายข่าวสารไปสู่ภายนอก การประชาสัมพันธ์ชุมชนไปสู่ภายนอก และการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิ่งที่ใช้มาก คือ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ หอกระจายข่าวทรุดโทรม เสี่ยงไม่ค่อยดั่ง ชาวบ้านใช้ Internet ไม่เป็นและพูดอีกอย่างแต่เข้าใจไปอีกอย่าง แก้ไข โดยติดตั้งลำโพงกระจายเสียงเพิ่ม จัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ และ Internet ภายในหมู่บ้าน และการอธิบายให้เข้าใจ

จริยา สุพรรณ (2548: ข-ค) ทำการศึกษาเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในการชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขามเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่อพยพมาจาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยระยะแรกได้รับจ้างเป็นแรงงานตัดไม้จากนั้นได้จับจองพื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร ซึ่งดำเนินชีวิตของเกษตรกรในช่วงนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือผลิตผลเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในชุมชน ต่อมามีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนรวมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรส่วนหนึ่งจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบชีพตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ได้ดำเนินแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นवलลออ สุภาผล (2548: ง-จ) ทำการศึกษาเรื่อง ผลของการใช้สารชักจูงในการยอมรับทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การรับรู้การสนับสนุนทางสังคม และการทราบว่ามี

ทฤษฎีใหม่เป็นตัวนำที่ดีที่สุดในการรับทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มทดลอง และการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวนำการรับทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มควบคุมและ เกษตรกรกลุ่มทดลองที่รับทฤษฎีใหม่สูงมีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมต่ำ ส่วนเกษตรกรกลุ่มควบคุมที่รับทฤษฎีใหม่สูงมีการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความพร้อมทางจิตใจทั้ง 3 ตัวแปรนี้สูงด้วย การวิจัยทดลองครั้งนี้สรุปได้ว่าสารชักจูงที่สร้างขึ้นมีประโยชน์ต่อเกษตรกรในการรับทฤษฎีใหม่ จึงเป็นข้อเสนอว่าหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีใหม่ควรนำสารชักจูงนี้ไปใช้

เกศรา บุรพาเดชะ (2549: ง-จ) ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯอย่างทั่วถึงโดยผ่านสื่อท้องถิ่นประจำชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และสื่อบุคคล คือผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงสมาชิกในชุมชนได้สะดวก การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์โครงการฯที่กลุ่มผู้ดำเนินโครงการในชุมชนใช้ คือ การเน้นสัญลักษณ์ ได้แก่ ใช้น้ำเป็นโครงการในพระราชดำริ และเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว จะได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน แต่ปัญหาที่พบในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การที่สมาชิกชุมชนบางคนยังคงยึดติดกับค่านิยมทางวัตถุนิยม ค่านิยมที่ได้จากการศึกษานี้ คือ ควรให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการรณรงค์ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์โครงการมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้ข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้ทั่วถึงสาธารณชนมากขึ้น อันจะทำให้ได้รับความสนับสนุนจากสังคมได้ง่ายขึ้น อีกทั้งภาครัฐควรต้องมีการจัดหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เดินทางไปจัดการอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กระจายไปตามท้องถิ่นต่างๆให้ประชาชนเข้าใจความหมายอย่างแท้จริง รวมทั้งเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพ

บุญญฤทธิ จันท์คำ (2550: (3)) ทำการศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดความรู้ เพื่อการพึ่งตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียงในเกษตรกรเผ่าลีซอ บ้านแปกแฉม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ และมีความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 83.67 และร้อยละ 93.88 โดยเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้แบบกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้แบบบุคคลซึ่งโดยภาพรวมเกษตรกรนำความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักที่ได้รับจากการอบรมมาปฏิบัติทุกครั้งทั้งในการทำปุ๋ยหมัก การคั่งกองปุ๋ยหมัก การปฏิบัติดูแล ในขณะที่การปฏิบัติตามการปลูกผักที่ได้รับจากการถ่ายทอดมีค่อนข้างน้อย นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า เพศ ประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผัก และวิธีการถ่ายทอดความรู้ มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ

เช่นเดียวกับ อายุ ความรู้เกี่ยวกับการทำปฏิกัมภ์ และวิธีการการถ่ายทอดความรู้ที่เกษตรกรได้รับมีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำปฏิกัมภ์ ในขณะที่สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกครัวเรือน และรายได้รวมของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ และการทำปฏิกัมภ์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถกำหนดเป็นกรอบของการวิจัยได้ดังนี้

ภาพ 4 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษาได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) จากเกษตรกรที่นำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตร ร่วมกับการสังเกตและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีจำนวนทั้งสิ้น 3,852 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง, 2551: 20) ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 9 คน โดยได้กำหนดคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

1. เป็นผู้ทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและได้รับเกียรติบัตรรับรองว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามประกาศของเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำปาง
2. มีพื้นที่ทำการเกษตรตั้งแต่ 1- 30 ไร่
3. ทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็น 3 กลุ่ม ตามขนาดของพื้นที่ในการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยอมรับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในการเปิดรับ คือ พื้นที่ขนาดเล็ก 1-10 ไร่ พื้นที่ขนาดกลาง 11-19 ไร่ และพื้นที่ขนาดใหญ่ 20- 30 ไร่

1. ตัวแทนกลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ขนาดเล็ก 1-10 ไร่ จำนวน 3 คนประกอบด้วย

1.1 นางคำ ใจจิต เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และพัฒนาชุมชน อำเภองาว จังหวัดลำปาง เมื่อ พ.ศ. 2539 ได้รับการคัดเลือกเป็นครอบครัวตัวอย่างด้านการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2551

1.2 นายรุ่ง ชาดะโชติ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2549 และเป็นประธานกลุ่ม SME ใน การทำปุ๋ยหมักชีวภาพภายใต้โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 นายเวียง ใจกว้าง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2549 และเป็นเกษตรกรแกนนำในการ ทดลองปลูกพืชชนิดใหม่และการทำนาหว่าน

2. ตัวแทนกลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ขนาดกลาง 11-19 ไร่จำนวน 3 คนประกอบด้วย

2.1 นายเฉลิม จันทร์ดี เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2540 และเป็นเกษตรกรแกนนำโครงการ การปลูกผักปลอดสารพิษ ภายใต้โครงการอยู่ดี มีสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง

2.2 นางพิศ บำเพ็ญ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2549 และเป็นแกนนำกลุ่มแม่บ้าน แปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

2.3 นายบัญญัติ นนทมาลย์ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2540 และได้รับรางวัลชนะเลิศการ ประกวดการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระดับอำเภอ

3. ตัวแทนกลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ขนาดใหญ่ 20-30 ไร่จำนวน 3 คนประกอบด้วย

3.1 นายสมศรี ศิริมงคลกุล เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2540 ได้รับรางวัลชนะเลิศการทำ เกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด เมื่อ พ.ศ. 2551 และได้รับการคัดเลือกเป็น ปราชญ์ชาวบ้านด้านการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2551

3.2 นายจันทร์ บัวแก้ว เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2539 และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนด้านการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

3.3 นายสมิง บุญทาทอง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2540 และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความนับถือ

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกซึ่งมีแนวคำถาม(intensive interviewing with an interview guide) และอุปกรณ์ประกอบ คือ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ(informal) พร้อมทั้งบันทึกเทปการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการสังเกตและการถ่ายภาพ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ด้านความรู้

3.2 ด้านเจตคติ

3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตร

- ด้านปัจจัยการผลิต (input)
- ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร (activity)
- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)

3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

การทดสอบเครื่องมือ

ในการใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่ตี มีคุณค่าและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ได้มีการทดสอบเครื่องมือก่อนนำไปใช้ ตามขั้นตอนดังนี้คือ

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย
2. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข
3. นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบแก้ไข แล้วจึงจัดพิมพ์

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากเกษตรกรผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 9 คน สำหรับขั้นตอนในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ขอความร่วมมือข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง และเกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบล
2. ขอคำปรึกษาในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากเกษตรกรอำเภอและเกษตรตำบล ข้อมูลผู้ทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสำนักงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำปาง
3. สํารวจพื้นที่เบื้องต้นจากพื้นที่ในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง เกษตรอำเภอและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าเกษตรกรที่มีรายชื่อเข้าข่ายที่จะเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือไม่
4. เก็บข้อมูลครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2551 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ผู้สัมภาษณ์ได้แนะนำตัวพร้อมกับแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงานวิจัย ทำความรู้จักและสร้างความสนิทสนมกับเกษตรกรพร้อมสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานและการทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ
5. เก็บข้อมูลครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 สัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ และการทำการเกษตรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมบันทึกเสียงและบันทึกภาพ

6. เก็บข้อมูลครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2552 เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ไม่ชัดเจนพร้อมกับตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระบวนการตัดสินใจยอมรับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

1. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลที่บันทึกไว้ในเครื่องบันทึกเสียงมาถอดความและวิธีการสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาด้วยแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2

2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulations) ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระบวนการตัดสินใจยอมรับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตควบคุมการสัมภาษณ์

2.2 ตรวจสอบด้านเวลา โดยตรวจสอบว่าถ้าถามคำถามเดิมแต่ต่างเวลากัน เช่น ถามไปแล้วเมื่อครั้งเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 และ 2 เมื่อมาเก็บครั้งที่ 3 จะได้ข้อมูลเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ ถ้าพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับครั้งก่อนก็จะสอบถามเพิ่มเติมจากคนในครอบครัว

2.3 ตรวจสอบด้านสถานที่ โดยตรวจสอบว่าถ้าผู้ให้ข้อมูลอยู่ต่างสถานที่กัน จะให้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3

3. ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) การรวบรวมและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็น ต่อไปนี้

3.1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อกลุ่ม

3.2 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

- ด้านปัจจัยการผลิต (input)
- ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร (activity)

- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)

3.3 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรซึ่งจำแนกเป็น 5 ขั้น คือ ขั้นรับความรู้ ขั้นโน้มน้าวใจ ขั้นตัดสินใจ ขั้นลงมือปฏิบัติ ขั้นยืนยัน

ขั้นตอนที่ 4

สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกร

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลา 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2551 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2552 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 2 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

	เดือน	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
ขั้นตอนการจัดทำ		2551	2551	2552	2552
1. เสนอโครงร่างปัญหาพิเศษ		→			
2. สร้างแบบสอบถาม			→		
3. ทดสอบแบบสอบถามและปรับปรุงแก้ไข				→	
4. เก็บข้อมูลภาคสนาม				→	
5. รวบรวมข้อมูล					→
6. วิเคราะห์ข้อมูล					→
7. เขียนรายงานการวิจัย					→

บทที่ 4

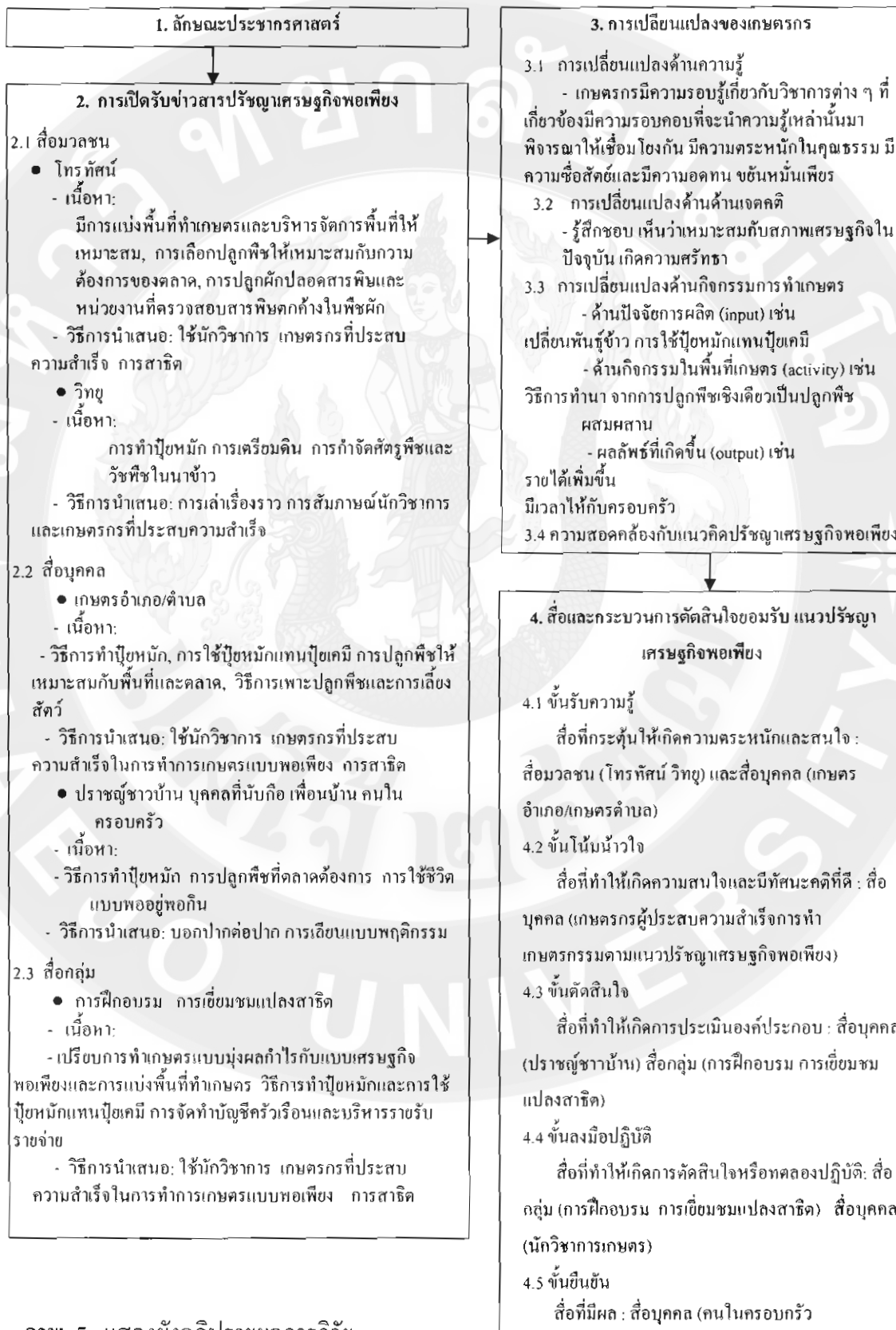
ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ การเปิดรับข่าวสารและการยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง

โดยการนำเสนอผลการศึกษานำเสนอประเด็นสำคัญตามหัวข้อซึ่งสามารถสรุปเป็นผังอภิปรายผลการวิจัยดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ผังอภิปรายผลการวิจัย

ภาพ 5 แสดงผังอภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยและข้อวิจารณ์แยกออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

3.1 ด้านความรู้

3.2 ด้านเจตคติ

3.3 ด้านการทำเกษตร

-ปัจจัยการผลิต (input)

-กิจกรรมในพื้นที่การเกษตร (activity)

-ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)

3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 กระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงของเกษตรกร

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร

เกษตรกรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีทั้งสิ้น 9 ราย จำแนกเป็นเพศชายจำนวน 7 ราย และเพศหญิงจำนวน 2 ราย มีอายุอยู่ในช่วง 46-50 ปี จำนวน 4 ราย อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 3 ราย และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 2 ราย มีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 5 ราย ระดับปริญญาตรี จำนวน 2 ราย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 ราย และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 ราย มีสมาชิกในครอบครัว 2 คน จำนวน 4 ราย จำนวน 3 คน 2 ราย จำนวน 4 คน 2 ราย และมีสมาชิกในครอบครัว 6 คน จำนวน 1 ราย

เกษตรกรเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 7 ราย เป็นประธานกลุ่ม SME 1 ราย และไม่มีตำแหน่งใด 1 ราย มีรายได้ต่อปีจำนวน 15,000 บาท จำนวน 1 ราย, 50,000 บาท จำนวน 3 ราย 60,000 บาท จำนวน 1 ราย 150,000 บาท จำนวน 2 ราย และ 200,000 บาท จำนวน 2 ราย โดยทุกรายมีที่ดินเป็นของตนเอง เป็นผู้ที่ถือครองที่ดินเนื้อที่ประมาณ 1-10 ไร่ จำนวน 3 ราย 11-20 ไร่ จำนวน 3 ราย และมากกว่า 20 ไร่ จำนวน 3 ราย เกษตรกรที่ให้ข้อมูลประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักจำนวน 8 ราย รับราชการครู 1 ราย เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลัก

มีอาชีพเสริม คือ ทำสวนเพิ่มเติม จำนวน 8 ราย ทำไร่ จำนวน 6 ราย และทำการเกษตรอื่น ๆ เช่น เลี้ยงปลา ปลูกผัก จำนวน 5 ราย

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 1)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และมีอายุอยู่ในช่วง 46-50 ปีมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำอาชีพเกษตรกรรมจำเป็นต้องมีการใช้แรงงานในกระบวนการผลิตซึ่งโดยปกติแล้วหัวหน้าครอบครัวมักเป็นเพศชาย และมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานที่ต้องใช้แรงงานเป็นหลัก ในขณะที่เพศหญิงก็ต้องออกไปใช้แรงงานเหมือนกับเพศชายซึ่งต่างจากสมัยก่อนที่เพศหญิงจะอยู่กับบ้านเป็นแม่บ้าน ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากสังคมการเกษตรถือว่าอาชีพมีความสำคัญต่อการมีกินมีใช้ มีรายได้เลี้ยงครอบครัวจึงไม่ใส่ใจกับการศึกษามากนัก เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับไปแล้วก็จะออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว ในขณะเดียวกันในอดีตระบบการศึกษามีเพียงระดับภาคบังคับ (ประถมศึกษา 4-6) ประกอบกับสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรในชนบทเกษตร มีการศึกษาดำหรือขาดมาตรฐานการศึกษา เนื่องจากว่าชนบทเกษตรนั้นมักอยู่ห่างไกลความเจริญ ขาดแคลนสถานศึกษา รวมทั้งส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องรายได้ต่ำทำให้ไม่มีเงินเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เนื่องมาจากในการเกษตรจำเป็นต้องใช้เงินทุน และเงินทุนของตนเองมีไม่เพียงพอ ทำให้จำเป็นต้องกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นแหล่งเงินกู้แหล่งหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนแก่เกษตรกร โดยตรง มีการกระจายไปทั่วถึงในท้องถิ่นต่าง ๆ มีเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกไม่ค่อยยุ่งยากมากนัก และเหตุผลที่สำคัญคือ อัตราดอกเบี้ยในการกู้เงินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีอัตราที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งเงินกู้อื่น ๆ

ตาราง 3 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ	เพศ	อายุ	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	การศึกษา	สถานภาพทางสังคม	รายได้ครอบครัวต่อปี	การถือครองที่ดิน	กิจกรรมทางการเกษตร
นางคำ ใจจิต	ญ	75	2	ประถมศึกษา	ไม่มีตำแหน่ง	15,000	2 ไร่	ทำนา,สวน
นายรุ่ง ชาศะโชติ	ช	45	3	ประถมศึกษา	ประธานกลุ่ม SME	60,000	8 ไร่	ทำนา,ไร่
นายเวียง ใจกว้าง	ช	44	2	ประถมศึกษา	สมาชิก ช.ก.ส	200,000	10 ไร่	ทำนา,ไร่,สวน
นายเฉลิม จันท์ดี	ช	47	4	มัธยมศึกษาตอนต้น	สมาชิก ช.ก.ส	50,000	11 ไร่	ทำนา,ไร่,สวน
นางพิศ บำเพ็ญ	ญ	52	4	มัธยมศึกษาตอนปลาย	สมาชิก ช.ก.ส	50,000	11 ไร่	ทำนา,สวน,เลี้ยงปลา
นายบัญญัติ นนทมาลย์	ช	48	2	ปริญญาตรี	สมาชิก ช.ก.ส	150,000	13 ไร่	ทำนา,สวน,เลี้ยงปลา
นายสมศรี ศิริมังคลากุล	ช	51	2	ประถมศึกษา	สมาชิก ช.ก.ส	150,000	26 ไร่	ทำนา,ไร่,สวน,เลี้ยงปลา
นายสมิง บุญทาทอง	ช	59	3	ปริญญาตรี	สมาชิก ช.ก.ส	200,000	20 ไร่	ทำนา,ไร่,สวน,เลี้ยงปลา
นายจันทร์ บัวแก้ว	ช	61	6	ประถมศึกษา	สมาชิก ช.ก.ส	50,000	100 ไร่	ทำนา,ไร่,สวน,เลี้ยงปลา

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ เนื้อหาข่าวสารและวิธีการนำเสนอของสื่อประเภทต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้รับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 ราย พบว่าเกษตรกรมีการรับสื่อจากแหล่งข่าวสาร 3 ประเภทคือ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อกลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สื่อมวลชน พบว่าเกษตรกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุเป็นส่วนใหญ่โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมเนื้อหาด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไข ของความรู้ และคุณธรรม ซึ่งสื่อโทรทัศน์ใช้สารคดีเกษตรนำเสนอการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การบริหารจัดการพื้นที่การทำเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในการทำนา การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาด การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล และความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ

ในขณะที่สื่อวิทยุนำเสนอโดยผู้จัดรายการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สัมภาษณ์นักวิชาการและเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

...เคยดูโฆษณาทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่ทำนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้พอจินภายในครอบครัวยังมีความรู้เกี่ยวกับความต้องการของตลาดว่าข้าวพันธุ์ กข6 เป็นที่ต้องการของตลาดและเหลือพื้นที่ส่วนอื่นเอาไว้ทำอย่างอื่น เลี้ยงปลาบ้าง ปลูกผักบ้าง... (สมศรี ศรีมังคลากุล, 2552)

...ฟังวิทยุเกี่ยวกับการทำเกษตรตลอด ตั้งแต่เรื่องการทำปุ๋ยหมัก การเตรียมดินในการเพาะปลูก การกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชในนาข้าวในรูปแบบต่าง ๆ ได้ฟังอยู่ทุกวัน มีทั้งนักวิชาการ เกษตร คนที่ทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรตัวอย่าง มาเล่าประสบการณ์ให้ ความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง.... (พิศ บำเพ็ญ, 2552)

...ทุกวันนี้ก็ปลูกผักและมีหลายอย่างในสวน มีมะเขือ ถั่วฝักยาว แตงกวา ดูสถานการณ์ทางการตลาดทางทีวี ว่าช่วงไหนผักอะไรแพง อะไรถูกก็จัดเอาไว้ เป็นเดือน ๆ และที่

สำคัญผักที่สวนเป็นผักปลอดสารพิษสามารถตรวจสอบได้ หลังจากได้ดูทีวีก็รู้ถึงข้อมูลข่าวสารว่าจะเอาผักในสวนไปตรวจสารพิษตกค้างและขอใบรับรองได้ที่ไหนเพราะว่าครอบครัวของเราปลูกผักปลอดสารพิษไว้ขายในชุมชนเลยคงการใช้สารเคมีทุกชนิด ... (เฉลิม จันทร์ตะ, 2552)

...เคยดูข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจเกี่ยวกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางทีวีเราก็ทำเกษตรแบบพอเพียงเพื่อป้องกันผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้... (รุ่ง ชატะโชติ, 2552)

...ได้ดูข่าวกิจกรรมทางการเกษตรจากผู้ที่ประสบความสำเร็จการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นในการทำเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ... (สมิง บุญทาทอง, 2552)

2.2 สื่อบุคคล พบว่าเกษตรกรรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล คือ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล เพื่อนบ้านและบุคคลในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมเนื้อหาด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้งานใจด้านความรู้และด้านคุณธรรม ซึ่งสื่อบุคคล ใช้วิธีการนำเสนอโดยใช้นักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำเสนอในเรื่องการทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนาข้าวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสะสมของสารเคมีหากเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างต่อเนื่อง

...เมื่อก่อนก็ใช้ปุ๋ยเคมีธรรมดาตามที่เขาใช้ ๆ กันนี่แหละ พอถึงช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตกำไรที่ได้ก็หมดไปกับค่าปุ๋ย ไม่คุ้มค่า เลยลองเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยหมักแทน พอดีมีเกษตรกรตำบลมาแนะนำ ประกอบกับสิ่งที่จะนำมาทำปุ๋ยหมักก็หาได้ง่าย เลยลองทำดู ต้นทุนก็น้อยนาข้าวก็ได้ผลดี... (รุ่ง ชატะโชติ, 2552)

...ปีนี้เปลือกหอมในหมู่บ้านมีเยอะ เลยเอามาผสมใบไม้ แกลบ ใส่อาร พด. ของกรมพัฒนาที่ดิน ที่เขาแจกอยู่ ก็เป็นปุ๋ยหมักชั้นดีอยู่แล้ว ไม่ต้องซื้อต้องหาอะไรมากมายเลยใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นทำนาด้วยปุ๋ยหมักทั้งหมด ... (เฉลิม จันทร์ตะ, 2552)

...ก็อย่างที่ว่าปุ๋ยหมักก็มี ช่วงก่อนก็ไถกลบถั่วเขียวไป ดินก็เลยดี ปีนี้ก็ลดต้นทุนไปมาก เกษตรอำเภอก็มาเตือนว่าให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลง เพราะว่าราคาข้าวไม่ดีนัก ขึ้นทำไปอาจจะขาดทุนได้... (สมิง บุญทาทอง, 2552)

...สมัยก่อนขายปลูกร้างข้าวโพด ปลูกร้างยาสูบ ขายก็ใช้ยาฆ่าแมลงเหมือนที่เขาใช้ ๆ กัน เวลาเข้าไปในแปลง มีทั้งผื่นคัน บางทีก็ปวดหัว ขายก็คิดว่าน่าจะมาจากสารเคมี พอตอนหลังมาคนข้างบ้านบอกมาให้เลิกใช้ ขายก็เลิกทำสวนยาสูบและสวนข้าวโพดไปเลยมาอยู่ที่บ้าน ไม่ต้องออกไปทำงานที่ไหนไกล แล้วจึงหันมาทำผักสวนครัวไว้กินเอง และไม่ใส่สารเคมีอีกเลย... (คำ ใจจิต, 2552)

...ที่นาไม่เคยใช้ยาฆ่าแมลงเลย ปุ๋ยเคมีก็ไม่เคย ส่วนมากจะใส่พวกปุ๋ยหมัก จี๋หมู จี๋ไก่บ้าง เพราะว่าเรากินของเราเอง ไม่ต้องกลัวมีสารพิษอะไร คนในครอบครัวก็เห็นดีเห็นงามด้วย... (พิศ บำเพ็ญ, 2552)

2.3 สื่อกลุ่ม พบว่าเกษตรกรรับข้อมูลข่าวสารจากการฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิตเป็นส่วนใหญ่ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมเนื้อหาด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขด้านความรู้และด้านคุณธรรม ซึ่งสื่อกลุ่ม ใช้วิธีการนำเสนอโดยใช้นักวิชาการที่มีความรู้ในรูปแบบของการสาธิตและการนำเสนอประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเทียบการทำเกษตรแบบมุ่งผลกำไรกับการเกษตรแบบพอเพียง การรักษาสภาพแวดล้อมการทำนาข้าวเพื่อลดมลพิษอันเกิดจากสารเคมีเพื่อช่วยให้เกิดความยั่งยืน การปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคอย่างพอเพียง เป็นต้น

...นาปลูกหอยเยอะ แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะลุงมีหลายวิธีในการกำจัด หลัก ๆ คือการลดน้ำในแปลงนา เพื่อที่หอยจะได้หนีออกไปเอง อีกอย่างหนึ่งคือ ลุงเก็บมาทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นปุ๋ยชั้นดีเลยที่เดียว อีกอย่างก็เป็นผลดีต่อสุขภาพด้วยยังเป็นการลดมลพิษจากสารเคมีในนาข้าวและลดรายจ่ายภายในครอบครัวอีกด้วย... (สมศรี ศิริมั่งคลากุล, 2552)

...หลังจากที่ได้ไปดูแปลงสาธิตการปลูกพริกที่ศูนย์การเรียนรู้แล้ว ก็เอามาทำและใส่ปุ๋ยหมักแทนการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากจะช่วยให้ต้นพริกมีอายุที่ยืนยาว และผลผลิตมากแล้ว ยังเป็นที่ต้องการของตลาด ราคาดีอีกด้วย สามารถแปรรูปเป็นพริกแห้ง พริกตาก ได้อีก... (พิศ บำเพ็ญ, 2552)

...ได้รับการฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก็ทำอยู่ทุกวัน ทำให้รู้ผลกำไร ขาดทุน จากการทำนา ก็เลยต้องหันมาทำอาชีพเสริม อย่างการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เพื่อเป็นรายได้เสริม... (รุ่ง ชาศะโชติ, 2552)

...ปีนี้ข้าวถูก ก็เลยแบ่งพื้นที่จากนาข้าว ไปปลูกผัก ก็เสริมรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง... (สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

...เคยผ่านการฝึกอบรมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เขาก็สอนในเรื่องการทำนา การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ให้มีกินอย่างพอเพียง การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ... (เวียงใจกว้าง, 2552)

กล่าวโดยสรุปเกษตรกรได้รับสื่อด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อมวลชน บุคคล และสื่อกลุ่ม ครอบคลุมประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ (ตาราง 4)

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 2)

จากการวิจัย พบว่าเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางสื่อมวลชนคือ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ สื่อบุคคล ได้รับจากเกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบล เพื่อนบ้านและคนในครอบครัว ส่วนสื่อกลุ่มคือการฝึกอบรม และการเยี่ยมชมแปลงสาธิต สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศรา บุรพาเดชะ (2549:ง-จ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ อย่างทั่วถึง โดยผ่านสื่อท้องถิ่นประจำชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และสื่อบุคคล คือผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงสมาชิกในชุมชนได้สะดวก สำหรับในสื่อบุคคลนั้นกลุ่มตัวอย่างเปิดรับจากคนในครอบครัวมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากคนในครอบครัวจะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกันทุกวัน และเมื่อมีข่าวสารใดใหม่ๆ มักจะมี

การพูดคุยกันอยู่เสมอ ส่วนสื่อกลุ่มนั้นผู้ให้ข้อมูลเปิดรับจากการไปเยี่ยมชมแปลงสาธิตและการฝึกอบรมมากกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากในการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เกษตรกรจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำมาใช้ปฏิบัติจริงต่อไป

ตาราง 4 แหล่งข่าวสารและการรับรู้เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

แหล่งข่าวสาร/สื่อ	ประเด็นรับรู้/เนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
<p>สื่อมวลชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - โทรทัศน์ - วิทยุ 	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งพื้นที่ทำนาและจัดสรรพื้นที่สำหรับเลี้ยงปลาและปลูกผัก - การปลูกข้าวที่ตรงกับความต้องการของตลาด - สถานการณ์ราคาของพืชผักในท้องตลาด - สถานที่ตรวจสอบสารตกค้างในพืชผักและการออกไปรับรอง - ผลกระทบต่อการทำเกษตรจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ - ประสบการณ์จากผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง - การทำปุ๋ยหมัก - การเตรียมดินในการเพาะปลูก - การกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชในนาข้าว
<p>สื่อบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกษตรอำเภอ - เกษตรตำบล - เพื่อนบ้าน - คนใน 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำปุ๋ยหมักจากสิ่งเหลือใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต - การลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต - การใช้ขี้เถ้าแมลงและสารเคมีส่งผลกระทบต่อสุขภาพ - การไม่ใช้ขี้เถ้าแมลงและปุ๋ยเคมีในการปลูกผักเป็นสิ่งที่ดี
<p>ครอบครัว</p>	
<p>สื่อกลุ่ม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การฝึกอบรม/การ เยี่ยมชมแปลงสาธิต 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี - การปลูกพริก การบำรุงด้วยปุ๋ยหมักและการแปรรูปพริก - การแบ่งพื้นที่ทำนาข้าวและปลูกพืช - การปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ให้มีกินอย่างพอเพียง - การทำบัญชีครัวเรือน

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

เมื่อเกษตรกร ตำบล บ้านแหง ได้รับรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติเชิงบวกต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติและพฤติกรรมด้านการทำเกษตร ดังนี้

ตอนที่ 3.1 ด้านความรู้

ภายหลังการรับสื่อเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรตำบลบ้านแหง พบว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น เกษตรกรมีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ดังตัวอย่างจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

...ขยายว่าความพอประมาณคือ มีเท่าไรก็ใช้เท่านั้น ไม่ไปรบกวนคนอื่นเขา ไม่อยากไปกวนลูกกวนหลาน ทุกวันนี้ยายก็พอใจในสิ่งที่ยายมี ยายเป็น อย่างที่พ่อแม่ ยายบอกยายมาตลอดว่าต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่โลภ ไม่โกงใคร ถ้าเราขยันหมั่นทำมาหากินและมีความอดทน อย่างที่พ่อแม่ยายสอน ชีวิตก็就会有ความเจริญ ... (คำ ใจจิต, 2552)

...คือ การมีความเป็นอยู่อย่างพอดี มีรายรับรายจ่ายอย่างสมดุล มีบัญชีคุม ไม่ทำแบบก้าวกระโดด ไม่กู้หนี้ยืมสินเกินกำลัง ไม่จ่ายเกินรายได้ มีกินมีใช้ และมีขายยังเปลี่ยนจากใช้ปุ๋ยเคมี ต่อพื้นที่นา 10 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมักทั้งหมด งดการใช้สารเคมีทุกชนิด ... (สมิง บุญทาทอง, 2552)

...ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวจาก พันธุ์ดำเหลือง พันธุ์แก้วขาว และพันธุ์ กข10 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงแต่ไม่เป็นที่นิยมและขายไม่ได้ราคา นอกจากนี้ พันธุ์ กข10 ยังเป็นพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น ๆ ถ้าปลูกซ้ำกันหลายๆ ครั้งในพื้นที่เดิม ... (รุ่ง ชาคะโชติ, 2552)

...ผมเข้าใจว่า เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน ไม่หวังร่ำรวยมาก สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ผลิตตามความต้องการของตนเอง ไม่ห่อ ไม่หลงตามคนอื่น จนลืมกำลังของคนซึ่งเดิมใช้ปุ๋ยเคมี 2 กระสอบต่อพื้นที่ 7 ไร่เป็นการเลิกใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพต่อพื้นที่ 7 ไร่ ลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยาฆ่าหญ้า ...(บุญยัติ นนทมาลย์, 2552)

...การที่เราทำอะไรก็ได้โดยการทำเอง ให้หมุนไปหมุนมาอยู่ตลอด เช่น ถ้าเราเลี้ยงหมูเราก็นำขี้หมูไปทำปุ๋ย ใส่ผัก ผักเหล่านั้นก็จะเติบโตดี ถ้าดีเราก็นำมากินหรือขายก็ได้ เราทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ไม่มีใครว่าในสวนของลุงงดการใช้สารเคมีทุกชนิด ...(จันทร์ บัวแก้ว, 2552)

... ทุกวันนี้ก็ไม่เคยประมาทการประกอบอาชีพ แม้จะทำนา ทำสวนก็เตรียมพร้อม กับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น มีการหาอาชีพเสริมมารองรับเมื่อเกิดผลกระทบต่ออาชีพหลัก หรือการทำนา ทำสวนและยังได้เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ 8 ไร่เป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ 8 ไร่ ลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยาฆ่าหญ้า ...(พิศ บำเพ็ญ, 2552)

... เราต้องทำสวนครัว ปลูกผัก ปลูกหญ้าที่กินได้ และสามารถขายได้ในราคาพอเพียง มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด เราอยู่ได้อย่างไม่ขัดสน ตามพ่อหลวงท่านแนะนำให้ คิดว่าอย่างนั้นนะและยังได้รับความรู้ต่าง ๆ ....(เวียง ใจกว้าง, 2552)

... ความขยันหมั่นเพียรและความซื่อสัตย์มีอยู่คู่กับชาวนาไทยมานาน ลุงก็เป็นลูกชาวนา ทั้งในหลวงและวิทยากรก็ได้สอนอยู่เสมอว่าให้มีสิ่งเหล่านี้ในการทำอาชีพ ลุงยังเปลี่ยนจากเปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิต และการใช้ปุ๋ยเคมี 7 กระสอบต่อพื้นที่ 15 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมักแห้ง ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพอีกอย่างลุงก็งดการใช้สารเคมีทุกชนิด ...(สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

.... ได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำนาในพื้นที่และการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวจากพันธุ์ กข6 ไปเป็นข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 เนื่องจากในพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงข้าวพันธุ์ กข6 มีลำต้นที่อ่อนทำให้ต้นข้าวล้มง่ายยากต่อการเก็บเกี่ยว ...(สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

ตอนที่ 3.2 ด้านเจตคติ

การเปลี่ยนแปลงด้านเจตคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรภายหลังการรับสื่อ พบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติในเชิงบวก ดังคำกล่าวต่อไปนี้

... ลุงว่ามันมีประโยชน์มากเลยที่เดียว ถามลุงว่าชอบไหม ลุงก็ต้องตอบว่าชอบอยู่แล้ว พ่อหลวงท่านแนะนำให้เรา เหล่าชาวไทยได้เอาไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง หลังจากที่รู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็เกิดความศรัทธาในแนวคิด เพราะเราได้สอนเรื่องความมีเหตุผล ...ชอบแนวคิดนี้มาก เพราะสอนให้รู้ว่าควรเก็บออมเงินอย่างไร ให้มีกิน มีเก็บ ในยามที่มันฉุกเฉินจะได้ไม่เดือดร้อน.... (สมศรี สิริมังคลากุล, 2552)

... ขยายเห็นทางทีวีครั้งแรก ขายก็ชอบและคิดว่าจะต้องทำให้ได้ ตามที่เขาบอกมา อีกอย่างพื้นที่บ้านขายก็เหมาะสมดีที่จะทำแบบพอเพียงไม่ใช้สารเคมีและ งดการใช้สารเคมีทุกชนิด วันไหนที่ผักในสวนขายมีเยอะ กินไม่หมด ขายก็บอกคนข้างบ้านให้เอาไปกิน ข้างบ้านก็เหมือนกัน ถ้าเขามีผักอะไรเหลือเยอะเขาก็เอามาแลกกันกับขาย ขายว่ามันดีตรงที่ไม่ต้องไปซื้อหา...(คำ ใจจิต, 2552)

... มีประโยชน์มาก ๆ ไม่ต้องรบกวนใครเพราะว่านายหลวงท่านสอนว่า ให้พึ่งพาตนเอง คือ ทำเอง กินเอง ขายเอง เหลือกก็เอาไปแจกเพื่อนบ้าน ... .. ผมว่าเศรษฐกิจพอเพียงก็เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจสมัยนี้ เพราะวก่อนที่จะทำอะไรก็ต้องวางแผนให้รอบคอบก่อน ให้รู้จักคิดก่อนทำ ในหลวงท่านบอกเอาไว้อย่างนั้น...(บัญญัติ นนทมาลย์, 2552)

... ในหลวงท่านคิดว่ามันดีแล้วจึงแนะนำให้พวกเราได้นำเอาไปทำกัน ผมเองก็ตัดสินใจทำตามที่ท่านแนะนำอย่างมีแบบแผน และไม่ทำแบบก้าวกระโดด ...(สมิง บุญทาทอง, 2552)

... อย่างการที่ชาวบ้านช่วยกันในเรื่องการลงแขกเกี่ยวข้าว พี่คิดว่าสอนให้พวกเรา มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีอะไรก็ช่วย ๆ กัน ...(พิศ บำเพ็ญ, 2552)

ตอนที่ 3.3 ด้านกิจกรรมทำการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตรพบว่า เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยการผลิต กิจกรรมในพื้นที่เกษตร และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยนำเข้า

ด้านปัจจัยการผลิต

การเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยการผลิตทางการเกษตรภายหลังการรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

....เปลี่ยนพันธุ์ข้าวจากพันธุ์ กข10 ไปเป็นข้าวพันธุ์สันป่าดอง 1 และพันธุ์หอมมะลิ 105 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ให้ข้าวคุณภาพดี รสชาติอร่อยและเป็นที่ยอมรับและยังเปลี่ยนการใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 10 ไร่ เป็นการใช้ปุ๋ยเคมี 3 ปุ๋ยหมัก 2 กระสอบ ต่อพื้นที่ 10 ไร่ลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยาฆ่าหญ้า ...(เวียง ใจกว้าง, 2552)

...ปีนี้ใส่ปุ๋ยหมัก ลดต้นทุนไปเกือบ 20,000 บาท ทำแล้วก็ไม่ขาดทุนเพราะปีนี้ข้าวราคาถูกแต่ก็ไม่ขาดทุนมาก เพราะที่ใช้ปุ๋ยหมักที่ตัวเอง...(สมศรี ศิริมังคลาภุค, 2552)

... เดิมใช้ปุ๋ยเคมี 2 กระสอบต่อพื้นที่ 7 ไร่เป็นการเลิกใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ ต่อพื้นที่ 7 ไร่ลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยาฆ่าหญ้า...(บุญยงค์ นนทมาลย์, 2552)

....โดยเปลี่ยนไปเป็นข้าวพันธุ์ กข6เอาไว้กินและยังขายได้ราคาดี และยังลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลง อีกด้วยเปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมี 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยเคมี 1 กระสอบร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมัก 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ ทำให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลง 3 กระสอบและลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยากำจัดวัชพืช.... (รุ่ง ชატะ โชคิ, 2552)

ด้านกิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตรกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรภายหลังการรับสื่อ พบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

.....ค่าแรงในการทำนาต่ำสูงมากจ้างไม่ไหวก็เลยเปลี่ยนวิธีการทำนาจากการทำนา ดำเป็นการทำนาหว่านใช้แรงงานในครอบครัว เพื่อลดต้นทุนก็ลดลงไปมาเลย.....(เวียง ใจกว้าง, 2552)

.....เมื่อก่อนก็ทำนาคำเหมือนชาวบ้านที่ทำกันแต่ว่าค่าจ้างสูงก็เลยเปลี่ยนจากการทำนาคำเป็นการทำนาคำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิตแทนจะได้ชดเชยค่าใช้จ่ายได้.....(สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

.....สมัยก่อนถ้าปลูกข้าวโพดก็ปลูกข้าวโคกอย่างเดิวนเหมือนกันหมดทั้งหมู่บ้านเลย ผักอย่างอื่นก็ไม่มีเลยเดิวนี่ปลูกพืชผสมผสานหลายอย่างผักอะไรก็ปลูกหมดเพื่อเก็บไว้กินในครอบครัวเหลือก็เอาไปขายที่ตลาด....(รุ่ง ชატะ โขติ, 2552)

.....มีผักทุกอย่างเลยปลูกแบบผสมผสานกันไปที่บ้านขายเมื่อก่อนต้องไปซื้อเขากิน แต่ก็กลัวเขาใส่ปุ๋ยใส่ยากินแล้วก็เป็นพิษกับตัวเราขายก็เลยปลูกเองแบบธรรมชาติเอาไว้กินแจกเพื่อนบ้านกินด้วยบ้างที่ก็ขาย....(คำ ใจจิต, 2552)

.....จำพวกผักที่บ้านผมมีหมดทุกอย่างเลยทั้งผักสวนครัว ผักตามท้องตลาดก็ปลูกแบบผสมผสานเอาไว้กินบ้างที่ก็เอาไปขายบ้างและยังขุดบ่อไว้เลี้ยงปลาเป็นการสร้างรายได้อีกทางให้กับครอบครัวอีก.... (บัญญัติ นนทมาลย์, 2552)

ด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นที่ทำการเกษตรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

.....มีรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากทำการเกษตรในรูปแบบพอเพียงเงินไม่เลยขาดไม่มีกินมีใช้ตลอดไม่ขาดสนไม่ต้องดิ้นรนไปทำงานไกลบ้านอยู่กับบ้านนี้แหละมีความสุขดี....(รุ่ง ชატะ โขติ, 2552)

.....ทำเกษตรแบบผสมผสานทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นก็โคกทุกวันใช้จ่ายบ้างเหลือก็เก็บไว้ทำบัญชีไว้ว่าแต่ละเดือนได้เท่าไรจรดทุกวันเลยไม่ต้องไปทำงานที่ไหนทำอยู่บ้านเราบ้านก็ไม่ต้องเช่าข้าวก็ไม่ต้องซื้อคนในครอบครัวก็ได้อยู่ด้วยกันช่วยกันทำงานมีความสุข....(นายเฉลิม จันทร์ดี, 2552)

.....คืนเช่ามาก็มาที่สวนเก็บผักเก็บมะเขือขายวันๆหนึ่งก็ได้ 700-800 บาท พอใช้จ่ายในครอบครัวส่งลูกเรียน ได้ลูกว่างก็มาช่วยที่สวนได้อยู่ด้วยกันครอบครัวอบอุ่นคืออีกอย่างเป็นเจ้านายตัวเองสบายดีไม่ต้องกลัวใครจะมาไล่ออก....(สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

.....ทำอะไรขายได้ก็ขายเอาไว้กินบ้างก็อยู่กันแค่สองคนทุกวันนี้มีความสุขดีไม่เจ็บไม่ป่วยเงินก็พอมีเก็บไว้ใช้จ่ายเมื่อจำเป็น.... (จันทร์ บัวแก้ว, 2552)

กล่าวโดยสรุป เกษตรกรมีความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายหลังจากรับสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม ที่ต้องอยู่ภายใต้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม เช่น การประหยัดคอคออม การเดินทางสายกลาง การวางแผนการผลิตที่ป้องกันความเสี่ยง

เกษตรกรมีเจตคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในการนำข่าวสารต่าง ๆ ไปเผยแพร่ไปถึงประชาชนได้รับทราบขณะที่สังคมกำลังมีปัญหา เมื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสารนั้น ๆ ย่อมทำให้เกิดเจตคติที่ดี โดยต้องอยู่ภายใต้หลักด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม เช่น ความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงด้านปัจจัยนำเข้าทางการเกษตร คือ มีการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จำนวน 3 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายรุ่ง ชาดะโชติ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวจาก พันธุ์ดำเหลือง พันธุ์แก้วขาว และพันธุ์ กข10 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงแต่ไม่เป็นที่นิยมและขายไม่ได้ราคา นอกจากนี้ พันธุ์ กข10 ยังเป็นพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น ๆ ถ้าปลูกซ้ำกันหลายๆ ครั้งในพื้นที่เดิม โดยเปลี่ยนไปเป็นข้าวพันธุ์ กข6 นายเวียง ใจกว้าง เปลี่ยนพันธุ์ข้าวจากพันธุ์ กข 10 ไปเป็นข้าวพันธุ์สันป่าดอง 1 และพันธุ์หอมมะลิ 105 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ให้ข้าวคุณภาพดี รสชาติอร่อยและเป็นที่ยอมรับ นายสมศรี ศิริมังคลากุล เปลี่ยนพันธุ์ข้าวจากพันธุ์ กข6 ไปเป็นข้าวพันธุ์สันป่าดอง 1 เนื่องจากในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ข้าวพันธุ์ กข6 มีลำต้นที่อ่อน ทำให้ต้นข้าวล้มง่ายยากต่อการเก็บเกี่ยว

เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก ในการเพาะปลูก โดยลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลงและหันมาใช้ปุ๋ยหมักแห้งและน้ำหมักชีวภาพที่ผลิตขึ้นเองเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 7 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายรุ่ง ชาดะโชติ เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมี 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ เป็นการใส่ปุ๋ยเคมี 1 กระสอบร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมัก 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ ทำให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลง 3 กระสอบ นายเฉลิม จันทร์ตะ เเค่ใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ ปัจจุบัน

เปลี่ยนเป็นทำนาด้วยปุ๋ยหมักทั้งหมด นายเวียง ใจกว้าง เปลี่ยนจากใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 10 ไร่ เป็นการใช้ปุ๋ยเคมี 3 ปุ๋ยหมัก 2 กระสอบ ต่อพื้นที่ 10 ไร่ นางพิศ บำเพ็ญ เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ 8 ไร่เป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ 8 ไร่ นายบัญญัติ นนทมาลย์ ซึ่งเดิมใช้ปุ๋ยเคมี 2 กระสอบต่อพื้นที่ 7 ไร่เป็นการเลิกใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพต่อพื้นที่ 7 ไร่ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมี 7 กระสอบต่อพื้นที่ 15 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมักแห้ง ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ นายสมิง บุญทาทอง เปลี่ยนจากใช้ปุ๋ยเคมี ต่อพื้นที่นา 10 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมัก

ที่สำคัญเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงด้านการลดการใช้สารเคมี คือลดการใช้ยาฆ่าแมลง งดการใช้ยากำจัดวัชพืช จำนวน 4 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายรุ่ง ชาคะโชติ นายเวียงใจกว้าง นางพิศบำเพ็ญ และนายบัญญัติ นนทมาลย์ งดการใช้สารเคมีทุกชนิด จำนวน 5 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นางคำ ใจจิต นายจันทร์ บัวแก้ว นายเฉลิมจันทร์ตะ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล และนายสมิง บุญทาทอง

เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตร คือ เปลี่ยนวิธีการทำนาจากการทำนาดำเป็นการทำนาหว่าน เพื่อลดต้นทุน จำนวน 1 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายเวียงใจกว้าง เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิต จำนวน 1 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล เปลี่ยนวิธีการปลูกพืชจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน เพื่อบริโภคในครัวเรือนและเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว จำนวน 9 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นายรุ่ง ชาคะโชติ นายเวียง ใจกว้าง นางพิศ บำเพ็ญ นายบัญญัติ นนทมาลย์ นางคำ ใจจิต นายจันทร์ บัวแก้ว นายเฉลิม จันทร์ตะ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล และนายสมิง บุญทาทอง มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาไว้บริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่ายภายในชุมชน จำนวน 5 ราย (ตาราง 8) ได้แก่ นางพิศ บำเพ็ญ นายบัญญัติ นนทมาลย์ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล นายสมิง บุญทาทอง และนายจันทร์ บัวแก้ว

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่า รายได้ของเกษตรกรไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยเกษตรกร 4 มีรายได้เพิ่มขึ้น (ตาราง 8) ได้แก่ นายรุ่ง ชาคะโชติ นายเฉลิม จันทร์ตะ นายสมศรี ศิริมั่งคลากุล นายจันทร์ บัวแก้ว แต่พบว่าเกษตรกรทั้ง 9 ราย มีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น (ตาราง 8) ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น เนื่องจากมีเวลาว่างทำให้สามารถอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับคนในครอบครัว มากกว่าที่จะมุ่งแสวงหารายได้จนไม่มีเวลาให้กันและกัน อีกทั้งเกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เมื่อเกษตรกร ตำบล บ้านแหง ได้รับรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติเชิงบวกต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติและพฤติกรรมด้านการทำเกษตร ดัง (ตาราง 5)

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 3.1)

จากผลการวิจัยขั้นต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom 1975 อังใน (อารี พันธุ์ณี, 2534: 86) ซึ่งได้อธิบายว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด หมายถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคิด หมายถึงเมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ หมายถึงการที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วย แล้วได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจึงทำให้ความชำนาญมากขึ้น

การเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณาในแง่ของการแสดงออก แต่ให้คำนึงถึงการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ที่อยู่ในการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะไม่มีการแสดงออกของพฤติกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ (Bandura อังใน สม โภชน์ เอี่ยมสุภายิต, 2536: 48) และสอดคล้องกับ เชียรศรี วิวิธศิริ(2534: 121) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เป็นนามธรรม ดังนั้นสิ่งที่จะช่วยให้เราทราบว่าบุคคลเกิดการเรียนรู้หรือไม่ สังเกตได้จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป อันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล หรือบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 3.2)

จากผลการวิจัยขั้นต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533:120-121) ที่กล่าวว่าความรู้เป็นการรับรู้เบื้องต้นซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแล้วจัดเป็นระบบ โครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำกับสภาพจิตใจการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรตั้งอยู่บนฐานความเชื่อและความศรัทธาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทำให้การยอมรับในความรู้เกิดขึ้นได้ง่าย

สอดคล้องกับแนวคิด (Carter V.Good, 1973 อังใน โสภิตสุดา มงคลเกษม, 2539 : 42) กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (facts) ความจริง (truth) เป็นข้อมูลที่มีมนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมจากประสบการณ์ต่างๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผลบุคคลควรจะต้องรู้เรื่อง เกี่ยวกับสิ่งนั้น เพื่อประกอบ การตัดสินใจ นั่นก็คือ บุคคลจะต้องมีข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ต่างๆ ที่สนับสนุนและให้คำตอบข้อสงสัยที่บุคคลมีอยู่ ชี้แจงให้บุคคลเกิด

ความเข้าใจและ ทักษะคิด ที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งเกิดความตระหนัก ความเชื่อ และค่านิยม ต่างๆ ด้วย

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 3.3)

จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายหลังการรับสื่อ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้(knowledge) ทักษะคิด (attitude) และ การยอมรับปฏิบัติ (practice) ของผู้รับสารอันอาจมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป จากการรับสารนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงทั้งสามประเภนี้ จะเกิดขึ้น ในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้น ก็จะไปมีผลทำให้เกิด ทักษะคิด และขั้นสุดท้าย คือ การก่อให้เกิดการกระทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา สุพรรณ (2548: ข-ค) ที่ศึกษาการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในการ ชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตเป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการ ประกอบชีพตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ได้ดำเนิน แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังสอดคล้องกับปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2549: ระบบออนไลน์) ที่ว่าการปรับตัวของเกษตรกร มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้าน ลักษณะภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนา ของโลกผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกษตรกรมีวิธีการปรับตัวทางการเกษตร กล่าวคือ 1) การ สร้างความหลากหลายในการผลิตผลผลิตทางการทำเกษตร 2) การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์ สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพการตลาด และการพัฒนาของเทคโนโลยี 3) การลดความ เสี่ยงทางการตลาด 4) การเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร 5) การลงทุนจาก แหล่งเงินทุนสาธารณะ 6) การพัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น 7) การลด ต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน 8) การลดขั้นตอนในการผลิตเพื่อลดการใช้ แรงงานคน 9) การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม 10) การยอมรับนวัตกรรม และ 11) การหารายได้ การทำกิจกรรมจากนอกภาคการเกษตร

ตาราง 5 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

ประเภทการเปลี่ยนแปลง	ตัวอย่างสิ่งที่เปลี่ยนแปลง
ความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี - การใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของตลาด - การเลี้ยงสัตว์ และการมีอาชีพเสริม - การทำบัญชีครัวเรือน - การอยู่อย่างพอดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น - การมีความซื่อสัตย์สุจริตและความขยันหมั่นเพียร - การสร้างผลิตตามความต้องการของตนเอง - การเตรียมพร้อมทั้งกับสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น
เจตคติ	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความชอบและมีความศรัทธาในแนวคิด - เกิดความชอบและคิดว่าจะต้องทำให้ได้ - เห็นว่ามีประโยชน์ และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ
กิจกรรมทางการเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกข้าว - เปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิมให้เหมาะสมกับพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด - เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก - ลดการใช้สารเคมีหรืองดใช้สารเคมีทุกชนิด - กิจกรรมในพื้นที่เกษตร - เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาหว่านเพื่อลดต้นทุน - เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิต - เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน - มีการขุดบ่อเลี้ยงปลา - ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น - รายได้เพิ่มขึ้น - มีเวลาให้กับครอบครัวทำให้ครอบครัวอบอุ่น - มีความมั่นคงในอาชีพ - มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ตอนที่ 3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องในการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

ด้านความพอประมาณ เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตร คือ เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน เพื่อให้มีพืชผักสวนครัวหลากหลายชนิด มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือนอย่างพอเพียงและจำหน่ายในชุมชน

ด้านความมีเหตุผล เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สอดคล้องความต้องการของตลาดและลดต้นทุนการผลิต การเปลี่ยนวิธีการทำนาจากการทำนาดำเป็นการทำนาหว่าน เพื่อลดต้นทุน และจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิต และให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งมีการเปลี่ยนการใช้ปุ๋ยจากปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก เพื่อลดต้นทุนการผลิต

ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เกษตรกรมีการเปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยจากปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก เนื่องจากเกษตรกรสามารถที่จะผลิตปุ๋ยหมักใช้เองในครัวเรือนทำให้ไม่ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพงและขึ้นลงตามกลไกของตลาด และการที่เกษตรกรเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน รวมทั้งขุดบ่อเลี้ยงปลาทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจด้านแหล่งอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือน ที่สำคัญคือ เกษตรกรมีเงินออมสำหรับไว้ใช้ในยามฉุกเฉินมากขึ้น

ด้านความรู้และคุณธรรม การที่เกษตรกร 4 คน ลดการใช้สารเคมี ลดการใช้ยาฆ่าแมลงและงดการใช้ยากำจัดวัชพืช และเกษตรกร 5 คน งดการใช้สารเคมีทุกชนิด (ตารางที่ 9) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพร่างกายและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคในแง่ที่ว่าทำการผลิตผักปลอดสารพิษอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นที่ทราบดีว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ปลูกผักปลอดสารพิษจำหน่ายภายในชุมชน

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อเปรียบเทียบกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งทางด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งด้านความรู้และคุณธรรม(ตาราง 6)

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 3.4)

จากผลการศึกษาจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งทางด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน รวมถึงด้านความรู้และคุณธรรม

การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมด้านการเกษตรของตัวแทนเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภอจาง จังหวัดลำปาง มีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งทางด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากเกษตรกรการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรสามารถนำไปสู่การเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย มีแหล่งอาหารสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียงในครัวเรือน และมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของจริยา สุพรรณ (2548: ง-จ) ที่ศึกษาเรื่องการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพบว่าเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขามได้เปลี่ยนแนวคิดมาใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวเพื่อให้พออยู่พอกิน มีรายได้พอกับค่าใช้จ่าย ทำให้ชีวิตมีความสุข ไม่ต้องดิ้นรนทำงานอย่างเมื่อก่อน และมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมกรรมการปรับตัวของเกษตรกร (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) ที่ว่าการที่เกษตรกรเปลี่ยนจากการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่เป็นเชิงเดี่ยว ไปสู่การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในแบบที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถต่อสู้กับระบบตลาดที่มีความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพะการตลาด ทำให้เกษตรกรสามารถที่จะลดต้นทุนและเวลาในการผลิต และสร้างผลผลิตผลิตที่ตรงกับความต้องการของตลาด (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) การเปลี่ยนวิธีการทำนาจากการทำนาดำเป็นการทำนาหว่านเพื่อลดการใช้แรงงานคน สอดคล้องกับแนวคิดของ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2549: ระบบออนไลน์) คือ การที่เกษตรกรทำการเปลี่ยนวิธีการปลูกพืช เช่น การเปลี่ยนวิธีการทำนาด้วยการทำนาดำ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีกระบวนการในการผลิตที่ต้องใช้แรงงานคนมาก ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูง ต่อมาเมื่อมีการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากแรงงานที่เคยทำงานในภาคการเกษตรได้ไปทำงานในภาคการผลิตอื่นๆที่มีผลตอบแทนที่คุ้มกว่า ส่งผลให้อัตรากำลังในภาคการเกษตรสูงขึ้น เกษตรกรจึงเปลี่ยนวิธีการทำนาเป็นนาหว่าน ซึ่งสามารถลดขั้นตอนและต้นทุนการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานคนได้มากขึ้น

ตาราง 6 ตัวอย่างกิจกรรมทางการเกษตรที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ตัวอย่างกิจกรรมการเกษตร
ด้านความพอประมาณ	<ul style="list-style-type: none"> - การปลูกพืชแบบผสมผสานเพื่อให้มีพืชผักสวนครัวหลายชนิดเพียงพอสำหรับการบริโภคและจำหน่ายในชุมชน - การขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือนอย่างพอเพียงและจำหน่ายในชุมชน
ด้านความมีเหตุผล	<ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของตลาด - การเปลี่ยนวิธีการทำนาจากทำนาค่าเป็นนาหว่าน เพื่อลดการใช้แรงงาน ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง - การเปลี่ยนวิธีการทำนาจากการทำนาค่าเป็นการทำนาค่าแบบประณีตเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น - การเปลี่ยนการใช้ปุ๋ยจากปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก เพื่อลดค่าใช้จ่ายลดผลกระทบต่อพื้นที่ทำเกษตรและสุขภาพของเกษตรกร
ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การผลิตปุ๋ยหมักใช้เองในครัวเรือนทำให้เกษตรกรมีปุ๋ยใช้อย่างไม่ขาดแคลนและลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง - การเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสานและการขุดบ่อเลี้ยงปลาทำให้เกษตรกรมีแหล่งอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ - การขายผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถลดต้นทุน ทำให้ได้กำไรและมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น
เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การงดการใช้ยากำจัดวัชพืช ลดการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงเป็นการลดการทำลายสิ่งแวดล้อม - การผลิตผักปลอดสารพิษด้วยความซื่อสัตย์และอดทน

ตอนที่ 4 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

สำหรับกระบวนการตัดสินใจเพื่อยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและอธิบายผลโดยอาศัยแนวคิดกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลซึ่ง มีอยู่ 5 ขั้นคือ ขั้นความรู้ ขั้นการโน้มน้าวใจ ขั้นการตัดสินใจ ขั้นการลงมือ และขั้นการยืนยัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นรับความรู้ (knowledge) จากการศึกษาในชุมชนพบว่าก่อนที่เกษตรกรจะยอมรับนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น ในครั้งแรกก่อนที่เกษตรกรจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการติดตามจากสื่อต่าง ๆ นั้นตัวเกษตรกรยังไม่ได้ให้ความสนใจหรือมีความต้องการอยากรู้เพราะว่าในขณะนั้นเกษตรกรเองยังคงมีการทำเกษตรแผนใหม่คือมีการปลูกพืชเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น ไม้สัก ยางพารา และยังคงคิดว่าเงินเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต

...เมื่อก่อนคิดแต่เรื่องเงินอย่างเดียว คือถ้ามีเงินก็สามารถที่จะ نعمมิได้ทุกอย่าง ทำให้อยากได้เงินเยอะๆ โดยเขาชวนไปกู้ที่ไหนก็ไป เพราะคิดว่าถ้ากู้เขาแล้วนำมาลงทุนประกอบอาชีพยังไงก็ได้เงินคืนเยอะ นิดเดียวก็ไม่คิดถึงเรื่องขาดทุน คิดแค่ว่าจะต้องได้กำไรอย่างเดียว และคิดว่าแนวคิดแบบพึ่งตนเองมันล้ำสมัย มันเป็นเรื่องของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่ทำกัน แต่ในปัจจุบันหลังจากได้ดูทีวีเกี่ยวกับสารคดีเกษตร จำไม่ได้เหมือนกันว่าเรื่องอะไร คิดว่าโลกมีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพก็ต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วย รถไถ ยางพารา ฆ่าหมู ฆ่าแม่ลง นำมาใช้เพื่อที่จะได้ผลผลิตเยอะๆ ผลที่ตามมาคือเงินที่ได้จากการขายผลผลิตแต่เดี๋ยวนี้คิดว่าทำเพื่อพอมีพอกินดีกว่าไม่ต้องเครียด.. (สมิง บุญทาทอง, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดใหญ่ คือนายสมิง บุญทาทอง ซึ่งเดิมปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ต้นสักทอง และต้นตะกั่ว แต่หลังจากที่เกษตรกรได้รับความรู้จากการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดลำปาง ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องการทำปุ๋ยหมักและการปลูกพืชแบบผสมผสานและการเลี้ยงสัตว์เพื่อเสริมรายได้

...ก็เคยคุยกับเกษตรกรอำเภอหลายครั้ง แนะนำว่าควรมีการจัดสรรพื้นที่การทำนา และปลูกพืชประเภทต่าง ๆ แบบผสมผสานเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า...(สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดใหญ่ คือนายสมศรี สิริมงคลกุล จากเดิมทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกข้าว โปดเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย หลังจากได้รับความรู้จากเกษตรกรอำเภอ เรื่องการปลูกพืชแบบผสมผสาน ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น

...เคยเห็นทางทีวีบ่อย ๆ เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่แต่ว่าที่บ้านมีพื้นที่ไม่มากนัก ก็ทดลองทำในพื้นที่เล็ก ๆ ไปก่อนแต่เดี๋ยวนี้ได้ซื้อที่ดินเพิ่มและทำเกษตรเพื่อบริโภคภายในครอบครัว ทุกวันนี้ผักในตลาดจะมีราคาแพงแต่ก็ไม่มีผลกระทบเพราะเรามีผักในสวนเอาไว้กินเองอีกอย่างก็ต้องขยันเพิ่มขึ้นอีกด้วย ทำทุกวันและทำอย่างค่อเนื่อง ... (บัญญัติ นนทมาลย์, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดกลาง คือ นายบัญญัติ นนทมาลย์ จากเดิมทำการเกษตรแบบหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว หลังจากได้รับความรู้จากสื่อโทรทัศน์ ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ สามารถปลูกพืชผักไว้บริโภคภายในครัวเรือนได้อย่างพอเพียง

2. ชั้นโน้มน้าวใจ (persuasion) จากการศึกษาพบว่าในชั้นนี้ เกษตรกรที่ยอมรับนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในปัจจุบันได้รับการโน้มน้าวใจจากสื่อบุคคล โดยเกษตรกรเริ่มมีความสนใจในเศรษฐกิจพอเพียงก็ต่อเมื่อหลังจากที่ อาจารย์สมิง บุญทาทอง ที่เป็นอาจารย์อยู่ที่โรงเรียนบ้านแหงเหนือ ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบลและเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดีเนื่องจากผ่านการอบรมในเรื่องดังกล่าวมาหลายครั้ง ได้นำเอาความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้เกษตรกรรวมทั้งคอยมากระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักพึ่งตนเอง

ในขณะเดียวกันการที่วิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการที่ในสมัยรุ่นพ่อแม่เป็นทำมาหากินที่สามารถพึ่งตนเองได้แต่เมื่อมีการทำเกษตรแนวใหม่ คือการปลูกพืชเศรษฐกิจซึ่งเป็นการปลูกพืชเพื่อเน้นการค้า ในขณะเดียวกันวิถีชีวิตทางด้านการบริโภคอาหารของเกษตรกรภายในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นเดียวกัน

ในครั้งแรกที่เกษตรกรในชุมชนเริ่มสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความคิดว่าน่าจะมีแหล่งเงินทุนที่จะให้เกษตรกรกู้เงิน ได้นอกเหนือจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และแหล่งเงินกู้จากนายทุนนอกระบบที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่แพง จึงได้คิดถึงกลุ่มกองทุนหมู่บ้านขึ้นมา จึงได้ไปขอคำปรึกษาจากอาจารย์สมิง ถึงวิธีการและแนวคิดที่จะทำเรื่องกองทุนหมู่บ้าน อาจารย์สมิงจึงพูดให้ฟังถึงแนวคิดของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านดังนี้ “อันนี้ดูงเรา เป็นดูงเล็ก ต่อไปเมื่อนำมารวมกันก็เป็นดูงใหญ่ โดยทำเป็นรูปแม่ไก่ออกไข่ ไข่ออกมาก็กินเอง

ลูกหนึ่ง อีกลูกหนึ่งก็จะปล่อยให้ฟักออกมาเป็นตัว ก็จะเป็นแบบนี้ไปเรื่อย ๆ มันก็จะค่อยขยายใหญ่ขึ้น ประโยชน์ก็จะ เป็นของเราทั้งหมด”

จากสถานการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น การที่เกษตรกรได้ขยายพื้นที่การเพาะปลูกออกไปมากขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่าตนเองและครอบครัวต้องเป็นหนี้ เกษตรกรในชุมชนซึ่งปัจจุบันเป็นผู้ที่ยอมรับเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้กลับมาคิดและทบทวนตัวเองใหม่ ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากอะไร โดยอาจารย์สมิง บุญทาทอง ได้เปรียบเทียบการทำเกษตรแบบทุนนิยมกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าการทำเกษตรแบบไหนทำให้ชีวิตมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และเพื่อเป็นการโน้มน้าวใจเกษตรกรในชุมชนให้เห็นถึงความสำคัญ

...เมื่อก่อนทำงานแข่งกับเวลา เราต้องเร่งหาเงินมาใช้จ่ายเพราะว่ารายจ่ายของเรามันสูง เดือนหนึ่งจ่ายเงินเกือบสองหมื่นบาท เกือบจะมากกว่าเงินเดือนของข้าราชการ เราจึงต้องเร่งหาเงิน ต้องตื่นแต่เช้า เราจะถูกกำหนดทุกอย่าง อย่างคนที่จะมาซื้อผักกำหนดเลยว่า 7 โมงเช้าต้องเสร็จให้ทัน ราคาเขาก็กำหนด เวลาเขาก็เป็นคนกำหนด เรามีหน้าที่แค่ทำอย่างเดียว มันเป็นงานที่ยิ่งเหนื่อยหลังจากได้รับคำแนะนำจาก อาจารย์สมิง บุญทาทองเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ยิ่งเราทำมากเท่าไรหนี้ก็กลับกลายเป็นว่าเพิ่มมากขึ้นเท่านั้นดังนั้นจึงได้หยุดคิดและหันมาทบทวนตัวเอง โดยอันดับแรกเริ่มจากการทำบัญชีรายจ่ายว่าหนี้สินเราเกิดจากอะไร อย่างเมื่อก่อนนี้เราจ่ายเท่าไรเราจะไม่รู้ ว่าเราจ่ายอะไรไปบ้างในการทำนาแต่ละปีใช้เงินเท่าไรใช้ปุ๋ยเท่าไรก็จดบัญชีหมดที่สำคัญยังลดรายจ่ายได้ก็คือทำปุ๋ยไว้ใช้เอง...(เฉลิม จันทรทัตะ, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดกลาง คือ นายเฉลิม จันทรทัตะ จากเดิมทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อหวังผลกำไร หลังได้รับการ โน้มน้าวใจจากสื่อบุคคลในการเปรียบเทียบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสานว่า การปลูกพืชแบบไหนสร้างผลกำไรดีกว่ากัน ทำให้รู้แนวทางในการทำการเกษตรและมีผลกำไรจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

จากการที่ยังทำเกษตรเพื่อเน้นการขายเพื่อหวังว่าจะทำให้ตนเองและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้เพิ่มมากขึ้นแต่กลับไม่ประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น จึงหันกลับมาทบทวนตัวเองโดยหาวิธีการและแนวคิดใหม่ที่ว่าทำอย่างไรจึงสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถที่จะกำหนดชีวิตตัวเองได้ จึงได้เริ่มสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากหนังสือ ศึกษาจากสถานที่จริงว่าเขามีวิธีการทำอย่างไรและศึกษาจากแนวคิดของบุคคลที่เขาได้ทำอยู่ก่อนแล้ว

3. **ขั้นตัดสินใจ (decision)** ขั้นไตร่ตรองตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ หลังจากที่สนใจและได้ไปศึกษาตามสถานที่ที่ได้มีการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติและจากการแลกเปลี่ยนแนวคิดกับบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ปฏิบัติอยู่แล้วเกษตรกรก็ได้นำมาคิดไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกรเองจะเวลาไตร่ตรองตัดสินใจไม่นานนัก เพราะอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันของเกษตรกรที่ครอบครัวกำลังประสบอยู่ คือ การที่รายได้ที่ได้มาจากการขายผลผลิตไม่คุ้มกับที่ต้องกู้เงินมาลงทุนทำให้ต้องประสบกับการเป็นหนี้สินภายในครอบครัว ซึ่งในขณะนั้นแต่ละครอบครัวมีหนี้สินอยู่ครอบครัวละเกือบหนึ่งแสนบาทจากการเป็นหนี้เงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือบางครอบครัวอาจจะเกินหนึ่งแสนบาทเลยก็มี เพราะนอกจากจะกู้เงินมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแล้วยังไปกู้กับนายทุนเอกชนที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง ในขณะเดียวกันเครื่องอุปโภคบริโภคที่จะใช้ในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของครอบครัวไม่ว่าจะเป็นอาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น ต้องใช้เงินซื้อมาทั้งสิ้น จากภาวะดังกล่าวที่ต้องดิ้นรนอยู่ตลอดเวลาเพื่อหาเงินมาใช้หนี้และใช้จ่ายภายในครอบครัว แต่ยิ่งทำเท่าไรหนี้กลับยิ่งเพิ่มมากขึ้นแทนที่จะลดลง จึงทำให้เกษตรกรได้หยุดคิดและหันมาทบทวนว่าสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีจริง ๆ หรือไม่ ในขณะเดียวกันจากการที่ได้ไปฟังแนวคิดของปราชญ์ชาวบ้าน และนำกลับมาไตร่ตรอง ถึงวิธีการที่จะทำให้ตัวเองเป็นที่พึ่งของตนเองได้นั้นเป็นอย่างไร

...ปราชญ์ชาวบ้านบอกว่า คนเราทำอะไรเกินตัว อยากหวังรวยมันไปไม่รอด ถ้าโลกมากยิ่งทำยิ่งจน เขาบอกให้ปีครุ้ง เขาเปรียบว่าถ้าอะไรมันรั่วอยู่ พอมีอะไรเข้ามาให้ปีครุ้งชะ ปีครุ้ง คือ ให้รู้จักตนเอง ถ้าไม่รู้จักตนเองก็ไม่รู้ว่ารู้อยู่ตรงไหน คือเราต้องแก้ปัญหาเองคนอื่นจะมาแก้ปัญหาให้เราไม่ได้ การรู้จักตนเองคือการทำบัญชีรายจ่าย จะทำให้รู้ว่าแต่ละวันจ่ายอะไรไปบ้าง อะไรที่สมควรจ่ายอะไรที่ไม่สมควรจ่ายและยังเข้าร่วมการฝึกอบรมการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้ความรู้เพิ่มมากขึ้น... (เวียง ใจกว้าง, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดกลาง คือ นายเวียง ใจกว้าง เดิมทำเกษตรเชิงเดี่ยวในพื้นที่เพื่อหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว หลังจากได้รับความรู้จากการฝึกอบรมและได้รับแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้าน จึงตัดสินใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการปลูกพืชแบบผสมผสาน

4. ขั้นลงมือปฏิบัติ (implementation) หลังจากที่เกษตรกรได้รับรู้ สนใจ และคิดไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เกษตรกรได้ตัดสินใจที่จะยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และลงมือปฏิบัติโดยการทดลองทำก่อน

... เมื่อสิบปีก่อนหลังจากที่สูงได้รับการฝึกอบรมและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินเป็นนักวิชาการเกษตร ลุงก็ได้ลงมือวางแผนในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในขั้นเริ่มต้นลุงก็ได้ขุดสระขนาด 4 ไร่และแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ในการทำเกษตรและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ... (สมศรี ศิริมังคลากุล, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดใหญ่ คือ นายสมศรี ศิริมังคลากุล เดิมปลูกพืชเชิงเดี่ยวและทำนาตามฤดูกาลหลังจากที่ได้รับความรู้และคิดไตร่ตรองถึงผลดีผลเสีย ลงมือปฏิบัติโดยการขุดสระน้ำในพื้นที่นาจำนวน 4 ไร่ แบ่งพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อทำการเกษตรหลากหลายรูปแบบ เปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นการปลูกพืชหมุนเวียนและการปลูกพืชผสมผสานมากขึ้น

... หลังจากได้ลงมือทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักปลอดสารพิษและได้ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องจนทุกวันนี้คิดว่า ในที่ดินของผมมีความอุดมสมบูรณ์และพออยู่พอกินตามสมควร ... (บัญญัติ นนทมาลย์, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดกลาง คือ นายบัญญัติ นนทมาลย์ เดิมทำการเกษตรเพื่อหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว หลังจากได้ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง และได้ลงมือทำการเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักปลอดสารพิษ ทำให้มีผลผลิตไว้บริโภคอย่างเพียงพอภายในครัวเรือน

5. ขั้นยืนยัน (confirmation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่เกษตรกรในตำบลบ้านแหงได้ยอมรับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติอย่างสมบูรณ์

... ในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา ผมและครอบครัวยืนยันได้ว่า การทำนาในรูปแบบนี้ทำให้ชีวิตมีความสุข เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนบ้านเราอย่างแน่นอนและผมจะทำไปตลอดชีวิตไม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน ... (เวียงใจกว้าง, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดกลาง คือ นายเวียง ใจกว้าง เดิมทำการเกษตรเพื่อหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว หลังจากได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้นำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันบางส่วนคือ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นการปลูกพืชผสมผสาน และเปลี่ยนการทำนาดำมาเป็นนาหว่าน ให้การยืนยันการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

...ตลอดชีวิตของการเป็นครู ผมได้น้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและในอาชีพราชการครูของผมมาตลอดและตอนนี้ผมได้มาทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนได้เติมเต็มชีวิตของผมและครอบครัวให้มีความสุขและมีความมั่นคงอย่างแน่นอน ... (สมิง บุญทาทอง, 2552)

ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ขนาดใหญ่ คือ นายสมิง บุญทาทอง จากเดิมทำเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกต้นสักทอง ต้นตะกู หลังจากได้รับความรู้และยอมรับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการเปลี่ยนพื้นที่จากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นการปลูกพืชผสมผสาน มีการผลิตปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตร ทำให้ลดต้นทุนในการผลิตและมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้นและให้การยืนยันว่าการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ลดต้นทุนในการผลิตและมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้นที่ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปจากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าในจันรับความรู้เกษตรกรมีความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ วิทยุและเกษตรอำเภอ ในด้านความพอประมาณได้แก่ การบริหารรายรับรายจ่าย ไม่ทำนาจนเกินกำลังการผลิตของคนในครอบครัวและทุนในการทำที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว ด้านความมีเหตุผลได้แก่ การปลูกพืชที่ถูกต้องวิธีตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่เกษตรกรมีการทำนาแบบผสมผสานเพื่อให้เกินความคุ้มค่าน่ามากขึ้น มีการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่และพันธุ์ข้าวที่นิยมบริโภคภายในครอบครัว ด้านการภูมิคุ้มกัน ได้แก่ การมีความรู้ข่าวสารและข่าวส่งเสริมด้านการตลาดเกี่ยวกับสถานการณ์ข้าวในท้องตลาดทำให้เกษตรกรลดกำลังการผลิตลงเนื่องจากข้าวมีราคาถูกลง ด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่ การมีความรอบคอบในการบริหารจัดการการปลูกข้าวมากขึ้น

ในภาพรวมเกษตรกรมีความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางที่จะทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อบุคคลผู้ที่เกษตรกรในชุมชนให้ความเคารพนับถือและเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเนื้อหาเกี่ยวกับกาเปรียบเทียบ

ผลดีผลเสียระหว่างการทำเกษตรแบบทุนนิยมกับเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งอาจจำแนกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะพบว่าความโน้มน้าวในของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ด้านความพอประมาณได้แก่ การมีเวลาให้กับครอบครัวไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทำงานภายในครอบครัว ด้านความมีเหตุผลได้แก่ ผลกระทบของการใช้สารเคมีต่อสิ่งแวดล้อมเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยหมักแทนเป็นเคมีมากขึ้น ด้านการมีภูมิคุ้มกันได้แก่ การมีอาชีพรองนอกจากอาชีพเกษตรเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่ การมีความรอบรู้ รอบคอบในการบริหารจัดการในการทำนาข้าวและการปลูกพืชชนิดอื่น

เกษตรกรได้ประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ได้จากสื่อกลุ่ม คือจากการฝึกอบรมและศึกษาดูงานตามที่ต่าง ๆ ประกอบกับความคิดเห็นปราชญ์ชาวบ้านและคนใกล้ชิดเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบทุนนิยมกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ภายใต้การแข่งขันและความกดดัน เกษตรกรจำเป็นต้องใช้การทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ด้านความพอประมาณได้แก่ การบริหารรายรับรายจ่ายที่ได้มา ด้านความมีเหตุผลได้แก่ การลดต้นทุนในการผลิต ด้านการมีภูมิคุ้มกันได้แก่ การมีเงินออมไว้ยามฉุกเฉิน ด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ

เกษตรกรเริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตนตัดสินใจนำมาทดลองปฏิบัติและมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจนเห็นความสำคัญของการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากที่ได้รับข้อมูลจากสื่อกลุ่ม คือการฝึกอบรม การเยี่ยมชมแปลงสาธิตและสื่อบุคคลนักวิชาการเกษตร ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง จนทำให้เกษตรกรตัดสินใจทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึง ความพอประมาณได้แก่ การมีรายได้ที่แน่นอน ความมีเหตุผลได้แก่ มีตลาดรองรับผลผลิตและขายได้ราคาดี การมีภูมิคุ้มกันได้แก่ มีความรู้ข่าวสารและข่าวสารส่งเสริมทางการตลาด ด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่ การมีความรอบรู้ รอบคอบเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

เกษตรกรยืนยันความคิดว่า ตนเองสมควรทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยสื่อที่มีอิทธิพลคือ สื่อบุคคลได้แก่คนในครอบครัวเพราะทำให้มีความพอประมาณได้แก่ ครอบครัวมีความสุข ความมีเหตุผลได้แก่ มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่แน่นอนมีความเสี่ยงจากภาวะการณ์ขาดทุนน้อย และความรู้ภูมิคุ้มกันได้แก่ การมีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการทำนา มีความพร้อมที่จะรับมือกับภาวะเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่การมี

ความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์ มีความอดทนและมีความเพียรใช้สติปัญญาในประกอบอาชีพทำนา (ตาราง 7)

วิจารณ์ผลการวิจัย (ตอนที่ 4)

จากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในตำบลบ้านแหงจำนวน 9 ราย ได้ยอมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและน้อมนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวเพื่อให้ตนเองและครอบครัวสามารถที่จะพึ่งตนเองได้โดยนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปสู่การปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างนั้นมีกระบวนการตัดสินใจ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรับความรู้ เกษตรกรได้รับความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุและเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล
2. ขั้นโน้มน้าวใจ เกษตรกรเกิดความรู้สึกโน้มน้าวใจไปในทางที่จะทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อบุคคลคือผู้ที่เคารพผู้นับถือและเป็นผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ขั้นตัดสินใจเกษตรกรมีการประเมินองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ได้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกลุ่ม คือจากการฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิต
4. ขั้นลงมือปฏิบัติเกษตรกรเริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตนตัดสินใจนำมาทดลองปฏิบัติหลังจากที่ได้รับสารจากสื่อกลุ่ม คือ การฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิต และจากสื่อบุคคลคือนักวิชาการเกษตร รวมทั้งมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจนเห็นความสำคัญของการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับข้อมูลจากสื่อกลุ่ม
5. ขั้นยืนยัน เกษตรกรยืนยันการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยสื่อที่มีอิทธิพลคือสื่อบุคคลได้แก่คนในครอบครัวเพราะทำให้มีความพอประมาณคือ พออยู่พอกิน ความมีเหตุผลได้แก่ มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร การมีภูมิคุ้มกัน คือ การมีเงินออมไว้ใช้

การใช้สื่อกับกระบวนการตัดสินใจ 5 ขั้นตอนดังกล่าวสอดคล้องกับการทดลองวิจัยการยอมรับในการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ของชาวนาของกระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา (วิลริตตันกุล, 2538: 187) ที่ค้นพบว่าการยอมรับในการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ของชาวนามี 5 ขั้นตอน คือ ในขั้นรับความรู้ สื่อที่มีความสำคัญคือ สื่อมวลชนกลุ่มเพื่อนฝูง หน่วยงานทางการเกษตร ตัวแทนจำหน่าย ในขั้นโน้มน้าวใจ สื่อที่มีความสำคัญคือ สื่อมวลชน กลุ่มเพื่อนฝูง หน่วยงานทางการเกษตร ตัวแทนจำหน่ายและพนักงาน ในขั้นตัดสินใจ สื่อที่มีความสำคัญคือ กลุ่มเพื่อนฝูง หน่วยงานทาง

การเกษตร ตัวแทนจำหน่าย สื่อมวลชน ในชั้นลงมือปฏิบัติ สื่อที่มีความสำคัญคือ กลุ่มเพื่อนฝูง หน่วยงานทางการเกษตร ตัวแทนจำหน่าย สื่อมวลชน ในชั้นยืนยัน สื่อที่มีความสำคัญคือ ประสบการณ์ส่วนบุคคล กลุ่มเพื่อนฝูงหน่วยงานทางการเกษตร สื่อมวลชน ตัวแทนจำหน่าย

การยอมรับนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างนี้ สอดคล้องกับ Roger and Shoemaker (1983 อ้างใน จริยา สุพรรณ, 2548: 8) ที่ได้ให้ความหมายของการยอมรับนวัตกรรม หมายถึงการตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่เพราะนวัตกรรมนั้นเป็นวิถีทางที่ดีกว่า และมีประโยชน์กว่าการยอมรับนวัตกรรมของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการ เริ่มตั้งแต่ได้สัมผัสนวัตกรรม ถูกชักจูงให้ยอมรับนวัตกรรม ตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ ปฏิบัติตามการตัดสินใจและยืนยันการปฏิบัตินั้น กระบวนการนี้อาจจะกินเวลาช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ตัวบุคคลและลักษณะของนวัตกรรม อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับงานวิจัยของ พรพิมล วรดิศ (2524: ง-จ) พฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟของเกษตรกรกิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพรพบว่า การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟแตกต่างกันโดยสื่อบุคคลที่มีผลมากที่สุดรองลงมาคือสื่อเฉพาะกิจ เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาดำ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยอมรับการปลูกกาแฟเร็วกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันในการยอมรับนวัตกรรม แต่ความแตกต่างไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ที่ครอบครองและพื้นที่ในการทำเกษตร แต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนบุคคลของเกษตรกรเอง โดยเมื่อพิจารณาการยอมรับนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีประเภทของการยอมรับนวัตกรรมแตกต่างกัน คือ เป็นผู้ยอมรับนวัตกรรมประเภท พวกชอบของใหม่ 2 คน ได้แก่ นายบัญญัติ นนทมาลย์ นายสมิง บุญทาทอง เนื่องจากทั้งสองคนนี้เป็นผู้มีทุนทรัพย์และมีระดับการศึกษาสูง จึงทำให้กล้าเสี่ยงที่จะลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ และสามารถทำความเข้าใจกับสิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นพวกรับเร็วส่วนแรก 4 คน ได้แก่ นางคำ ใจจิต นายเวียง ใจกว้าง นายรุ่ง ชาคะโชติ นายสมศรี ศิริมังคลากุล เนื่องจากคนกลุ่มนี้คนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเป็นผู้นำทางความคิดทางด้านการเกษตร และการดำเนินชีวิต และเป็นพวกรับเร็วส่วนมาก 3 คน ได้แก่ นายจันทร์ บัวแก้ว นางพิศ บำเพ็ญ นายเฉลิม จันทร์ดี เพราะคนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีลักษณะไม่กล้าเสี่ยง มีความรอบคอบระมัดระวังและรอผลการทำของผู้อื่นก่อน หากประสบความสำเร็จก็จะลงมือทำตาม สอดคล้องกับ Roger and Shoemaker (1971 อ้างใน วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2541: 104) ที่แบ่งประเภทของการยอมรับนวัตกรรมโดยอาศัยความเร็ว (หรือความเข้าใจ) ในการยอมรับนวัตกรรมของผู้ยอมรับนวัตกรรม เป็น 5 ประเภทคือ 1) พวกชอบของใหม่ (innovators) มีนิสัยชอบเสี่ยงภัยและกระหายที่จะทดลอง

ของใหม่ 2) พวกรับเร็วส่วนแรก (early adopters) มีลักษณะเป็นท้องถิ่นหรือมีลักษณะเหมือน ๆ กับคนในระบบสังคม (locative) และจะเป็นพวกที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำทางความคิดมากที่สุด 3) พวกรับเร็วส่วนมาก (early majority) ลักษณะรอบคอบระมัดระวังและจะยอมรับนวัตกรรมก่อนสมาชิก 4) พวกรับช้าส่วนมาก (late majority) มีลักษณะเป็นพวกขี้สงสัยไม่ค่อยไว้วางใจในนวัตกรรม ถ้าจะต้องรับมักเกิดจากสภาพบังคับทางเศรษฐกิจและสังคม และ 5) พวกล่าหลัง (laggards) จะยึดถือประเพณีที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างฝังหัว กลายเป็นพวกสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรมแทบไม่มีคุณลักษณะที่จะเป็นผู้นำทางความคิดเลย

ตาราง 7 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอน	สื่อที่มีอิทธิพล	เนื้อหาที่ได้รับ/ยอมรับ
รับความรู้	สื่อมวลชน-โทรทัศน์และวิทยุ สื่อบุคคล- เกษตรอำเภอและเกษตรตำบล	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดสรรพื้นที่ทำนาและปลูกพืชชนิดอื่น - การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักในการทำเกษตร - ประสบการณ์จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ - การเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น
โน้มน้าวใจ	สื่อบุคคล- บุคคลที่เกษตรกร ให้ความนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> - การเปรียบเทียบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน - การบริหารรายรับรายจ่ายและการทำบัญชีครัวเรือน
ตัดสินใจ	สื่อกลุ่ม- การฝึกอบรมและเยี่ยมชมแปลงสาธิต สื่อบุคคล- ปราชญ์ชาวบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - การรู้จักตนเอง "ไม่ทำอะไรเกินตัว" - การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต - การบริหารรายรับรายจ่ายและการทำบัญชีครัวเรือน - การปลูกพืชแบบผสมผสาน
ปฏิบัติ	สื่อกลุ่ม- การฝึกอบรมและเยี่ยมชมแปลงสาธิต สื่อบุคคล- นักวิชาการเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งพื้นที่ทำการเกษตร - การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักในการทำเกษตร - การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำเกษตรอินทรีย์ - การเลี้ยงสัตว์
ยืนยัน	สื่อบุคคล - คนในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การพอมี พอกู๋ พอกิน - การมีความมั่นคงในอาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต อดทนและความเพียร

ตาราง 8 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
1. ด้านปัจจัยการผลิต (input)			
การเปลี่ยนพันธุ์ข้าว	3		ด้านความมีเหตุผล
- เปลี่ยนพันธุ์ข้าวรำเหลือง พันธุ์ข้าวแก้วขาว เป็นพันธุ์กข6 และพันธุ์หอมมะลิ 105		นายรุ่ง ชาดะโชติ	
- เปลี่ยนพันธุ์ข้าว กข 10 เป็นพันธุ์สันป่าตอง 1 และพันธุ์หอมมะลิ 105		นายเวียง ใจกว้าง	
- เปลี่ยนพันธุ์ข้าว กข6 เป็นพันธุ์สันป่าตอง 1		นายสมศรี สิริมังคลากุล	
เปลี่ยนการใช้ปุ๋ยจากปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก	7		ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน
- เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมี 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่ เป็นใช้ปุ๋ยเคมี 1 กระสอบร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมัก 4 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่		นายรุ่ง ชาดะโชติ	

ตาราง 8 ต่อ

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
การเปลี่ยนการใช้ปุ๋ย			
- เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 10 ไร่ เป็นการใส่ปุ๋ยเคมี 3 ปุ๋ยหมัก 2 กระสอบ ต่อพื้นที่ 10 ไร่		นายเวียง ใจกว้าง	
- เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมี 5 กระสอบต่อพื้นที่ 8 ไร่เป็นการทำนาโดยใช้ปุ๋ยหมักทั้งหมดต่อพื้นที่ 7 ไร่		นายเฉลิม จันทร์ดี	
- เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ 8 ไร่เป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับการใช้ปุ๋ยหมัก		นางพิศ บำเพ็ญ	
- เลิกการใช้ปุ๋ยเคมี 2 กระสอบต่อพื้นที่ 7 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพทั้งหมด		นายบัญญัติ นนทมาลัย	
- เลิกการใช้ปุ๋ยเคมี 7 กระสอบต่อพื้นที่ 15 ไร่เป็นการใช้ปุ๋ยหมักแห้ง ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพทั้งหมด		นายสมศรี ศิริมงคลากุล	

ตาราง 8 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
การเปลี่ยนการใช้ปุ๋ย			
- ทำนา 10 ไร่ เปลี่ยนจากใช้ปุ๋ยเคมีเป็นการใช้ปุ๋ยหมักทั้งหมด		นายสมิง บุญทาทอง	
การเปลี่ยนแปลงการใช้สารเคมี			
- ลดการใช้สารเคมี ลดการใช้ยาฆ่าแมลง และงดการใช้ยากำจัดวัชพืช	9		ด้านความมีเหตุผล
	4	นายรุ่ง ชาศะโชติ นายเวียงใจกว้าง นางพิศ บำเพ็ญ นายบัญญัติ นนทมาลย์	
- งดการใช้สารเคมีทุกชนิด	5	นางคำ ใจจิต นายจันทร์ บัวแก้ว นายเฉลิมจันทร์ดี นายสมศรี ศิริมังกลากุล นายสมิง บุญทาทอง	

ตาราง 8 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. กิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตร (activity)			
- เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนา หว่าน	1	นายเวียง ใจกว้าง	ด้านความมีเหตุผล
- เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำ แบบประณีต	1	นายสมศรี ศิริมิ่งคลากุล	ด้านความมีเหตุผล
- เปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูก พืชผสมผสาน	9	นายรุ่ง ชาติะ ชาติ นายเวียง ใจกว้าง นางพิศ บำเพ็ญ นายบัญญัติ นนทมาลย์ นางคำ ใจจิต นายจันทร์ บัวแก้ว นายเฉลิมจันทร์ ต๊ะ นายสมศรี ศิริมิ่งคลากุล นายสมิง บุญทาทอง	ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน

ตาราง 8 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. กิจกรรมในพื้นที่ทำการเกษตร (activity)			
- การขุดบ่อเลี้ยงปลา	5	นางพิศ บำเพ็ญ นายบัญญัติ นนทมาลัย นายสมศรี ศิริมังคลากุล นายสมิง บุญทาทอง นายจันทร์ บัวแก้ว	
3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)			
- รายได้เพิ่มขึ้น	4	นายรุ่ง ชატะ โชติ นายเฉลิม จันทร์ดี นายสมศรี ศิริมังคลากุล นายจันทร์ บัวแก้ว	ด้านการมีภูมิคุ้มกัน
- มีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น	9	นายรุ่ง ชატะ โชติ นายเวียงใจกว้าง นางพิศ บำเพ็ญ	ด้านความรู้และคุณธรรม

ตาราง 8 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ชื่อเกษตรกร	สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)			
- มีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น		นายบัญญัติ นนทมาลย์ นางคำ ใจจิต นายจันทร์ บัวแก้ว นายเฉลิมจันทร์ ต๊ะ นายสมศรี ศิริมังกตากุล นายสมิง บุญทาทอง	

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการวิจัย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกำเนิดขึ้น โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยพระราชทานครั้งแรกเมื่อ วันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ระบุถึงการทำเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน อุ่มชูตัวเองได้ หลังจากนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ได้ร่วมกันเผยแพร่ไปสู่ประชาชน โดยมีการกล่าวถึงกันอย่างจริงจังภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศเมื่อปี พ.ศ.2540 ทั้งนี้ได้มีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 อีกด้วย ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มีการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละสื่อจะมีการเน้นรายละเอียดและรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกัน ส่วนที่เหมือนกันก็คือภาพรวมที่มุ่งให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่การยอมรับและการนำไปปฏิบัติของเกษตรกรอาจมีความแตกต่างกัน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้นำมาเผยแพร่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแห่งตั้งแต่ พ.ศ. 2539 โดยเกษตรกรและสหกรณ์ จังหวัดลำปางเป็นผู้นำมาเผยแพร่แก่เกษตรกร เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่เกษตรกรยังคงทำการทำเกษตรที่มุ่งเน้นผลกำไรเช่นเดิมเพราะยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเห็นการทำเกษตรแบบทุนนิยมว่าจะทำให้มีรายได้มากกว่าการทำเกษตรแบบพอเพียง จนประมาณปี 2540 เกษตรกรในพื้นที่หลายคนประสบภาวะหนี้สินจากการกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ค่าใช้จ่ายจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี จึงเริ่มให้ความสนใจและเริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมมารับข่าวสารและการยอมรับการทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแห่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีลักษณะอย่างไรบ้าง รวมทั้งปัจจัยการเปิดรับสื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรและอิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรเป็นอย่างไร ทั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร
2. การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 ด้านความรู้
  - 3.2 ด้านเจตคติ
  - 3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตร
    - ด้านปัจจัยการผลิต
    - ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร
    - ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
  - 3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 9 รายแบ่งเป็น 3 กลุ่มกลุ่มละ 3 ราย ตามขนาดของพื้นที่ในการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ขนาดเล็ก 1-10 ไร่ จำนวน 3 ราย ประกอบด้วย นางคำ ใจจิต นายรุ่ง ชาคะ โชติ นายเวียง ใจกว้าง
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ขนาดกลาง 11-19 ไร่ จำนวน 3 ราย ประกอบด้วย นายเฉลิม จันทร์ตะ นางพิศ บำเพ็ญ และนายบัญญัติ นนทมาลย์
3. กลุ่มผู้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ขนาดใหญ่ 20-30 ไร่ จำนวน 3 ราย ประกอบด้วย นายสมศรี ศิริมังคลากุล นายจันทร์ บัวแก้ว และนายสมิง บุญทาทอง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกซึ่งมีแนวคำถาม ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal) พร้อมทั้งบันทึกการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการสังเกตและการถ่ายภาพ โดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ด้านความรู้

3.2 ด้านเจตคติ

3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางการเกษตร

- ด้านปัจจัยการผลิต
- ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร
- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

3.4 ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

1. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลที่บันทึกไว้ในเครื่องบันทึกเสียงมาถอดความและวิธีการสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาด้วยแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2

2. ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulations) โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตควบคู่การ สัมภาษณ์

2.2 ตรวจสอบด้านเวลา โดยตรวจสอบว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลากันจะได้ข้อมูล เหมือนหรือต่างกันหรือไม่

2.3 ตรวจสอบด้านสถานที่ โดยตรวจสอบว่าถ้าผู้ให้ข้อมูลอยู่ต่างสถานที่กัน จะ ให้ข้อมูลเหมือนกันหรือไม่

ขั้นตอนที่ 3

3. ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) การรวบรวมและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในประเด็น ต่อไปนี้

3.1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อกลุ่ม ตลอดจนวิธีการนำเสนอของสื่อ เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรได้รับ

3.2 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

- ด้านปัจจัยการผลิต (input)
- ด้านกิจกรรมในพื้นที่เกษตร (activity)
- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (output)

3.3 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์

เกษตรกรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีทั้งสิ้น 9 ราย จำแนกเป็นเพศชายจำนวน 7 ราย และ เพศหญิงจำนวน 2 ราย มีอายุอยู่ในช่วง 46-50 ปี จำนวน 4 ราย อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 3 ราย และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 2 ราย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 5 ราย ระดับปริญญาตรี จำนวน 2 ราย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1 ราย และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 ราย มีสมาชิกในครอบครัว 2 คน จำนวน 4 ราย จำนวน 3 คน 2 ราย จำนวน 4 คน 2 ราย และ 6 คน จำนวน 1 ราย

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 7 ราย เป็นประธานกลุ่ม SME 1 ราย และไม่มีตำแหน่งใด 1 ราย มีรายได้ต่อปี 15,000 บาท

จำนวน 1 ราย 50,000 - 60,000 บาท จำนวน 4 ราย 150,000 - 200,000 บาท จำนวน 4 ราย โดยทุกรายมีที่ดินเป็นของตนเอง และประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก 8 ราย รับราชการครู 1 ราย

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรเปิดรับสื่อด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อ 3 ประเภท ได้แก่

1. สื่อมวลชน

สื่อโทรทัศน์ เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การแบ่งพื้นที่ทำนาและจัดสรรพื้นที่สำหรับเลี้ยงปลาและปลูกผักการปลูกข้าวที่ตรงกับความต้องการของตลาด สถานการณ์ราคาของพืชผักในท้องตลาด สถานที่ตรวจสอบสารตกค้างในพืชผักและการออกใบรับรอง ผลกระทบต่อการทำเกษตรจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ประสิทธิภาพจากผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยการนำเสนอในรูปแบบสารคดีเกษตร

สื่อวิทยุ เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การทำปุ๋ยหมัก การเตรียมดินในการเพาะปลูก การกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชในนาข้าวโดยวิธีการเล่าเรื่องราวและสัมภาษณ์นักวิชาการ หรือเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2. สื่อบุคคล

เกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบล/นักวิชาการเกษตร นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การทำปุ๋ยหมักจากสิ่งเหลือใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต เกษตรตำบล การลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตเพื่อนบ้าน การใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คนในครอบครัว การไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมีในการปลูกผักเป็นสิ่งที่ดี โดยการนำเสนอเชิงวิชาการ โดยใช้นักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำเสนอในเรื่องการทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในการทำนาข้าวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสะสมของสารเคมี

3. สื่อกลุ่ม

การฝึกอบรม/การเยี่ยมชมแปลงสาธิต นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี การปลูกพริก การบำรุงด้วยปุ๋ยหมักและการแปรรูปเป็นพริก การแบ่งพื้นที่ทำนาข้าวและปลูกพืช การปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ให้มีกินอย่างพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนโดยนำเสนอในรูปแบบวิชาการ การฝึกอบรมและ ฝึกปฏิบัติจริง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

เมื่อเกษตรกร ตำบล บ้านแหง ได้รับรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติเชิงบวกต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้มีการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติและพฤติกรรมด้านการทำเกษตรกรรม

1. ด้านความรู้

เกษตรกรมีความรู้เพิ่มขึ้นภายหลังการรับสื่อเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่อง การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี การใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของตลาด การเลี้ยงสัตว์ และการมีอาชีพเสริม การทำบัญชีครัวเรือน การอยู่อย่างพอดี ไม่เบียดเบียนคนอื่น การมีความซื่อสัตย์สุจริตและความขยันหมั่นเพียร การสร้างผลผลิตตามความต้องการของตนเอง การเตรียมพร้อมกับสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

2. ด้านเจตคติ

เกษตรกรมีเจตคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในการนำข่าวสารต่าง ๆ ทำให้เกษตรกร เกิดความชอบและมีความศรัทธาในแนวคิด เกิดความชอบและคิดว่าจะต้องทำให้ได้ และ เห็นว่ามีประโยชน์ และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ

3. ด้านกิจกรรมทางการเกษตร

เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางการเกษตร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าทางการเกษตร คือ เปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิมให้เหมาะสมกับพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยหมัก ลดการใช้สารเคมีหรือเลือกใช้สารเคมีทุกชนิด

การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในพื้นที่เกษตร คือ เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาหว่านเพื่อลดต้นทุน เปลี่ยนจากการทำนาดำเป็นการทำนาดำแบบประณีตเพื่อเพิ่มผลผลิตและเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสานรวมทั้งมีการจับบ่อเลี้ยงปลา

การเปลี่ยนแปลงด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีเวลาให้กับครอบครัวทำให้ครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมการทำของเกษตรกรมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนี้

ด้านความพอประมาณคือ การปลูกพืชแบบผสมผสานเพื่อให้มีพืชผักสวนครัวหลายชนิด เพียงพอสำหรับการบริโภคและจำหน่ายในชุมชน การขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือนอย่างพอเพียงและจำหน่ายในชุมชน

ด้านความมีเหตุผลคือ เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ปลูกอยู่เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของตลาด และ ลดต้นทุนการผลิต

ด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือการผลิตปุ๋ยหมักใช้เองในครัวเรือนทำให้เกษตรกรมีปุ๋ยใช้อย่างไม่ขาดแคลนและลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง การเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน และการขุดบ่อเลี้ยงปลาทำให้เกษตรกรมีแหล่งอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ การขายผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถลดต้นทุน ทำให้ได้กำไรและมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น

ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม คือ การงดการใช้ยากำจัดวัชพืช ลดการใช้สารเคมี และยาฆ่าแมลงเป็นการลดการทำลายสิ่งแวดล้อมการผลิตผักปลอดสารพิษด้วยความซื่อสัตย์และอดทน

ตอนที่ 4 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

การตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีกระบวนการตัดสินใจ 5 ขั้นตอน โดยมีสื่อที่มีผลในขั้นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นรับความรู้ เกษตรกรได้รับความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล เกษตรอำเภอและเกษตรตำบลเกี่ยวกับ การจัดสรรพื้นที่ทำนาและปลูกพืชชนิดอื่น การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักในการทำเกษตร ประสบการณ์จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จและการเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น

2. ขั้นโน้มน้าวใจ เกษตรกรมีความรู้สึกโน้มน้าวใจไปในทางที่จะทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อบุคคล คือผู้ที่เกษตรกรในชุมชนให้ความเคารพนับถือจากการให้ข้อมูลเปรียบเทียบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน การบริหารรายรับรายจ่าย และการทำบัญชีครัวเรือน

3. ขั้นตัดสินใจ เกษตรกรได้ประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อกลุ่ม คือ การฝึกอบรมและเยี่ยมชมแปลงสาธิต สื่อบุคคล คือ ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการรู้จักตนเองและไม่ทำอะไรเกินตัว การใช้ปุ๋ย

หมักแทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิต การบริหารรายรับรายจ่ายและการทำบัญชีครัวเรือน การปลูกพืชแบบผสมผสาน

4. ขั้นลงมือปฏิบัติ เกษตรกรเริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตนตัดสินใจนำมาทดลองปฏิบัติหลังจากที่ได้รับข้อมูลจากสื่อกลุ่ม สื่อกลุ่ม การฝึกอบรมและเยี่ยมชมแปลงสาธิต สื่อบุคคล คือ นักวิชาการเกษตรที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่ทำการเกษตร การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักในการทำเกษตร การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำเกษตรอินทรีย์และการเลี้ยงสัตว์

5. ขั้นยืนยัน เกษตรกรยืนยันความคิดว่า ตนเองสมควรทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยสื่อที่มีอิทธิพลคือสื่อบุคคลได้แก่คนในครอบครัว เพราะการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มีความพอประมาณ ได้แก่ ครอบครัวมีความพออยู่พอกิน ความมีเหตุผล ได้แก่ มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร มีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ การมีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความพร้อมที่จะรับมือกับภาวะเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้านความรู้และคุณธรรมได้แก่การมีความซื่อสัตย์ อดทนและมีความเพียร

ในภาพรวมพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันในการยอมรับนวัตกรรม แต่ความแตกต่างไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ครอบครองและพื้นที่ในการทำเกษตร แต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนบุคคลของเกษตรกรเอง โดยเมื่อพิจารณาการยอมรับนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร อาจกล่าวได้ว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีประเภทของการยอมรับนวัตกรรมแตกต่างกัน คือเป็นผู้ยอมรับนวัตกรรมประเภท พวกชอบของใหม่ 2 ราย ได้แก่ นายบัญญัติ นนทมาลย์ และนายสมิง บุญทาทอง เนื่องจากทั้งสองคนนี้เป็นผู้มีทุนทรัพย์และมีระดับการศึกษาสูง จึงทำให้กล้าเสี่ยงที่จะลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ และสามารถทำความเข้าใจกับสิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นพวกรับเร็วส่วนแรก 4 ราย ได้แก่ นางคำ ใจจิต นายเวียง ใจกว้าง นายรุ่ง ชาคะโชติ และนายสมศรี ศิริมังคลากุล เนื่องจากคนกลุ่มนี้คนที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเป็นผู้นำทางความคิดทางด้านการเกษตรและการดำเนินชีวิต และเป็นพวกรับเร็วส่วนมาก 3 ราย ได้แก่ นายจันทร์ บัวแก้ว นางพิศ บำเพ็ญ และนายเฉลิม จันทร์ตะ เพราะคนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีลักษณะไม่กล้าเสี่ยง มีความรอบคอบระมัดระวังและรอดูผลการทำของผู้อื่นก่อน หากประสบความสำเร็จก็จะลงมือทำตาม

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยด้านการเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหา และวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่าเกษตรกรมีการเปิดรับข่าวสาร จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหงควรให้ความรู้ผ่านสื่อวิทยุที่มีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดี

1.2 หน่วยงานต้นสังกัดของเกษตรอำเภอ นักวิชาการเกษตรและสถานบันการศึกษาควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการใช้สื่อบุคคลให้มีบทบาทในการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น

1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญต่อสื่อกลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำเกษตรกรรมจากการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน โดยมีนักวิชาการและผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบอย่าง

1.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์ให้มากขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการเข้าใจของเกษตรกร

2. จากการวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเมื่อเกษตรกรในเขตตำบลบ้านแหงได้รับรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหงควรดำเนินการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมและเข้าถึงบุคคลในทุกระดับ เพื่อขยายผลในการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาพอเพียง โดยใช้ผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการนำปรัชญาพอเพียงมาใช้เป็นกรณีศึกษาแก่เกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ ให้มากขึ้น

2.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรในชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกันในเรื่องการทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของผลที่จะได้รับ และกระตุ้นให้เกษตรกรตัดสินใจทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง ควรส่งเสริมเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมความรู้และทักษะการเกษตรที่เกษตรกรต้องการ รวมทั้งเสริมความรู้ด้านการถ่ายทอดประสบการณ์ เพื่อให้เกษตรกรผู้

ประสบความสำเร็จปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสื่อบุคคลในการเผยแพร่การทำการเกษตรตามแนวเกษตรกรที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2.4 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น เนื่องจากในการเข้าร่วมโครงการจะทำให้เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ และควรส่งเสริมสนับสนุนโครงการที่มีการนำแนวคิดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ปฏิบัติจริงให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด

3. จากปัจจัยสี่และกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรมีการส่งเสริมและกระตุ้นการรับรู้ข่าวสารของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบลและนักวิชาการเกษตร

3.2 หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรใช้เกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่างในการโน้มน้าวใจเกษตรกรในชุมชนให้เกิดความคล้อยตามในการทำการเกษตรแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่สื่อปรัชญาเศรษฐกิจควรจัดให้เกษตรกรในชุมชนได้มีการฝึกอบรมและการเยี่ยมชมแปลงสาธิตเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนได้มีโอกาสได้ตัดสินใจและทดลองในการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 ควรศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเหตุผลที่กลุ่มเกษตรกรไม่ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เริ่มทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะแรก เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของสื่อและกระบวนการตัดสินใจในการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน

2. ด้านการเก็บข้อมูล

2.1 ควรให้เวลาในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ให้มาก เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ที่แตกต่างกัน หากจะให้การเก็บข้อมูลมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นควรมีการสังเกตพฤติกรรมและปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับเกษตรกร

2.2 ควรมีการทำแบบฟอร์มเพื่อรวบรวมประเด็นและใจความสำคัญที่สุดของเกษตรกรเพื่อให้สะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์และความเข้าใจง่ายต่อผู้ที่สนใจในการศึกษาเรื่องนี้ อย่างชัดเจน

3. ด้านตัวแปรที่ควรทำวิจัยเพิ่มเติม

3.1 ควรศึกษาระยะเวลาที่เกษตรกรใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3.2 ควรศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะเรื่องที่ทำวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมถึงรูปแบบของสื่อที่ใช้เผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ถึงประชาชนได้รวดเร็วและตรงประเด็นมากที่สุด

2. ควรมีการศึกษาความต้องการในการเลือกเปิดรับสื่อชนิดใดที่ส่งผลให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อเชิงรุก ให้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำเกษตรกรรม

4. ควรเน้นและศึกษาอิทธิพลของการใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต่อการยอมรับนวัตกรรมของเกษตรกร

5. ควรศึกษาถึงประเภทการยอมรับนวัตกรรมของเกษตรกร

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2540. **โลกของสื่อ**. กรุงเทพฯ: อินฟินิตี้เพรส จำกัด.
- _____. 2541ก. **สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- _____. 2541ข. **การวิเคราะห์สื่อแนวความคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- _____. 2543. **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.
- _____. 2547. **การวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ ลิฟ.
- _____. 2549. **ศาสตร์แห่งสื่อ และวัฒนธรรมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กัลยา หวังวิศิษฏ์. 2526. **การศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสาร การยอมรับวิธีการทำน่าน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศรา บุรพาเดชะ. 2549. **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินีในพระราชดำรินีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำ ใจจิต. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.
- จันทร์ บัวแก้ว. 2552. สัมภาษณ์ 10 มกราคม.
- จริยา สุพรรณ. 2548. **การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2548. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 42, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม).
- ชลิตา ชีรวัฒนา. ม.ป.ป. **จิตวิทยาเพื่อการชนะใจคน**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เฉลิม จันทร์ดี. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.
- ชลิตา สุขสวัสดิ์. 2547. **การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยภูมิ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- เชียรศรี วิวิธศิริ. 2534. จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประสานมิตร.
- คาราวรรณ ศรีสุกใส. 2542. การเปิดรับข่าวสารการประชาสัมพันธ์โครงการรถไฟฟ้ายูบีทีเอสที่มีผลต่อความรู้ทัศนคติ และการใช้รถไฟฟ้ายูบีทีเอส ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดาดาว ภัคดี. 2525. บทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกึ่งกำมกรามของสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งกำมกรามของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลลออ สุภาพล. 2548. ผลของการใช้สารชักจูงใจในการยอมรับทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บัญญัติ นนทมาลย์. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.
- บุญญฤทธิ์ จันทร์คำ. 2550. การถ่ายทอดความรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียงในเกษตรกรแม่สีซอ บ้านแปกแซม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ประมะ สตะเวทิน. 2540. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ประเวศ วัชรศรี. 2542. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำดวน จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2549. “การปรับตัวของเกษตรกรและพฤติกรรมปรับตัวของเกษตรกร” [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=323549> (27 กุมภาพันธ์ 2552).
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. 2550. เพื่อความพอเพียงของชีวิต. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- ผุสดี ทรัพย์สาร. 2546. เอกสารการสอนการสื่อสารเพื่อการพัฒนา. เชียงใหม่: ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานยกรัฐมนตรี. 2544
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 2545-2549. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
 ครุสภา ลาดพร้าว อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการ
 ดำเนิน ชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอแปลงยาว
 จังหวัด ฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพิมล วรดิถก. 2524. พฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแฟของ
 เกษตรกร กิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- พิศ บำเพ็ญ. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. 2548. การวิเคราะห์ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจาก
 พระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก,
 มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- รัตนา จำปาวอ. 2544. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงานโครงการเกษตรครบวงจร
 ตามแนวทฤษฎีใหม่ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษาโรงเรียน
 น้ำพองพัฒนศึกษารักษ์มิ่งกลาภิเชก. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุ่ง ชาดะ โชติ. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.
- วรเชษฐ์ ชาวเหนือ. 2544. การศึกษาเปรียบเทียบความเป็นไปได้ทางการเงินของการทำเกษตรเชิง
 พาณิชย์ และเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วัลลภ กันทรัพย์. 2541. แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. 2538. การประชาสัมพันธ์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์. 2537. แนวคิดและวิธีการสื่อสารการเกษตร. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริม
 การเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (เอกสารอัดสำเนา).
- _____. 2541. แนวคิดและวิธีการสื่อสารการเกษตร. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริม
 การเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (เอกสารอัดสำเนา).
- _____. 2544. คำบรรยายการสื่อสาร: ทฤษฎีและการประยุกต์. เชียงใหม่:
 ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (เอกสารอัดสำเนา).

เวียง ไก่ว่าง. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.

สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์. 2544. ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำดวน จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2544. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ: ในใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: มติชน. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำดวน จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมควร เจริญสุข. 2539. พฤติกรรมการเปิดรับสารและความพึงพอใจจากรายการเกมส์โชว์ทางโทรทัศน์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศรี ศิริมังคลากุล. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.

สมเศียร จันทร์ห่อ. 2544. บทบาทของชุมชนในการจัดการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลฝายกวาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2536. ทฤษฎีและเทคนิคการปรับปรุงพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมิง แก้วเทพ. 2552. สัมภาษณ์. 10 มกราคม.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. 2533. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภิตสุดา มงคลเกษม. 2539. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ขับขี่รถยนต์ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. 2547. ร้อยคำที่ควรรู้. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ.

2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำดวน จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง. 2551. รายงานประจำปีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง พ.ศ. 2551. ลำปาง: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง. (เอกสารอัดสำเนา).

- อรุวรรณ ปิณฑน์โอวาท. 2542. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี พันธุ์ณี. 2534. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- Asian Development Bank. 2000. **A Study of Rural Asia: An Overview Beyond the Green Revolution.** Philippines: Asian Development Bank.
- Barnett H. G. 1953. Innovation. New York: McGraw Hill. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำปลาย จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bandura, A. 1977. Social Learning Theory. Eaglewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2536. ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bloom, B.S. (1975). Taxonomy of Educational Objective : The Classification of Education Goals. Handbook1. Cognitive domain (20 th ed) New York : David Mckay. อ้างถึงใน อารี พันธุ์ณี. 2534. จิตวิทยาการเรียนการสอน . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- Burgoon, Michael. (1974). Approaching Speech/ Communication. New York: Holt, Rinehart, and Winston, Inc. อ้างถึงใน ประมว สตะเวทิน. 2540. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- Carter V. Good. (1973). Dictionary of Education. New York : McGraw-Hill Book Company. อ้างถึงใน โสภิตสุดา มงคลเกษม, 2539. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการคาดเดาเชิงทำนายของผู้ขับขี่ยานยนต์ ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Foster, g.m. 1973. Tradition Societies and technological change. Allied Publishers, India.
- Roger, Everett, M. , and Shoemaker, F Floyd. 1971. Communication of Innovations: A Crosscultural Approach. New York: Free Press. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอลำปลาย จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Roger, Everett, M. , and Shoemaker, F Floyd. 1983. Diffusion of Innovations. New York: Free Press. อ้างถึงใน จริยา สุพรรณ. 2548. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลไม้แก่น อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพะเยา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

Rogers, Everett M. 1962 . Diffusion of Innovations. Free Press United States. อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ. 2543. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรสโปรดักส์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

อิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกร
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการทำเกษตรกรรมของเกษตรกร ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

3.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ด้านเจตคติต่อแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 ด้านพฤติกรรมในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ตอนที่ 4 สื่อและกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมค
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

2. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3. การตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

ขอขอบพระคุณที่ได้ให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

วันที่สัมภาษณ์.....

อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ต.บ้านแหง อ.จาง จ.ลำปาง

ขนาดฟาร์ม..... ระยะเวลาการปฏิบัติ.....

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร

1.1 สภาพครอบครัวเป็นอย่างไร มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเท่าไร แต่ละคนมีอาชีพ
และบทบาทอย่างไรในครอบครัว

.....

.....

.....

.....

1.2 ระดับการศึกษา เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

1.3 สถานภาพทางสังคมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

1.4 ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร รายได้เป็นอย่างไรเพียงพอหรือไม่ การถือครองที่ดินมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

1.5 กิจกรรมทางการเกษตรมีอะไรบ้าง ผลผลิตเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

.....

.....

.....

ตอนที่ 2. การเปิดรับข่าวสาร แหล่งข่าว เนื้อหาและวิธีการนำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ข้อมูลข่าวสารด้านความพอประมาณ มีเรื่องใดบ้าง จากสื่อประเภทใดบ้าง และนำไปปฏิบัติในการทำเกษตรกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ข้อมูลข่าวสารด้านความมีเหตุผล มีเรื่องใดบ้าง จากสื่อประเภทใดบ้าง และนำไปปฏิบัติในการทำเกษตรกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ข้อมูลข่าวสารด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีเรื่องใดบ้าง จากสื่อประเภทใดบ้าง และนำไปปฏิบัติในการทำเกษตรกรรมอย่างไร

.....
.....
.....

2.4 ข้อมูลข่าวสารด้านความรู้และคุณธรรม มีเรื่องใดบ้าง จากสื่อประเภทใดบ้าง บ่อยครั้งแค่ไหน และนำไปปฏิบัติในการทำเกษตรกรรมอย่างไร

.....
.....
.....

ตอนที่ 3. การเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3.1 ด้านความรู้เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ในปัจจุบันลักษณะกิจกรรมทางการเศรษฐกิจในครอบครัวมีลักษณะการประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง และทำไมถึงเปลี่ยน

.....
.....

.....

.....

2. การเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเพาะปลูก เช่น เริ่มมีการใช้ยาฆ่าแมลง มีการใช้ปุ๋ย ชนิดของพืชที่ปลูกเปลี่ยนแปลงไป และเหตุผลที่ต้องเปลี่ยน ใครเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านรู้สึกต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

3. วิถีชีวิตหลังการรับรู้สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการทำอาชีพเกษตรกรรม

.....

.....

.....

4. เหตุผลอะไรที่ทำให้ท่านยอมรับและตัดสินใจทำเกษตรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

5. หลังจากที่ท่านได้ทำเกษตรตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3.2 ด้านเจตคติต่อแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3.3 ด้านพฤติกรรมในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

1. วิถีชีวิตหลังการรับรู้สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ท่านมีผลกำไรจากการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านมีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างไรบ้าง ทั้งในแง่การประกอบอาชีพ และในแง่ของความสัมพันธ์ในครอบครัว

.....

.....

.....

3. วิถีชีวิตหลังการรับรู้สื่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและได้ลงมือปฏิบัติ ท่านมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานเกษตรอย่างไรบ้าง เรื่องใดบ้าง

.....

.....

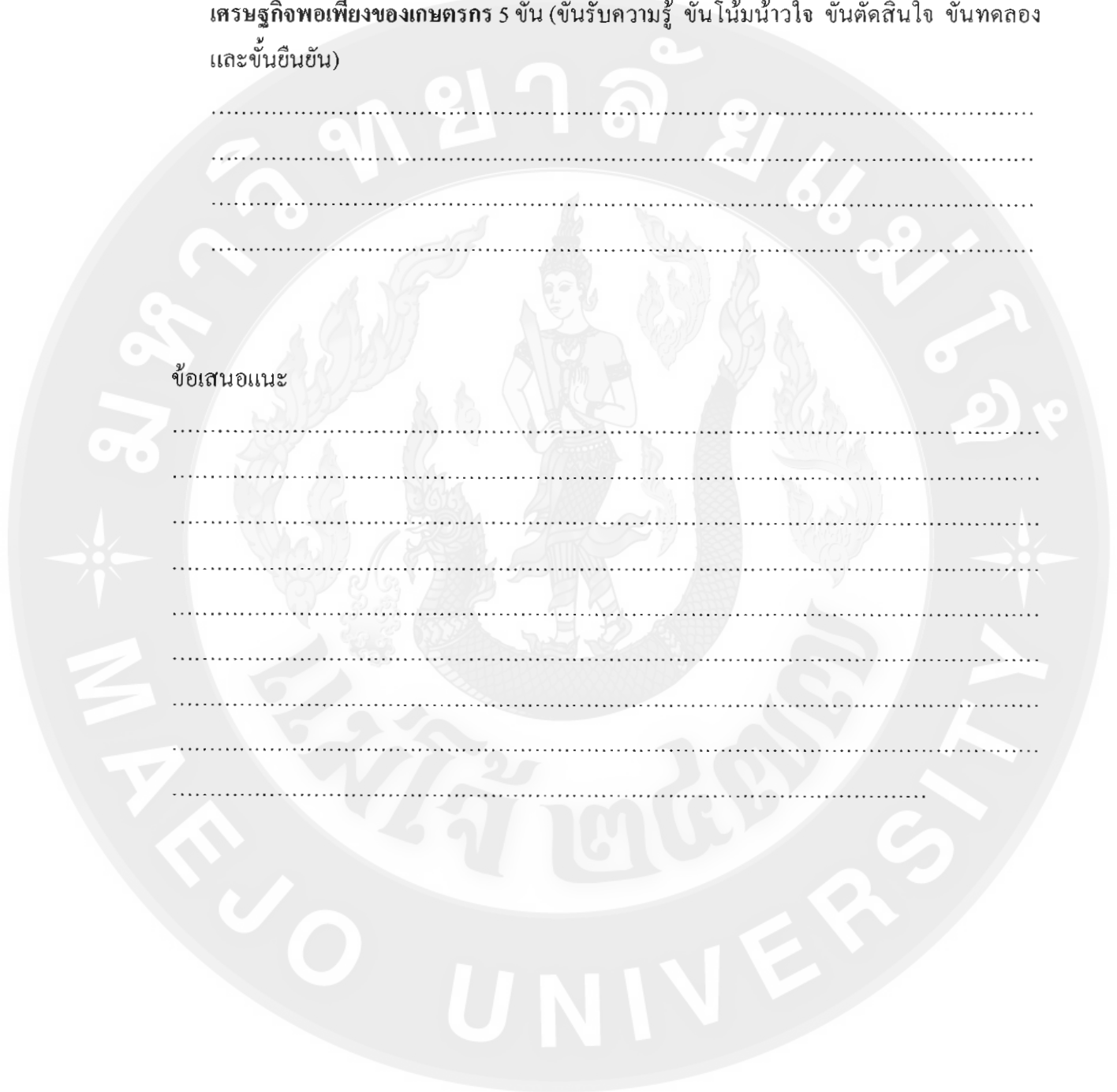
.....

ตอนที่ 4. สื่อที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจยอมรับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 5 ชั้น (ชั้นรับความรู้ ชั้นโน้มน้าวใจ ชั้นตัดสินใจ ชั้นทดลอง และชั้นยืนยัน)

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ข
ภาพเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อเกษตรกร

นางคำ ใจจิต

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดเล็ก 1-10 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และพัฒนาชุมชน อำเภองาว จังหวัดลำปาง ได้รับการคัดเลือกเป็นครอบครัวตัวอย่างด้านการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาดำ	- ทำนาดำ
- ทำสวนยาสูบ	- ทำสวนพืชผักสวนครัวต้นหอม ผักชี ชะอม ถั่วฝักยาว มะเขือมะม่วง ชมพู ส้มโอ มะไฟ หมาก สวนสัก

ภาพผนวก 1 ภาพเกษตรกร นางคำ ใจจิต

ชื่อเกษตรกร

นายเฉลิม จันทร์ดี

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดกลาง 10-19 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเป็นเกษตรกรแกนนำโครงการการปลูกผักปลอดสารพิษ ภายใต้โครงการอยู่ดี มีสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหง

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาดำ (ข้าว)	- ทำนาดำ (ข้าว)
- ทำสวนกระเทียม	- มะเขือ ผักกาด ถั่วฝักยาว บวบ แตงกวา ผักชี ฯลฯ ตามฤดูกาล
	- สวนผลไม้ มะม่วง ส้มโอ ลำไย มะนาว

ภาพผนวก 2 ภาพเกษตรกร นายเฉลิม จันทร์ดี

ชื่อเกษตรกร

นายสมศรี ศิริมังคลากุล

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดใหญ่ 20-30 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับรางวัลชนะเลิศการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ระดับจังหวัดและได้รับการคัดเลือกเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านการทำเกษตรตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เดิม

ปัจจุบัน

ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว

- ทำนาข้าว) พันธุ์ข้าว กข6
- ทำสวนพืชเชิงเดี่ยว ข้าวโพด ลำไย

ทำเกษตรผสมผสาน

- ทำนาข้าว)แบบประณีต พันธุ์สันป่าตอง 1
- พืชผักสวนครัวผักคะน้า ผักกาด ผักบุ้ง กะหล่ำ
พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว พริกทอง บวบ ฯลฯ ตาม
ฤดูกาล
- สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กัลย มะไฟ มะละกอ
ส้มโอ มะนาว ฝรั่ง
- บ่อ ปลานิล ปลาดุก เลี้ยงสัตว์ หมู ไก่ จิ้งหรีด
ไส้เดือน

ชื่อเกษตรกร

นายจันทร์ บัวแก้ว

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดใหญ่ 20 -30 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนด้านการดำเนินชีวิตอย่าง
พอเพียง

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาข้าว	- ทำนาข้าว
- ทำสวนยาสูบ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	- พืชผักสวนครัว ะอม คำลิ่ง ตะไคร้ ข่า
	- สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กุ้ง มะละกอ
	มะนาว ฝรั่ง
	- บ่อ ปลานิล ปลาอุก
	- เลี้ยงสัตว์ หมู ไก่ เป็ด

ภาพผนวก 4 ภาพเกษตรกร นายจันทร์ บัวแก้ว

ชื่อเกษตรกร

นายสมิง บุญทาทอง

ขนาดไร่

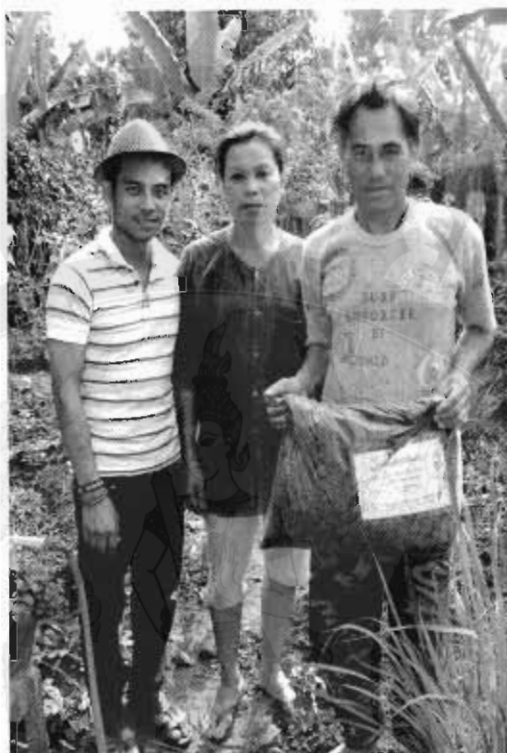
พื้นที่ขนาดใหญ่ 20 -30 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความนับถือ

เดิม	ปัจจุบัน
<p>ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำนาดำ(ข้าว) - สวนสักทอง ต้นตะกู 	<p>ทำเกษตรผสมผสาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำนาดำ(ข้าว) - พืชผักสวนครัว ชะอม ตำลึง ตะไคร้ ข่า - สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กุ้งฝอย มะละกอ มะนาว ฝรั่ง - บ่อ ปลานิล ปลาดุก - เลี้ยงสัตว์หมู ไก่ เป็ด

ภาพผนวก 5 ภาพเกษตรกร นายสมิง บุญทาทอง

ชื่อเกษตรกร

นางพิศ บำเพ็ญ

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดกลาง 10-19 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเป็นแกนนำกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาข้าว(ข้าว)	- ทำนาข้าว
- ทำสวนกระเทียม	- พืชผักสวนครัว มะเขือ ผักกาด ถั่วฝักยาว บวบ แตงกวา ผักชี ฯลฯ ตามฤดูกาล
	- บ่อ ปลานิล ปลาดุก
	- เลี้ยงสัตว์ ไก่

ภาพผนวก 6 ภาพเกษตรกร นางพิศ บำเพ็ญ

ชื่อเกษตรกร

นายรุ่ง ชาคะโชติ

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดเล็ก 1-10 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเป็นประธานกลุ่ม SME ในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพภายใต้โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาดำ(ข้าว) พันธุ์ข้าวราเหลือง พันธุ์ข้าวแก้วขาว	- ทำนาดำ(ข้าว) พันธุ์กข6 และพันธุ์หอมมะลิ 105
- ทำสวนผักชี(ขายเมล็ดแห้ง)	- พืชผักสวนครัว มะเขือ ถั่วฝักยาว แตงกวา ผักชี ฯลฯ ตามฤดูกาล
	- สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กัลย
	- บ่อ ปลานิล ปลาอุกเลี้ยงสัตว์ ไก่ วัว

ภาพผนวก 7 ภาพเกษตรกร นายรุ่ง ชาคะโชติ

ชื่อเกษตรกร

นายเวียง ใจกว้าง

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดกลาง 11-19 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเป็นเกษตรกรแกนนำในการทดลองปลูกพืชชนิดใหม่และการทำ
นาหว่าน

เดิม

ปัจจุบัน

ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว

- ทำนาดำ(ข้าว) พันธุ์ข้าว กข 10
- ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ทำเกษตรผสมผสาน

- ทำนาหว่าน (ข้าว) พันธุ์สันป่าตอง 1 และพันธุ์หอมมะลิ 105
- พืชผักสวนครัว มะเขือ ถั่วฝักยาว แตงกวา ฯลฯ ตามฤดูกาล
- สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กลิ้ว
- บ่อ ปลานิล ปลาดุก

ชื่อเกษตรกร

นายบัญญัติ นนทมาลย์

ขนาดไร่

พื้นที่ขนาดกลาง 11-19 ไร่

เริ่มทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540

เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดการทำเกษตรตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ

เดิม	ปัจจุบัน
ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว	ทำเกษตรผสมผสาน
- ทำนาดำ(ข้าว)	- ทำนาดำ (ข้าว)
- ทำสวนกระเทียม	- พืชผักสวนครัว มะเขือ ถั่วฝักยาว แตงกวา
- ทำผักสวนครัว	ฯลฯ ตามฤดูกาล
	- สวนผลไม้ มะม่วง ลำไย กลิ้ว
	- บ่อ ปลานิล ปลาดุก
	- เลี้ยงสัตว์ เป็ด ห่าน ไก่ วัว

ภาพผนวก 9 ภาพเกษตรกร นายบัญญัติ นนทมาลย์

ภาคผนวก ค
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายประชาติสิทธิ์ ใจกว้าง
วันเดือนปีเกิด	7 มกราคม 2518
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2536 มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2545 ศศ.บ. (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2548 – 2550 กรรมการผู้จัดการ บริษัท ล้านนาเอ็กซ์บิชั่นแอนด์พรีนติ้ง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่